
HD WIDENER
HW LC4C C

Scan 9006.10.31
EX
LIBRIS
EINO JOHANNES ELLILÄ

VE RI TAS

JAC. AHRENBERG.

HIHHULEITA.

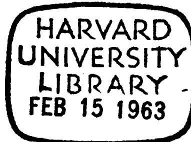
KUVAUKSIA ITÄ-SUOMESTA.

SUOMENSI

AATTO S.

PORVOOSSA,
WERNER SÖDERSTRÖM.

PORVOOSSA 1890.
Werner Söderströmin kirjapainossa.

Esilause.

Valtion rakennuksien johtajana Itä-Suomessa joutui allekirjoittanut usein ja eri seuduissa sillä maan kulmalla yhteyteen lahkolaisten kanssa, joita Hihhulien nimellä on levinnyt yli koko maamme ja jonka lahkon oppia täältä lähetetyt lahkon jäsenet ovat saarnanneet omille maanmiehille Venäjällä, Amerikassa ja Norjassa. Hihhulien raittius ja puhtaus, heidän omituiset kokouksensa ja kiihkoinen intonsa julistamaan opinkappaleitansa vetivät puoleensa huomiotani. Seuraavasta kuvauksesta, joka niin hyvin yleisiltä piirteiltään kuin myöskin kertomuksen kokoon panoon katsoen on otettu luonnosta, saa lukija lyhyen esityksen tästä lahkosta sekä sen elämästä ja opista.

Vaikka lahkolla on suomalainen nimi, on se kuitenkin alkuisin Ruotsista; se on näet lähtenyt Ruotsin Lapista. Sen etevimmäksi patriarkaksi sanovat hihhulit itse Lauri Læstadiusta. Tämä merkillinen mies oli ensin kirkkoherrana Kaaressuvannon ja sitte provastina Pajalan seurakunnassa. Häneen oli vaikuttanut Grundtvig, jolla oli suuri vaikutusvalta koko Pohjolan uskonnolliseen elämään. Saavuttuaan Lapinmaahan Læstadius omain sanainsa mukaan huomasi seurakunnassa täydellisen uskonnottomuuden vallitsevan. „He eivät edes tienneet yksijumaluuden oppiakaan.“ Læstadius ryhtyi työhön voimaakkaasti, saarnasi, opetti ja kulki usein monta päivää paimentolaisten seurassa. Hän kasvatti saarnaajia niistä, jotka olivat yhtyneet hänen oppiinsa, lähetti heidät etäisiin kyliin saarnaamaan ja vaikutti yleensä niin, että täydellinen muutos

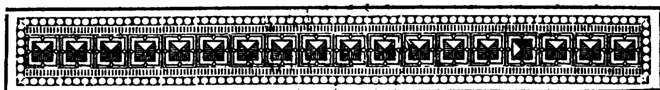
parempaan päin yleisessä siveydessä tuli julki näkyviin muutamien vuosien kuluessa. Näistä lähetyssaarnaajista ja tämän hengellisen herätyksen ajalta on hihhulilaisuus alkuisin.

Hihhulilais-nimelle on käynyt samoin kuin Geusinimelle hollantilaisten vapaussodan aikana ja Birkebeiniläis-nimelle Norjan valtaistuinsotien aikana; haukkumanimestä on se muuttunut historialliseksi. Se on nyt tavallinen nimitys, jota yleisö käyttää tämän uskon tunnustajista ja jota he itse monin paikoin pitävät kunnianimenä. Nimi on muuten saanut alkunsa siitä, että lahkon jäsenet, päästyään korkeimman uskonnollisen kiihtymyksen tilaan, lausuvat epäselviä ääniä, joista heidän vastustajansa ovat luulleet erottavansa hih- ja huu-tavuja, joista sitte nimi on muodostettu. Itse he sanoivat itseään alussa „pikaa uskovaisiksi", joka nimitys on otettava huomioon, koska se osoittaa jonkinlaista sukulaisuutta tämän lahkon ja metodistein välillä.

Tämän lahkon omituisuuksista lienee valtiokirkon pappeja varsinkin loukannut elämän ulkonaisen puhtauden suuri (liioiteltu) tärkeys ja maallikko-saarnatoimen tärkeys Aina siitä asti kuin Læstadius lähetti apostolinsa ja parannussaarnaajansa, ovat näet hihhulit tärkeimmäksi opinkappaleekseen asettaneet sen lauseen, että jokainen, jota henki kehoittaa, sitte, kuin hänet on seurakuntaan otettu, puhukoon ja todistakoon sekä, jos hän tuntee sisällistä kehoitusta, „menköön ulos maailmaan ja opettakoon kaikkea kansaa". Ainoastaan puhuttu sana on elävää Jumalan sanaa; painettu, kirjoitettu sana on vain kuolleita kirjaimia. Tämä maallikko-saarnatoimi se on enemmän kuin mikään muu vaikuttanut lahkon nopeaa ja suunnatonta leviämistä.

Helsingissä Joulukuussa 1889.

J. A.

I.

Oli satanut lunta lauantaista aamupuolelta asti. Ensin oli lumi pohjoistuulella tullut pyöreinä, kovina jyvinä. Torstaina kääntyi tuuli itäiseksi ja lumi muutti muotoa. Komeita, täydellisiksi kehittyneitä jääkristalleja putoili väristen alas harmaalta taivaalta, joka raskaana ja synkkänä ikään kuin painui litteäksi maata vasten. Mutta kuin etelätuuli alkoi puhallella perjantaiaamuna, silloin tuli lumi alas suurina liuskareina kuin pehmeät untuvat, ja tiheään, yhä tiheämpään putoili lumihöytäleitä niin, että kylät, metsät, pellot ja niityt, kaikki peittyivät valkoiseen pimeään. Suuret höytäleet asettuivat alas pehmeästi kuin niittyvilla, kuin äsken munasta päässeen linnun untuvat. Etelätuuli puserteli ja liotti niitä niin, että ne nyt, vaikka olivat tulleet alas pehmeinä kuin untuvat, sulloutuivat kokoon kinoksiksi, raskaiksi kuin lyijy. Kaikki katosi niiden kuolettavan painon alle. Vanhat männyt seisoivat kuin mahtavan suuret sateenvarjot lumiaavikolla. Nuoret puut sitä vastoin olivat lumen painosta joko taipuneet taikka katkenneet latvasta, ja mäntymetsää oli siten monen tuhannen markan edestä turmeltunut. Mutta sitkeät kuuset, sekä vanhat

että nuoret, notkistivat oksiansa ja pistivät menneenkesäisiä latvojansa rohkeasti esiin kinoksesta. Kaikki tiet olivat lumen vallassa ja ihan tukossa. Ainoastaan aidan seipäät seisoa törröttivät yhtenä valkoisena ja yhtenä mustana rivinä pitkin kujosia, osoittaen, missä polku oli haudattuna.

Lauantaiaamu valkeni, ja silloin taas puhalsi raikas pohjatuuli, laisten pois raskaat, harmaat pilvet ja paljastaen säteilevän, kirkkaan taivaan.

Tervolan kylässä oli nyt iloa ja elämää aamuhetkenä. Tuvat seisoivat puoli ikkunoihin asti lumessa. Kansakoulu tuolla alhaalla mäenrinteessä oli melkein kokonaan lumen sisässä. Pihoissa ja poluilla kaaleli ja rehmi nyt ukkoja, miehiä ja poikia lumikinoksissa, ahkerasti lapioimassa pois enintä tuiskulunta. Kaikki iloitsivat, että viimeinkin taas näkivät aurinkoa, joka oli niin kauan ollut sumujen ja pilvien peitossa. Miehet ja naiset pääsivät nyt jälleen ulos tuvan pimeydestä ja pojat ummehtuneesta koulusalista.

Erittäin voimakkaasti ja pontevasti tehtiin lumenlapioismistyötä maakauppias Tobias Pullisella. Tuskin sai piha jotakuinkin puhtaaksi lumesta ja tiet luoduksi talliin, lääviin ja aittoihin, kuin emäntä astui ulos tuvan rappusille ja käski poikia ja miehiä lapioimaan pois lunta kauppapuodin rappusien edestä, puhdistamaan kylttiä ja avaamaan tavarahuoneen ikkunanluukkuja. Sillä emännällä, Leena Pullisella, oli, paitsi kestkievarin hoidon ja emännyyden velvollisuuksia, myöskin velvollisuus hoitaa miehensä Tobiaan kauppapuotia, milloin Tobias oli — ja se olikin hyvin tavallista — kauppamatkoillaan ja kilpa-ajoissa lähikaupungeissa.

Vanha loisukko, Matti Viskari, ruskea ja vakoinen kuin patvimalja, vaan vilkkaat silmät nelikulmaisessa, omituisesti kaavaillussa muodossa, meni nyt parin nuoren miehen kanssa asuinkartanon toiselle puolelle, josta maantie kulki ihan ohitse, ja ryhtyi käskettyyn työhön. Matti lakasi ensin kyltin puhtaaksi lumesta, niin että jokainen taas voi lukea siitä kirjoituksen: „Tobias Pullisen kauppapuodi“. Nimen alla näkyi sokuritoppa ja sen toisella puolella Tollander ja Klärichin La Ferme-puntteja, tarkasti kuvattuina tulipunaisiksi, kuten ovatkin. Toiselle puolelle oli maalaistaiteilija jostakin äkillisestä mieleen johtumuksesta kuvannut kukon kirjavimmassa väriloistossaan. Kuin puodin rappuset olivat puhtaat lumesta ja ikkunanluukut auki, astui Leena Pullinen alas. Siinä hän seisoi, yllä yksinkertainen pummulimekko, hykistellen ja vähän väristen, mutta näytti sittekin olevan hyvin tyytyväinen.

No, Matti Viskari, mitä luulet: tuleeko vielä lunta vai eikö?

Vanhus katsoi miettivästi ensin taivaalle, sitte alas taivaan rantaan.

Lumi luikon siiven alla, talvi joutsenen takana, ja pakkanen pyryn perästä, pohjatuuli sitä paitsi, sanoi hän, niin kyllä siitä pysyväinen kylmä tulee. Jumala armahtakoon metsälintuja silloin, koska kaikki ruoka on hangen alla.

Matti, voit mennä naapureihin ja kutsua hevosia lumireen eteen ja miehiä lapioimaan teitä. Vie kappa kauroja teyreille kovikkoon. Se tekee hyvää heille ja meille.

No, sepä oli kelpo teko; kiitoksia emäntä; kyllähän metsäkanat itse tulevat tänne kiittämään

kestityksestä. Mutta mitä kutsuntaaan tulee, niin minä jo aamuhämärissä kävin naapurissa, sillä katsokaas, aamusta päivä jatkuu, ja tuollahan tulee jo Rouhiainen ruunansa kanssa. Kallonen on jo täällä liinakkotammansa kanssa ja . . .

Hyvä, hyvä, keskeytti emäntä, oppia ikä kaikki; sitähän minä aina olen sanonut, että vanha on aina viisas. Hyvä, niin saamme maantien auki kirkkoajaksi eikä kenenkään tarvitse sanoa, että Tervolan kyläläiset eivät tee tehtäväänsä. Mutta kuulehan nyt, ukko; kuin väkeä tulee, niin katso poikaa, nuorta Tobiasta; tiedäthän, hän on vallaton ja pikainen luonnostaan ja . . .

Niin, sitä on helpompi sanoa kuin tehdä, sen kyllä tiedätte, hyvä emäntä. Kuin nuori Tobias pääsee hevosten ja ruoskien pariin, silloin hän on kuin noiduttu; mitä voin minä, vanha talonvahti, tehdä hänelle. Vanhan Tobiaan pitäisi kohta palata kotiin; häntä kyllä tarvitaan. Sillä isännän askeleet pellon lihoittaa, ja sitä paitsi nuori herra ei tottele ketään meitä, ja kohta kyllä kasvaa hän isäntääkin ylpeämmäksi. Joka kuritta kasvaa, se kunniatta kuolee.

Leena Pullinen huokasi; hänen kasvonsa synkistyivät ja hän vastasi hiljaa: Niin, kyllä isän pitäisi tulla kotiin, mutta mitä sille voi; kauppamatkat . . . no, talvikeräjiin hän kyllä on kotona. Ja Leena meni kiireesti sisään, päästäkseen puhelemasta asiasta, joka näytti koskevan häneen vastenmielisesti.

Viskari ukon ajatukset kulkivat nyt sitä uraa eikä vanhuksen ollut helppo päästä toiselle suunnalle. Hän lakasi lakesemistaan ja vielä kauan sen jälkeen mutisi hän puoliääneen itsekseen: No,

no, ei vesa kauas kannosta kasva . . . Keräjiin — tietysti hän silloin tulee; keräjäasiatpa ne yksin pitävätkin häntä Tervolassa, kiinni talossa ja kodissa — mutta kas viisaus ja viekkaus, ne eivät ole sama asia. Vaan mitä ne minuun koskevat! Ukko lakasi ja loi lunta, ja vähitellen kääntyivät ajatukset toisaalle, sillä viimein kirkastui hänen synkkä muotonsa, ja kuin puodin edusta oli puhdas lumesta, pisti hän tyytyväisesti lapion kinokseen ja sytytti piippunsa.

Tuskin ehti vanhus saada lunta luoduksi ja piippuansa sytytetyksi, kuin jo Tervolan nuoria miehiä ja hevosia oli koko joukko koolla Pullisen puodin rappusten edessä.

Siinä puheltiin ja loruttiin kaikista mahdollisista hupaisista onnettomuuksista, joita oli suunnattoman lumentulon tähden tapahtunut sekä tuvissa että karjotoissa; miten sepän katto oli pudonnut pajaan, miten Jussi ja — tiedättehän kyllä, kuka — olivat lumen vankeina karjotassa. Siinä oli iloa ja laverrusta, kunnes nuori Tobias, kahdeksantoista ikäinen nuorukainen, talutti sinne isänsä mustanruskean oriin, koko paikkakunnassa ja läänissä kuuluisan Jalon. Kaunis hepo kaarsi kaulaa, pudisti päätä, nousi pystyyn ja nosti nuoren Tobiaan korkealle ilmaan kuin lapasen. Mutta poika oli sitkeä, itsepäinen ja vahva, ja hiljaista juoksua riensivät hevonen ja kesyttäjä takaisin pihaan, molemmat muhkeat katsella nuoruuden ja voiman kukoistuksessa. Sillä Tobias oli tosiaan muhkea velikulta, kähärätukka ja sinisilmä, lanteet hoikat ja solakat ja hartiat leveät.

No, oletko sinä ihan hulluna? sanoi ukko Viskari; aiotko oritta lumireen eteen; onko se so-

piva ajopeli sellaiselle elukalle? Ja vielä päälliseksi nyt maaliskuussa ja kaikki tammat ympärillä.

Mitä se teihin koskee, orit on minun. Isä antoi sen minulle syntymäpäivänäni ja ulos sen pitää päästä. Etkö näe, että se tulee vääräsäätreksi ainaisesta tallissa seisomisesta. Tuokaas tänne lumireki, pojat!

Sinun — kyllä kai. Jospa isäntä sen kuulisi. Mutta kyllä minä kerron emännälle.

Tarpeetonta, vanhus. Äiti tietää sen, jo minä itse kerroin hänelle.

Niinpä hän itse vastatkoonkin siitä isännälle, sillä kyllä minä tiedän, että hän aivan raivostuu.

Ja „latinan A", joksi lumirekeä välistä leikillä sanotaan, kaivettiin ylös lumesta ja eteen valjastettiin ensin neljä hevosta, niiden eteen kolme, sitte kaksi ja etupäässä ylvästeli Jalo yksinään. Poikia nousi hevosten selkään. Vanhemmat miehet istuivat lumireellä, piippunysät suussa. Matti Viskari, Leena Pullisen kaikki kaikissa, antoi miehille lapioita; nuoraa ja pari kirvestä otettiin mukaan.

No, joko kaikki ovat valmiit? huusi Tobias etupäästä, jossa hän kuin ruhtinas istui Jalonsa seljässä. Ole varoillasi, Jussi, minä tarkoitan: varo tammaasi; vie pois se varahevosten joukkoon!

Tobias, rikkaan maakauppiaan ja lautamiehen poika, koetti itse anastamallaan oikeudella johtaa koko retkeä. Se suututti vanhusta niin, että hän istuinpaikaltansa lumireeltä huusi:

Vaiti, penikka, ja odota, kunnes aikaihmiset pääsevät järjestykseen. Missä on varahevoset? Kuka niitä ratsastaa?

Täällä, kuului vastauksia eri tahoilta.

Viimein oli kaikki järjestyksessä. Pojat maiskauttivat suullansa ja nostivat piiskojaan; lumireki nytkähti; liikkeelle lähdettiin halki avaraa lumilakeutta huudellen ja nauraen, kulkusia helisemässä ja kaikuva aisakello. Se oli kirjava taulu; tummankarvaiset hevoset, pojat lammasnahkaturkkeineen ja turkkilakkeineen, sekä vanhat ukot, sudennahkalakit alas vedettyinä pakkasesta punakoille mutta tyytyväisille kasvoille; sillä vaikka lumireen veto saattoi, kuten nyt, olla hyvin raskastakin työtä, niin oli se sentään miellyttävänä vaihteena talvitöiden yksitoikkoisuudessa. Siinä istuivat nyt miehet „latinan A“:lla, lapiot pystyssä, kuin merimiehet osoittamassa kunniaa airoilla. Koko jonon edellä juoksivat ja hyppivät villahäntäinen Musti, sepelikaula Nopa ja Vahti kovasti haukkuen! Missä lunta oli paksulta, niin että hevoset kaaloivat mahaa myöten, siellä kulki rumireki raskaasti kuin vieru savisella pellolla; mutta missä ylävämmillä tai muuten tuulen käyvillä paikoilla lunta oli ohuelti, siellä huutaen ja hoilaten laskettiin neliseen, niin että lumi ryöppysi ja kietoi läpinäkyvään verhoon sekä ihmiset että hevoset. Auringon säteet taittuivat tuossa valkosauhussa välkkyviksi kimalluksiksi, ja kehyksenä seisoivat mäntyjen tummat rungot valoisan, väririkkaan taulun ympärillä.

Niin tekivät miehet matkaa lumireellä virstan toisensa perästä. Tobias ja Jalo olivat sekä lämpöiset että hikiset; oriin karva oli tullut vielä tummemmaksi ja kiiltävämmäksi, vaahto valui sen suusta, kuin se pureksi kuolaimia. Tobiaan posket hehkuivat innosta ja huvista. Mutta juuri sil-

loin, kuin lumireki oli kovimmassa vauhdissaan, kuului matkan päästä kirkasta, yksitoikkoista kellon kalahtelemista, osoittaen, että joku matkustavainen astuttain kaalatti pitkin tietä.

Seis! huusi vanha Matti, tulee vastaan matkustavaisia; tie on kaita.

Ei, ajetaan vielä vähä matkaa, matkustaja on vielä kaukana, vastasivat Tobias ja pojat, kiiruhtaen huohottavia hevosia. Vanhuksen vastusteleminen ei kuulunut siinä hälinässä. Nyt olivat hevoset vauhdissa. Yhä likemmäksi lähestyi lumireki sitä paikkaa, jossa matkustaja näytti tien polvekkeessa olevan kiini lumessa. Nyt ei enää ollut aikaa pysäyttää hevosia. Ei ollut muuta keinoa kuin kääntää syrjään niin hyvin, kuin kävi päinsä. Pois tieltä, kirottu vetelys, pois tieltä, jaarikka, huusi nuori Tobias ensin suutuksissaan, sitte peloissaan, pois tieltä, maantieveijarit! Mahdotonta, matkustaja raskaine, niinimatoilla peitettyine kuomuineen ei päässyt mihinkään, eikä aikaakaan, niin lumireki jo törmäsi kuomurekeen. Kuomureki sysäytyi ylös hangelle, siivet ja aisat katkeilivat ja matkustajan hevonen vahingoittui rinnasta. Siinä oli selviämätön sekasotku hevosia, ajokaluja ja miehiä, kaikkia ryöppyävän lumen vallassa. Keskellä sekamelskaa alkoi Jalo tulla levottomaksi. Kuin kuomureen ovi viimein saatiin auki ja neuvoton kuski veti matkustajan sieltä ulos, oli hän puoli tukeuksissa suuttumuksesta ja ilman puutteesta. Hänet huomattiin itse kirkkoherraksi. Saatuaan viimein kyllin hengitetyksi alkoi hän:

Vai niin, kirottu vetelys, sanotko sinä vetelys minulle, kirkkoherralle. Kirottu juttupukarin

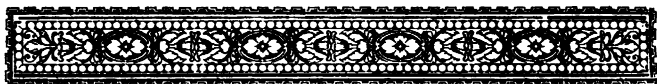
sikiö, vai niin, olenko minä maantieveijari, kyllä minä sinut opetan, Tobias. Sinä olet ihan isäsi kaltainen! Nyt hän näki hevosestansa vertä vuotavan: Tämä kyllä tulee maksamaan isällesi; ja kirkkoherra veti ahnaasti ilmaa, ollen tukehtumaisillaan suuttumuksesta ja mielenliikutuksesta. Ja sinä, Viskarin Matti, tietäjäksi sinua muka pitää sanoa; kyllä kai sinä olet viisas mukamas . . . Samassa riuhtasi Jalo, kirkkoherra kaatui lumeen eikä siinä enää ollut aikaa haukkumisiin, neuvomisiin eikä uhkaamisiin. Hevoset riisuttiin, kuomureki nostettiin tielle, käsikirja, ehtoolliskalkki ja lautanen, jotka olivat vierähtäneet pois laatikostansa, etsittiin lumesta, kuivattiin huolellisesti ja pantiin takaisin paikoilleen. Kirkkoherran vahingoittunut hevonen siirrettiin varahevosten joukkoon ja hän sai lainaksi Kallosen ruunan. Moneen kertaan vakuuttaen kyllä pitävänsä muistissaan Pullisen sikiötä läksi kirkkoherra viimein jatkamaan matkaansa.

Nuori Tobias oli hämillään; hän ja Jalo joutuivat varaväkeen. Hyvin arvelutti tuo kaikki, että oli kohdellut pahoin kirkkoherraa juuri nyt, kun isällä oli niin monta juttua vireillä häntä vastaan, juuri nyt, kuin rippikoulu oli päättymäisillään, ja että hän vielä oli sanonut kirkkoherraa kirotuksi vetelykseksi. Mitähän Elsa sanoisi asiasta, jos rippikoulun käynnin täytyisi keskeytyä. Vanha Matti lausui nyt ilmi viisautensa, supistettuna sananlaskun muotoon ja höystettynä voimasanoilla nykyajan nuorisosta. Paitsi sananlaskua: „ei hoppu hyväksi liene eikä kiire kunniaksi“ tuiskutteli hän niin paljon sekä neuvoja että nuhteita nuorelle Tobiaalle vasten silmiä, että hän häpeis-

sään ja suutuksissaan jäi kauas jäljelle hevosista ja ihmisistä. Paluumatka tehtiin paljon vähemmällä vauhdilla ja ilolla. Sekä ihmiset että eläimet olivat väsyksissä raskaasta työstä ja pakkasesta. Kotiin päin nyt pyrittiin noin peninkulman pituiselta matkalta. Kuin ehdittiin suurten koivujen kohdalle, jotka täynnä patvipahkuroita, myhkyräisinä, alastomina, vitsaisina ja paimenpoikain veitsen jäljistä arpisina seisoivat lumessa, pysähtyi jono. Viskari nousi ylös, kaaloi hangessa metsikköön ja ripoitteli kauroja teyreille, jotka siellä joka kevät joukottain kuhertelivat rakkautensa aamulaulua, taistelivat kaksintaisteluja odotellun kumppanin tähden ja vuodattivat sydänverensä lumeen.

Sitte taas jatkettiin matkaa. Pakkanen alkoi kiristyä kovemmaksi. Variksia tuli suuret parvet metsästä kyliin päin. Harakat lentelivät etujoukkona lumireen edellä, räkättivät, istahtivat keikailevasti, naurettavan teeskentelevästi, pursto myötätuuleen, välkyttivät mielistellen metallivärejänsä auringon paisteessa, hypähtivät ja lensivät vähän matkaa, aina pysyen pyssyn kantaman päässä edellä lumireestä. Mutta sen jäljelle leveään vakoon, jonka lumireki avaa valkoiseen kenttään, miesten poltellen ja lörpötellen rientäessä kotiin päin, kokoutuu joukko pieniä, puoli paleltuneita sirkku ja varpus raukkoja. Tuossa sirisee pulmunen, muuten arka, kaino ja kaukana pysyvä; nyt hän nälissään lentää räpyttelee pitoihin; hänen siipensä välkkyvät kuin jääsirpale auringon valossa. Toiselta taholta tulee keltasirkku, salon lapsi; tsitsitsi, kuuluu hänen suruinen laulunsa ja joka tsi-ääntä seuraa siipien rävähdys, joka häntä

vie yhä likemmäksi matkan päätä. Tilhi tunkeutuu esiin. Varmana kuin viina-asiamies laskeutuu hän alas paikallensa. Pienet, viluiset jalat potkivat ja raapivat ahkerasti; pikku kuvut täyttyvät, mutta juuri, kuin ruoka maistuu paraiten, tulee eräs kerskaileva vieras, ahne ja väkevä, talvella oleskeleva valtateiden varsilla, kesällä saloilla. Pois tieltä, pikku elävät: hohkanärhi itse, sinivalkoiset koristeet olkapäillä, raapii ravintoa ja lämmittää jalkojaan lämpöisessä hevosen sonnassa. Luonnon suuressa taloudessa, joka ei tiedä jätetuotteita, ei mitään joudu hukkaan; kaikella on oma tarkoituksensa.

II.

Kirkkoherra Brandt oli viimein palannut kotiinsa matkaltaan. Vielä hänessä kiehui viha äskeisestä kohtelusta, jota oli saanut kärsiä. Niinimatoilla päällystetty kuomureki oli rikki, hevonen vahingoittunut, ehkäpä pahastikin, ja ajokalut turmiolla. Lisäksi oli vielä kahdekstoista-vuotinen nuorukainen sanonut häntä „kirotuksi vetelykseksi“. Miten kovasti se pojan haukkuminen pastori Brandtia suututti, voidaan arvata, kuin tiedetään hänen olleen ylämaassa jonkun yläalkeiskoulun rehtorina siihen onnelliseen aikaan, jolloin herrat opettajat saivat kenenkään estämättä mielin määrin käyttää patukkaa. Rehtorina hän oli heilutellut vitsoja rautakädellä; kaikki pojan nimelliset olivat hänen mielestään olemassakin ainoastaan patukkaa varten, ja poikia olivat kaikki niin kauan, kuin rehtorilla oli valtaa heidän ylitsensä. „Rahjus“ oli alkusanana joka kuritukseen. Rehellisesti oli hän antanut ruumiin kärsiä sielun kykenemättömyydestä ja „Rahjus“-nimellä tunsi häntä useampi kuin yksi suomittu ja tukisteltu koulupoikaparvi. „Rahjus“ oli alkuaan ollut Venäjän kielen ja historian opettaja. Eräässä niistä lukemattomista opetussuunnitelman muutoksista ja koulun

rääkkäyksistä, jotka maamme on jaksanut kestää, täytyi Rahjuksen ottaa osakseen katkismuksen ja biblian-historian opetus. Samaan aikaan hän peri Tervolan kylästä pienen maatilan, ja silloin sen pitäjän, jossa Tervola oli, kirkkoherra Blom jo oli vanha ja halvattu. Se kaikki näytti rehtorista sallimuksen viittaukselta ja hän päätti antautua papisuralle, aikoen ajan tullen hakea vanhan Blomin paikkaa hänen kuoltuaan. Silloin oli puute papeista ja Rahjus saattoi tutkinnoistaan lausua samaa kuin eräs hänen edelläkävijänsä: „Tosin minä häpesin tuomiokapitulin edessä tunnin tai pari, mutta siitä minulla on koko ikäni kunniaa ja hyötyä.“ Koko ihmiselämän uuttera pyrintö, jos se ei tavoittele ihan mahdottomia, kantaa ehdottomasti hedelmää, varsinkin jos pyrintöä kannattamassa on hyvä luonnollinen ymmärrys, säännöllisyys, säästäväisyys ja mahtavia ystäviä. Kaikkea sitä oli tässä, ja ennen, kuin kymmenen vuotta ehti loppuun kulua, oli Brandt kirkkoherrana siinä seurakunnassa, jossa hänellä oli maatilansa, Honkasyrjä, ainoastaan niukan peninkulman päässä pappilasta. Koulupatukkaa hän ei ottanut mukaansa ainoastaan kuvaannollisessa merkityksessä. Hän oli pitäjän hirmu, järjestyspiru, jonka vertaista tuskin löytyi muualta. Kirkonkirjat eivät olleet koskaan ennen paremmassa kunnossa. Puoli väkisin sai hän toimeen kansakoulun, joka sitte oli parempi kaikkea kiitosta. Lahkolaisten opin levittelyt esti hän armottomasti. Jos hän kuuli sanankaan jostain nuorten vehkeilystä, matkusti hän heti sinne, piti ankaraa tutkintoa syyllisten kanssa ja tuota pikaa olivat käsillä kuulutus, käsikirja ja Herran siunaus, jos vähintäkään epäi-

lyttävää oli tapahtunut. Tietysti kirkon johtajat, asiain näin ollen, lämpimästi suosivat tätä voittoisan seurakunnan edustajaa. Mutta kirkkoherra Brandtin ansioluettelo ei vielä ole lopussa. Enemmin kuin kirkkoherra, enemmin kuin ennen rehtori oli hän maanviljelijä. Kiihkoisa rakkaus maahan, maanviljelykseen oli houkutellut hänet pappisuralle. Samoin kuin hän oli muokannut koulupoikia ja seurakuntalaisia, samoin hän oli myöskin muokannut isiltä perittyä maata. Suot ja rämeet olivat kuivina, hietapellot savitettuina, ojitettuina ja salaojitettuina, kuohusavi seoitettuna suomudalla, niityt ja pellot tiukkuivat lihavuudesta; kaikki, mitä pontevuus, työ ja taito voivat tehdä taistelussa kovaa luontoa, oikullista ilmanalaa ja koleita kivikkoja, soita ja hietikkoja vastaan, sen oli kirkkoherra Brandt rehellisesti tehnyt. Sen hän tiesi itsekin, eikä mikään maan päällä eikä taivaassa häntä ilahuttanut niin kuin hänen hyvin hoidetun talonsa kiitteleminen. Vaikka hän olikin pappi, niin hän kuumana elokuun päivänä vaarallisten öiden aikoihin kävellessään niityillänsä ja nauttiessaan kukoistavan apilaan imelää tuoksua, humaliston maustinhajua ja sitä tuoksua, joka raskaana, täyteläisenä ja suloisena kuin jalon viinin höyry liiteli tattarivainioiden päällä, tavallisimmin lausui: „Jos vain Herra pysyy puolueettomana, niin kyllä minä elän maanviljelykselläni.“

Mutta vaikka kirkkoherra Brandt piti kurissa laumansa ja maansa, niin oli sentään jotakin, jota hän ei ollut koskaan saanut kukistetuksi: konjakki ja Tobias Pullinen. Kuin alkoi lähestyä kello kahdeksan aika, nousi hänen sielussaan himo, jonka hän kaksi kolmekymmentä vuotta sitte luuli mil-

loin hyvänsä voivansa kukistaa vain tahtonsa pontevuudella. Kymmenen viisitoista vuotta myöhemmin, vaimonsa kuoltua, huomasi hän, että se himo ei antanutkaan itseänsä kukistaa, että se oli tullut vahvaksi ja vaativaksi. Hän tahtoi järjestellä sitä puhelemalla „tavallisesta iltatotista ja yhdestä päivällisryyppystä“. Ei mikään auttanut. Viisi vuotta sitte huomasi hän joutuneensa taistelussa yhä taa päin. Himo yllätti hänet kuin rehtori syypään yliluokkalaisen: „rahjus“, sanoi se, otti häntä kiinni korvasta ja talutti konjakin luo. Oltuaan päivällä ankara ja jäykkä tuli hän kello kahdeksan suutuksiinsa ja oli äkeissään kaikkiin ja itseensäkin, kunnes hän kello yhdeksän jo oli voimaton raukka, jolla vain oli yksi asia selvillä: että ei kenenkään ihmisen, ei edes vanhan emännöitsijänkään, joka oli niin monta vuotta ollut hänen palveluksessaan, pitänyt näkemän häntä siinä alennuksen tilassa. Hän istui siellä yksinään lukittujen ovien takana, joi konjakkiansa ja kauhukseen näki konjakkipullon kauniin kuvaleiman kulkevan kiinalaisena väriloistona veristyneiden silmien editse. Keskeltä tuota värien leikittelyä, joka tanssivan hyttysparven tavalla milloin liiteli ylös, milloin pois iltatuulen mukaan, milloin taas palasi heiluen ja häilyen ylös alas, näki hän välistä kalpeat naisen kasvot, joiden syvistä silmäkuopista tummat silmät pelkäävästi katselivat häneen. Voi niitä lempeitä, hirmuisia silmiä! Hellittämötön uutteruus, pontevuus ja työ olivat kauan pitäneet poissa niitä muistoja ja näkyjä, sitte oli konjakki ajanut niitä pakoon monta vuotta ja nyt, nyt olivat ne tuossa taas.

Tobias Pullinen, hänen naapurinsa, oli toinen,

joka ei taipunut kirkkoherran alammaisuuteen. Se oli ehhä pahaksi Tobiaalle itselleen, mutta niin se kuitenkin oli.

Kirkkoherra Brandt astui tampuriinsa, mielessä luja päätös manuuttaa ilman mitään keräjiin nuori Tobias haukkumisesta ja huolimattomasta ajosta maantiellä. Etehisessä oli vastassa vanha emännöitsijä ja kertoi kappalaisen Helmin olevan sisällä odottamassa kirkkoherraa. Se ei ollut mikään tervetullut uutinen, sillä Brandtin kappalainen oli mies ihan toista tekoa. Vanha Rahjus ei koskaan voinut vetää yhtä köyttä eikä tasan hänen kanssansa, tämän, kuten Brandt tavallisesti häntä nimitti, Kristuksen kavaljeerin kanssa, sillä hän oli hieno ja siisti mies ja sitä paitsi, mikä Brandtin mielestä oli vieläkin pahempi, „lahkolainen", hän kun näet ajatteli itse. Brandt kuitenkin meni kansliaansa, suureen, aution näköiseen, tupakan savusta mustuneesen huoneesen. Neljä mustaa kaappia, kaikki eri muotoiset ja eri korkuiset, seisoi toista sivuseinää vasten, yksinkertainen honkapöytä ikkunan edessä, muutamia tuoleja ja tavattoman pitkä nahkasohva hienojen, laihain jalkojen päällä, siinä koko kalusto. Ei mitään kartiineja, ei yhtään peiliä, ei yhtään taitotekoista koristusta, niin että tulijassa ei mikään laimentanu autiuden vaikuttamaa kammon tunnetta. Tyytymättömänä ja ärtyisenä astui kirkkoherra Brandt huoneesen ja sai töin tuskin hillityksi mieltänsä, jota ponnistusta sentään helpotti se varma tieto, että kappalainen Helm oli jo seuraavana päivänä lähtevä pois pitäjästä ja nykyisestä virastaan.

Terve tuloa, terve tuloa, mutisi hän epäselvästi. No veli, lisäsi hän sitte, nyt olet päättänyt

rippikoulun tässä pitäjässä, no, millaisiksi olet huomannut rippikoululapsesi?

Pehmoisella, miellyttävällä äänellä vastasi Helm kirkkoherran kysymykseen luonnollisella kielellä, jossa ei ollut mitään mehukkaita, raamatusta lainattuja ja jokapäiväisen elämän toimiin sovitettuja lauseita eikä sanoja:

Kuten, setä, tiedätte, ovat mielipiteemme tästä asiasta perin erilaiset. Kuin minä nyt luultavasti viimeistä kertaa puhun tästä teidän kanssanne, niin täytyy minun sanoa, että ainoastaan vähäisessä osassa lapsista on herännyt syvempää käsitystä meidän uskonoppimme perustotuuksista. Kun täällä on niin mainio kansakoulu, ovat nämä rippikoululapset muodollisesti paremmin valmistuneita, kuin minä missään muualla olen tavannut, mutta ehkä myöskin sen kansakoulun tähden on tieto eli ulkonainen taito hidastuttanut heidän sisällistä kehitystänsä.

Tieto on voima, vastasi kirkkoherra lyhyesti ja jyrkästi.

Niin kyllä, vastasi Helm, mutta se ei kuulu tähän. Minä tahdoin vain sanoa, että uusi syntyminen, sydämmen kääntyminen, joka yksin oikeuttaa nauttimaan pyhää ehtoollista, näyttää tapahtuneen vain ani harvoissa rippikoululapsissa, ja minä olen onnellinen, että te, setä, päästätte ne nuoret enkä minä. Tämä on ensimmäinen rippikoulu, kuin olen pitänyt, ja minun täytyy tunnustaa, että se olisi minulle sielun kilvoittelu, ankara sisällinen taistelu, jota minä en pakene, jos se pannaan minun kannettavakseni, mutta minä kiitän Jumalaa, joka ei vielä ole pannut sitä minulle; ehkä minä vast' edes varmemmasti ja siis levolli-

semmin hoidan tätä tointani, josta on suuri edesvastaus.

Nyt toi emännöitsijä totivettä, konjakkia ja sokuria. Kirkkoherra, vanha ja virkaansa tottunut, hymyili vain pilkallisesti, mutta ei vastannut mitään kappalaisen puheesen.

Tahdotko totia? kysyi hän. Samaa oli hän kysynyt jo ennenkin joka ilta niin kauan, kuin oli tätä kappalaistansa tavannut eli lähes neljä kuukautta. Ja hän oli aina saanut saman vastauksen:

Kiitoksia, setä, minä en nauti väkeviä juomia.

Sinä olet yhä kuin hihhulit; etkö muista, miten kävi häissä Kaanaassa? Mutta palataksemme aineesemme, sanoi kirkoherra tehdessään totia, siis sinä luulet, että ainoastaan harvat ovat sellaisessa sielun tilassa, kuin sinä vaadit voidaksesi heitä hyväksyä.

Niin.

Kuten jo itse sanoit, ovat meidän mielipiteemme tästä asiasta perin erilaiset. Ihmisen sielun elämä on salattu, se on seitsemällä sinetillä lukittu kirja, et sinä enkä minä voi sitä tuomita — kirkkoherra juoda kulautti lasista — ainoastaan autuuden ehtojen tietoa ja taitoa me voimme arvostella, vaan mikä menee sen ylitse, ei ole ihmisen vallassa. Muuten se nuorison tunnetulva, jota enimmät hihhulipapit osaavat saada aikaan oppilaissansa — kirkkoherra rykäsi paljon sanovasti — yhtä helposti herää, kuin nopeasti haihtuukin, ja se on vaarallinen, jopa ihan epäsiveellinenkin.

Kirkkoherra puhuessaan astuskeli hitaasti edes takaisin pitkin lattiaa, joi totilasinsa lop-

puun ja teki uutta. No hyvä, veli, kutka sinusta ovat ne valitut lampaat, jotka otat oikealle puolellesi?

Helm punastui vähän vertauksesta, joka hänestä tuntui Jumalan pilkalta; hän luetteli muutamia rippikoululapsia.

No, entä vuohet?

Taaskin punastui Helm ja luetteli koko joukon nimiä.

Mutta jos otat taidon mittakepiksi, kutka silloin seisovat vasemmalla puolellasi?

Taas luetteli Helm muutamia.

Hyvä, pane vuohien joukkoon lisäksi vielä nuori Tobias Pullinen.

Tobias, vastasi Helm, hän on pään puolesta lahjakkain, eikä ainoastaan pään puolesta, hänellä on myöskin pohjaltaan lämmin ja, kuten maailma sanoo, hyvä sydän, mutta hän on lellitelty ja ylpeä. Hän osaa biblian-historiansa ja katkismuksensa kannesta kanteen. Jos tieto on koskaan oikeuttanut sen kalliin armon-välikappaleen käyttämiseen, josta nyt on puhe, niin hänellä on siihen varma oikeus.

Siirrä sinne Tobias Pullinen, sanoi Brandt nyt jo hyvin suutuksissaan, se on paatunut poika. Mitä sinä olet kylvänyt, on hänessä joutunut kivistöön. Ylpeys ja talonpoikaiskopeus ovat hänessä paisuksissa, häntä täytyy masentaa. Ja kaikki kirkkoherran rehtorikiihkot joutuivat kuohuksiin muistellessa rekeä, hevosta ja kaluja. Toti teki myöskin tehtäväänsä ja yhä kiukustuneempana lateli hän kovia sanoja Tobiaasta ja hänen isästään, siitä vanhasta juttupukarista ja riitasankarista.

Minä en voi, vastasi Helm, tehkää se itse, tutkikaa itse lapsia, arvostelkaa, minkä verran minä olen työtä tehnyt ja minkä verran armoa Herra on antanut tulla minun vähäiselle työlleni; käyttäkää mitä mittakeppiä hyvänsä, minä pesen käteni. Jos ainoastaan tietoa arvostellaan, silloin on Pullinen ensimmäinen, ja tietoahan te olette puolustaneet. Muuten on teillä ja vanhalla Pullisella, kuten minulle on kerrottu, asioita keskoisina kihlakunnan- ja hovioikeudessa. Pelkäänpä seurakuntalaisten katsovan kostoksi, jos Tobias hyljätään ja muita hyväksytään, ja se saa aikaan suuttumusta, ehkä valituksiakin.

Niinpä valittakoot, sanoi kirkkoherra äkeissään, minä pysyn sanoissani. Enkö minä ihan äskettäin tavannut sitä poikaa maantiellä kiroilemassa ja haukkumassa kuin oikea hevoshuijari ja maantieveijari ihan kuin isänsäkin. Eikö hän sanonut minua „kirotuksi vetelykseksi“, rikkonut hevoskalujani, turmellut hevostani, särkenyt rekeäni ja ja . . .

Siispä, setä, kuitenkin arvostelette häntä sieluntilansa, mielenlaatunsa mukaan.

Minä teen niin, sanoi kirkkoherra, nyt vuorostaan hän vähän punastuen, minä teen niin tämän kerran, minulla on omat syyni ja minä vastaan niistä.

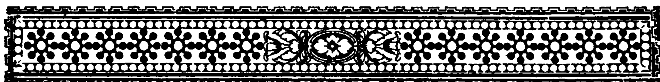
Ruoka jäähtyy, sanoi nyt kirkkoherran emännöitsijä, vanhan puolinen vaimo, silmissä kova ja ankara katse.

Tahdotko syödä illallista minun kanssani?

En, tiedättehän, setä, miten meillä on kotona, kaikki jo kokoon pantuna, ehkä jo huomenna lähdemme Viipuriin. Vaimoni tulisi levotto-

maksi, jos nyt viipyisin poissa. Minä saan sen tähden vielä viimeisen kerran kiittää ja sanoa hyvästi.

No hyvästi, hyvästi sitte, kiitos itsellesi. Ja herrat erosivat, kylmäkiskoisesti kättä antaen, ilman mitään „älä unhota“.

III.

Oli ensimmäinen kova katovuosi, kuin Suomi sai viisikymmen-luvun keskipaikoilla kärsiä. Pitkä, säälittävä ihmisjono virtasi pohjoisesta päin. Köyhiä tuli kuin varpusia talvella, viluissaan ja nälissään kuin susi salolla. Silmät kuopallaan ja kasvot kalpeina tulivat ihmiset etelään päin sitä suuremmin joukoin, mitä etelämmäksi ehtivät. Kuin nämä pohjoisen, idän ja lännen nälkäiset matkalaiset saapuivat isänmaansa portille, Viipuriin, menossa suureen leipämaahan, Venäjälle, silloin heitä oli paljo kuin Egyptin heinäsirkkoja. Ja vanha kaupunki avasi porttinsa selki seljälleen; joka talossa, sekä rikkaan tukkukauppiaan että köyhimmän porvarin tykönä oli yksi tai useampiakin syömässä armeliaisuuden katkeria paloja. Eräänä päivänä tuli koulun rehtorin kyökkiin vaimo, kantaen kolme- tai viisivuotista lasta käsivarrellaan.

Mistä sinä olet? kysyi rehtorin rouva.

Pohjanmaalta.

Mikä on nimesi?

Anni.

Missä on miehesi?

Hän jäi jäljelle vai lieneekö mennyt edelle, en tiedä. Oli kylmä talvipäivä kolme viikkoa sitte,

tuli tuisku ja myrsky pohjatuulella. Me astuimme järven jäätä, mieheni edeltä, minä lapsen kanssa perästä; jompikumpi meistä eksyi talvimyrskyssä. Minä astuin, astuin koko päivän, ja yön tullen saavuin mökkiin. Armeliaat ihmiset hoitelivat meitä. Siitä asti en ole nähnyt miestäni. Nyt en tiedä, elääkö hän vielä vai onko jo kuollut.

Vaimo puhui levollisesti niin kuin sellainen, joka on lakannut jo toivomasta; hänen kyyneliensä lähde oli kuivanut. Kuoleman koura oli painanut merkkinsä häneen.

Rehtorin rouva käski antaa lämmintä keittoa vaimolle. Hän ainoastaan maistoi sitä, ruoka häntä oksetti. Lämmiteltyään itseänsä ja pikku tyttöänsä, saatuaan tavallisen antimen läksi hän kiittäen ja Jumalan siunausta toivottaen jälleen ulos. Tuskin ehdittyään pihalle vaipui hän lapsineen kinokseen. Kuin ihmisiä riensi häntä auttamaan, oli hän jo kuollut. Samassa talossa asui venäläinen pappi, köyhä tämän maailman tavaroista, vaan rikas armeliaisuudesta. Hän ja hänen vaimonsa ottivat lapsen hoitoonsa. Ei kukaan tiennyt, mistä lapsi oli. Oliko hän kastettu? Mikä hänen nimensä oli? Kuinka vanha hän oli? Ei mitään paperia ollut äiti vainajalla, joka olisi ilmaissut, mistä ja kuka hän oli. Ja pappi otti tyttöä kädestä ja meni hänen ja vaimonsa kanssa kirkkoon, kutsui lukkarin, kellonsoittajan ja tuohusten myöjän kummeiksi; lapsi sai astua suureen kasteammeesen, pappi piti kiinni hänen suutansa ja nenäänsä ja painoi häntä kolme kertaa kasteveden pinnan alle, ja kuin hän nousi ylös, oli hänen nimensä Helena Ivanovna ja hän oli oikeauskoinen „pravaslava“.

Pienokainen, siinnyt kurjuudessa ja syntynyt köyhyydessä, kasvoi kauniiksi, vaan raskas- ja synkkämieliseksi lapseksi. Harvoin näkyi hänen suunsa vetäytyvän hymyyn, ja jo lapsena osoitti hän ominaisuuksia, jotka oikeastaan kuuluvat vaurastunempaan ikään. Muun muassa oli hän erittäin säästäväinen. Kuin Leena, joksi tyttöä sanottiin, kasvoi nuoruuden ikään, tuli hänestä hoikka, mustasilmä tyttö, ja kuin hän rupesi rakentamaan avioliittoa, valitsi hän miehekseen iloisimman, sukkelasanaisimman ja veitikkamaisimman velikullan, kuin hänen vertaistensa joukosta oli saatavana vanhassa kauppakaupungissa, ja se oli Tobias Pullinen.

Tobias palveli siihen aikaan linnan päälliköllä. Hänen pyöreä, punainen ja valkoinen muotonsa, hänen siniset, iloiset ja veitikkaimaiset silmänsä, hänen leikinlaskunsa, laulunsa, hullunkuriset puheenpartensa ja iloiset arvoituksensa sekä lihavat, pehmoiset lihakset suun ympärillä, jotka, kuin hän vähänkin nauroi, tekivät muodon niin hyvänluontoisen ja hupaisen näköiseksi, kaikki se oli lumonnut Helenan. Kuin Tobiaalla sitä paitsi oli yllä vähävenäläinen, pitkä kauhtana, punainen vyö vatsan kohdalla, litteä kuskinhattu päässä ja suuri joukko riikinkukon höyheniä törröttämässä sen päälaella, niin se kaikki kokonaan voitti pikku Leenan, ja siitä tuli häät kaksine vihkimisineen ja kaikkine juhlallisuuksineen ja taikuuksineen, kuin venäläiset ja suomalaiset kansantavat sellaisissa juhlatiloissa käyttävät. Kohta häiden jälkeen — Leena oli silloin vasta 17 vuoden ijässä — peri Tobias ihan äkkiarvaamatta pienen tilan Tervolasta ja muutti sinne. Kuin tila oli pieni, aino-

astaan neljän tynnyrin kylvö, avasi hän maakaupan. Se menestyi hyvin, hän kun oli siihen aikaan ainoa kaupan harjoittaja koko pitäjässä. Muutamissa vuosissa pääsi hän varakkaaksi mieheksi, josta suurin kiitos tuli Leenan säästäväisyydelle tai ahneudelle, kuten naapurit sanoivat. Jos Tobias olisi hoitanut puotiansa ja pientä maanviljelystänsä kunnollisesti, olisi hän epäilemättä ollut oikein rikaskin, mutta hän oli joutunut erään kiihkon valtaan, jota kyllä käy käsittää vanhassa kuskissa. Hän oli hevoskauppias. Hän, osti, möi ja huijasi hevosia, oli kaikissa kilpa-ajoissa Kuopiossa, Viipurissa, Hämeenlinnassa, jopa Vaasassakin. Jokainen urheilija koko maassa tunsi iloisen hevoskauppiaan Tobias Pullisen, ja monta sukkelaa kujetta kerrottiin hänestä, miten hän osti huokeasta ja möi kalliista sekä petteli venäläisiä hevoskauppiaita ja suomalaisia urheilijoita. Niin ihan eheä hänen hyvä nimensä ja maineensa ei ollut, vaikka kukaan ei juuri tiennyt mitään erittäin pahaakaan rikosta, mutta maljojen ja konjakin ääressä vilkkaan kilpa-ajon jälkeen ei pidetty niin tarkkaa lukua, ja kuin Tobias itse, milloin joku viittasi sinne päin, ei ollut lainkaan arkaluontoinen, niin sai kaikki mennä kaupalleen.

Näin ollen jätti hän kotinsa ja talonsa kaikkineen oman onnensa nojaan, ja onnipa oli, että hänen vaimonsa kovin kourin piti kiinni vaivalla ansaituista markoista eikä oikeastaan koskaan ilmaissut Tobiaalle, minkä verran hän oli pannut talteen arkun pohjalle.

Siellä istui Helena eli Leena, kuten häntä sanottiin, eräänä maanantaina aamupäivällä puotikammarissaan tuvan ja puodin välillä. Pieni huo-

ne se oli, täpö täynnä tavaraa: suuri joukko vesirinkelejä (barashki), yksi säkki kahvia ja yksi laatikko teetä, jotka arat tavarat olivat imeneet itseensä hajua ja makua Kurkijoen piiskoista, venäläisistä hevoskaluista, valkoisista saappaista ja muista juhtinahalta hajuavista tavaroista. Vaikka Leena oli tullut lihavammaksi ja pulleammaksi kuin ennen, olkapäiltään ja rinnoiltaan pyöreämmäksi, hänen mielensä ei siltä ollut tullut keveämmäksi, pikemmin päin vastoin: hän oli epätasainen ja levoton. Hän sitä paitsi kärsi kiusallista yksinäisyyden ikävää. Mies poissa, poika melkein täys'kasvuinen, kasvanut pois hänen hoidostaan vaikka ei siltä hänen ajatuksistaan. Vaikka hän' hyvin lämpimästi rakastikin poikaansa, niin hän kuitenkin tunsi hänelle siipien jo siksi kasvaneen, että hän kohta kyllä oli kyllin voimakas lentämään ulos maailmaan. Yhtään tytärtä ei ollut eikä ketään sukulaisia Vaimolleen seuraksi oli kyllä Tobias ottanut taloon sisarensa tyttären Annin, reippaan ja kauniin tytön, mutta Leena ei niin pian kiintynytkään uusiin henkilöihin. Monta vuotta kului ennen kuin hän oppi katsomaan tyttöä sukuun kuuluvaksi. Mutta olipa hänellä muunkin kuin vain sukulaisten ja seuran puutetta, sillä hänellä, kun oli kasvatettu Venäjän uskoon, ei ollut pappia eikä kirkkoa likimailla. „Sinun Jumalasi“ ja „meidän Jumalamme“, kuten tavallisessa puheessa sanottiin ja vielä tavallisemmin Suomen ja Venäjän Jumala, olivat kumpikin saaneet sijaa hänen sydämmessänsä. Hän ei voinut uskonlauseiden ja jumalanpalvelus-menojen eikä inhimillisten lisien takaa nähdä ainoaa, ijankaikkista Jumalaa; hänen sydämmensä oli runnel-

tunut äärettömässä ja hyödyttömässä taistelussa ja pelossa. Säästäväisyys ja työnkiihko johtivat hänet huomaamattansa alamäen rintaan, joka oli nimeltä rahan hankinta. Kuin kaikki muu petti taikka oli mahdoton arvata ja mahdoton selittää, kuin kaikki uskon ja uskottomuuden tutkistelut näyttivät hänestä hetteeltä, johon hän sitä syvemmälle vaipui, mitä kovemmin ponnisteli vastaan, silloinkin oli olemassa yksi, joka oli todellinen ja selvä, ja se oli hopeamarkka. Sillä oli lumoava loiste, siinä oli heleä ääni sekä kotona että ulkona maailmassa. Kokoomishimo oli hänessä tuollainen syvään juurtunut kiihko, jota ei mitkään rukoukset, ei mikään katumus eikä parannus voinut koskaan karkoittaa.

Leena istui, kuten edellä mainittiin, puotikammarissaan maanantaina aamupäivällä, Marian ilmestyspäivän aattona. Työ oli jo melkein lopetettu. Leena mietiskeli kauppaliikkeen tilaa. Kuten useimmilla maakauppiaillamme, salli Leena Pullisenkin harjautunut muisti, jota mitkään hyödyttömät ja tarpeettomat koulutiedot eivät haitanneet, hänen ilman mitään kirjoja saada tuota pikaa selon asiain tilasta. Hän muisti kaikki ostohinnat pennilleen, muisti päivät, milloin mikin tavara oli tuotu, ja osasi ihan paikoilleen sanoa, minkä verran hän oli voittanut siloista, kulkusista, nuorasta ja tupakasta. Ei mitään kassakirjaa, ei muistikirjaa eikä päiväkirjaa tarvittu, kaikki oli kuin vaskeen piirettynä tuohon suunnattomaan muistiin, joka usein hämmästyttää ja kummastuttaa tuomaria ja pappia maalla. Kuin liikkeen tarkastus päättyi, muuttui Leenan pyöreä muoto tyytyväisen näköiseksi; hän oli hyvillään voitosta. Palveltuaan

täten mammonaansa otti hän vanhan suomalaisen virsikirjansa ja luki hyvin hartaasti puoliääneen erään noista vanhoista suomalaisista virsistä, joissa on pahimpia kielivirheitä vääräin vertausten, ajatuksettoman sekamelskan ja rumain sanojen kanssa sekaisin. Saatuaan virren loppuun meni Leena tupaan etsimään kälynsä tytärtä Annia, apulaistansa taloustoimissa. Suuri tupa oli tyhjä ja siistitty pyhäksi. Ainoastaan kissa istui siellä, pesi silmiänsä ja ennusti vieraita, ja Musti uunin vieressä uneksi metsästysaikojen iloja. Uunin päältä näkyi kaksi suurta raudoitettua saappaan kantaa ja pohjaa. Matti Viskari se siellä ylhäällä maaten piti pyhää.

Matti, oletko nähnyt Annia? kysyi Leena. Missä on Anni, ja Tobias sitte? Minä mielelläni lukisin heille postillasta.

Kussa kipu, siinä käsi, siinä silmä, kussa armas, vastasi Matti.

„Onko tuo mikään vastaus!“

Kun on oikein kylmä, lentää pyy välistä lääväänkin.

Niin niin, hyvä Matti, se on totta. Minun olisi pitänyt arvata tämä ennen, kuin otin Annin taloon. Onko siinä nyt vaimo Tobiaalle, joka ei ole vielä päässyt ripillekään, ja tyttö köyhä kuin kirkonhiiri!

Ei haittaa, emäntä. Köyhästä naimaan, pohatasta hevosen ostoon. Kust' on mieli muuttununna, sieltä hoiva huolittava. Kaikkea katua saapi, vaan ei nuorra naimistansa, ja tarves on talossa vaimo, vaikka vettä keittäkähän.

Voi niitä lapsia, niitä lapsia.

Niin, se on kyllä totta. Huoli linnun pojistansa, vaiva vaimon lapsistansa.

Minun pitää tehdä loppu tästä, jos vain saisin puhella mieheni kanssa ja kysyä, mitä hän arvelee asiasta.

Kun Matti nyt ainoastaan mörähtämällä ilmasi kyllä kuullensa emännän sanat, mutta ei katsonut saattavansa enää mitään lisätä, läksi Leena karjottaan etsimään Annia.

Tuskin ehti Leena poistua, kuin ovi aukesi ja sisään astui varovasti kyynärän korkuisen kynnyksen yli vanha jäykkäsääri mies, yllä musta, pitkä nuttu, päässä nahkalakki, joka, kuten mies itsekin, näytti vähän herrasluokkaan kuuluvalta. Se oli lukkari Jäppinen. Hänen käytöksessään oli vähän ahdistusta ja arkuutta. Häntä oli monta Herran vuotta komentanut kirkkoherra, joka ei voinut sietää hänen herrasmaisuuttansa. Lukkari oli siitä kasvatuksesta saanut ihan omituisen käytöksen, jossa näkyi sekaisin pelkoa ja teeskenneltyä varmuutta. Hän oli kyllä vanha tuttu talossa, mutta, koska hänen luonteessaan ei ollut itsenäisyyttä, uskalsi hän kirkkoherralta ainoastaan salaa hiipien käydä Pullisessa. Nähtyään tuvan tyhjäksi kysyi hän puoli ääneen:

Onko siellä ketään uunilla?

Hyvää tekee lämmin vanhoille luille, vastasi Matti Viskari.

Sinua minä juuri etsin. Tule alas, tietäjä Matti, minulla on jotakin ilmoitettavaa sinulle, jotain hyvin tärkeää.

Ukko laskeutui varovasti alas porraspuuta myöten, jona oli kaksituumainen lankku ja siinä sydämmen muotoisia reikiä läpi sahattuina.

No, mitä nyt? sanoi hän, pudistaen lukkarin kättä ja pistäen sitte nuuskaa nenäänsä.

Niin, kas se on siten, että — niin, kurjamaista se on, että mitään sellaista voi tapahtua, mutta niin se on — että meidän kirkkoherra — niin, mitäpä siitä maksaa suuttua. —

No, puhu suusi puhtaaksi, lukkari! sanoi Matti, viisailla silmillään tarkkaan tähystellen kirkon palvelijaa. Puhu vain suoraan. Me emme odota mitään hyvää siltä taholta.

Niin, suoraan sanoen, kirkkoherra Brandt ei aio päästää Tobiasta ripille.

No, mitä lempoa sitte!

Hän sanoo nuoren Tobiaan viime lauantaina kiroilleen ja pauhanneen ja näyttäneen pahaa sydäntänsä ihan kirkkoherralle itselleen. Tahdotko nuuskaa, Matti?

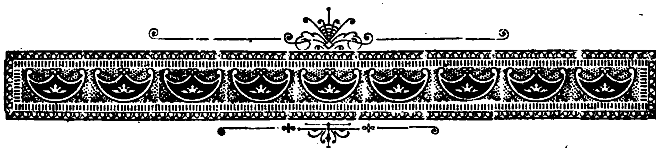
Matti veti nuuskaa hitaasti pahkuraiseen ja kulmikkaasen nenäänsä ja kiroili niin, että lukkari vanhus, muistaen virka-asemansa, katsoi olevansa velvollinen ojentamaan häntä.

Ole vaiti, lukkari, sanoi Matti jyrkästi. Mitä nyt on tehtävä? Anna nyt hyvä neuvo, tämä on sinun asiasi, tässä pitää sinun osata neuvoa. Ja Matti kynsi korvansa taustaa.

Lukkari ei ollut millänsäkään ukon pauhaamisesta, sanoi vain: Ei ole muuta kuin yksi keino. Tobias tänä päivänä menköön kappalaisen Helmin luo, kuuletko, tänä iltana vielä, sillä kappalainen lähtee pois huomeisaamuna aikaisin, paha kyllä. Jos hän rupee puolustamaan teidän Tobiastanne, niin se ehkä auttaa, sillä näetkös, minä olen huomannut, että kirkkoherra ikään kuin vähän pel-

kää häntä, vaikka muuten ei näytä pelkäävän itse paholaistakaan.

Kiitoksia, lukkari, minä kyllä kerron nuorelle Tobiaalle, mitä sinä olet sanonut, ja täällä tehdään mitä suinkin voidaan. Hyvästi nyt. Minä pidän pyhää tänään, näetkös. Ja Matti kiipesi jälleen ylös uunille, paneutui syrjälleen ja oli jo suloisen unen helmoissa, kuin Leena lasten kanssa ehti takaisin tupaan. Leena vei kammariinsa nuoret ja kohta kuului sieltä yksitoikkoista, juhlallista, puoleksi laulavaa ääntä, joka on niin tavallinen kansassa, kuin se lukee hengellisiä kirjoja.

IV.

Alkoi hämärtää. Lyhyt talvipäivä tuskin ehti sammua, niin kuu jo levitti kylmää valoansa valkoisille kinoksille ja mustille tuville. Kuin kuun valo hiipi ikkunasta tupaan, ryömi Matti makuultaan uunin laidalle, laskeutui varovasti maahan ja kävi piippu suussa istumaan uunin viereen.

Hänen siinä istuessaan ja katsellessaan, mitenkä kuunvaloinen ikkunan kuva hitaasti siirtyi pitkin lattian rakoa, tuli Anni tupaan, otti lampun hyllyltä ovensuu-seinältä ja sytytti sen. Anni oli yhdeksäntoista ikäinen tyttö, ei erittäin kaunis, vaan muuten muodoltaan hyvin miellyttävä. Hänen silmäyksessään, kuin hän hyväntahtoisesti katsoi kehen hyvänsä, oli syvällisyyttä ja lämpöä, jota harvoin tavataan vaaleissa sinisilmissä. Hitaasti, vaan varmasti, teeskentelemättömällä, luonnollisella suloudella, jota on jokaisessa nuoressa ja terveessä ruumiissa, teki hän askareitansa, puhalteli hiillosta, pani laulaa hyräillen enemmän puita uuniin ja läksi jälleen ulos.

Lamppu valasi kirkkaasti suuren tuvan mustuneita seiniä, pitkiä penkkejä ja valkoista pöytää. Orsilla riippui pitkissä vartaissa reikäleipiä, niiden

päällä oli tarvepuita kuivamassa sekä pari nurin käännettyä, äskettäin nyljettyä vasikannahkaa, joiden hännät heiluivat ilman vedossa; muutamia paria suksia sekä oljista, helmistä ja kirjavista tilkuista tehty leikkikalu, kruunu nimeltään, jollainen usein jouluna ripustetaan kattoon koristukseksi. Lyhyesti sanoen: talon varasto kaikkea, joka lähinnä tarvitsi emännän katsomista ja tuvan lämpöä, oli kasattu ylös orsille. Nurkassa, mustuneessa hirressä riippui myöskin uusi petroleumilamppu.

Vanha Matti katsoi itsekseen ihmetellen valon lähdettä. Hän mietiskeli mielessään suurta mullistusta, jonka sellainen pieni kalu kuin lamppu oli saanut aikaan. Matti oli vanha, kokenut mies, joka oli nähnyt paljon maailmassa. Hän oli kuten enimmät paremmista talollisistamme monipuolinen ja tietorikas mies. Hän tiesi, mihin kaski oli kaadettava, hän tiesi, milloin se oli poltettava, kynnettävä, kylvettävä ja korjattava. Eikä hän sitä ainoastaan tiennyt, vaan hän osasi tehdäkin sen omin käsin. Hän tiesi, missä maassa ruis, vehnä, tattari, herneet paraiten menestyivät ja mitä ne tarvitsivat viihtyäkseen. Hän osasi nikkaroida pyttyjä, tynnyrejä, korvoja, rekiä ja keveitä kärryjä. Jos siksi tuli, osasi hän kengittää hevosenkin yhtä hyvin, kuin hoitaa veneensä, kutoa nuottaa, verkkoja, rysiä ja laittaa katiskoita, mertoja. Hän oli suuri metsämies, joka syksyin keväin tappoi teyrejä, metsoja ja sorsia joukottain. Hän tunsi kukat, sienet, puut ja tiesi mihin niitä voitiin käyttää. Hänen ryppyiset, muhkuraiset, ruskettuneet kätensä osasivat tehdä melkein mitä hyvänsä, ja sittekin hän kuusikymmen-vuotisen, toimeliaan

elämään jälkeen oli vain loinen. Hän oli kuullut kerrottavan suuresta maasta kaukana lännessä päin, jossa osattiin pitää paremmassa arvossa, mitä hyvä, terve järki ja vahvat kädet voivat saada aikaan. Mutta hän sekä oli liian vanha että siksi kirjan taitamaton ottamaan sanomalehdistä ja kirjoista tarkkaa selkoa siitä asiasta, joten niin kauas lähtö oli jäänyt tekemättä. Niinpä hän nyt oli loisena, Leena Pullisen kaikki kaikissa ja neuvonantaja, isä Tobiaan kuljeksiessa matkoillansa.

Mutta Matti Viskari osasi paljon enemmänkin, kuin tässä on lueteltu, enemmän kuin hänen kaltaisensa yleensä. Häntä ei suotta sanottu tietäjäksi. Hän paranteli hevosia ja ihmisiä voiteilla, ja kuin ne eivät auttaneet, runoilla ja loitsuilla, joita hän oli oppinut äidiltään, koko kihlakunnassa laajalti kuuluisalta runojen laulajalta.

Mitä hän uskoi? Kuten enimmät talonpojat, jotka eivät ole minkään erityisen ajatussuunnan vallassa jonkin lahkon tai eläväuskoisen valtion papin johdolla, oli hän sallimuksen palvelija. „Se on sallittu“ oli hänen suuri uskon- ja vapahduskaavansa. Se antoi hänelle horjumattoman tyyneyden kaikissa elämän vaiheissa.

Siinä hän nyt istui ja pöllytteli keveitä, sinisiä savupilviä ja katseli niiden harmahtavien utujen lävitse, ihmetellen ja iloiten lampun valon kirkkautta. Hän muisti, mitenkä hän poikana ison uunitulen valossa lohkoi ja kiskoi pihkaisia männyn pölkäreitä, joita kesällä huolellisesti valikoitiin välttämättömäksi talvivaloksi: päreiksi. Miten päre savusi ja leimusi, sammui ja jälleen sytytettiin, miten hiilet putosivat sihisten ja savuten alas vesiastiaan. Kolmekymmentä, viisi-

kymmentä kertaa illassa täytyi sytyttää päre valasemaan äidin kehruuta ja isän veistelyä. Sitte muisteli hän rätiseviä talikynttilöitä, hyvin harvinaisia vieraita; ne rätisivät suolaisesta talista ja levittivät talin haikua joka kerran, kuin niitä niistettiin. Kuin päivä sammui lumipilviin jo kello kahden aikaan, ei ollut iltapuhteeksi muuta kuin vähä kylän juoruja ja välttämättömimpiä käsitöitä. Hänellä sitä paitsi oli äidin suuri varasto loitsurunoja, jotka hän oppi jo lapsena ja sitte unta, tuota pitkää talvityötä, jonka valon puute oli tehnyt välttämättömäksi. Mutta nyt! Ja Matti ajatteli sitä nousevaa nuorisoa, joka nyt sai lukea ja opiskella iltapuhteina. Hoh hoo, huokasi hän, kuudenkymmenen vuoden perästä kyllä Tervolan kylä on taas toisen näköinen.

Nyt Matti heräsi unelmistaan. Sisään astui nuori Tobias ja hänen ainainen kumppaninsa ja vihamiehensä, oikeammin kilpakosijansa Matti Reijonen. Missä vain Anni oli ulkotöissä, siellä myöskin nämä molemmat nuorukaiset olivat lähellä häntä ja toinen toistansa, kateellisesti pitäen toisiaan silmällä. Kilpaveikkojen jäljestä tuli mutamia muitakin sekä nuorempia että vanhempia tyttöjä ja poikia aattoa viettämään. Annikin tuli nyt tupaan, seisattui lieden luo ja ryhtyi illallisen puuhiin. Muut istuivat ääneti penkeillä, ainoastaan hiljaista puhetta kuului silloin tällöin suuressa tuvassa, sillä tupakammarissa kuului Leena Pullinen veisaavan virttä, eikä nuoriso, varsinkaan nuori Tobias ollut ihan varma, eikö ilta ilon ja huvin sijasta ehkä päättyisi jollakin peljätyllä postillalla. Mutta nyt Anton, joka äskettäin oli suorittanut asevelvollisuus-palveluksensa loppuun,

astui tupaan, nauraen nosti kaksi sormea ohaukselle tervehdykseksi ja lausui kovasti: „Jumala varjelkoon.“ Hänet otettiin ilolla vastaan ja nyt piti hänen kyllä jo kymmenennen kerran tehdä selko kasarmielämästä, päälliköistä, herroista, Viipurin loistosta ja komeudesta sekä palvelustytöistä. Hänen havaintojensa tulos oli, että kyllähän muuten kasarmielämää sietäisi, mutta se siisteys se on ihan tappaa ihmiset. Juuri kuin oltiin paraassa puheen vauhdissa, tuli Leena virsikirjoineen, tervehti ääneti ja vakavasti, astui Annin luo ja sanoi puoliääneen: keitä nuorille kahvia — paljo sikuria, lisäsi hän kuiskaamalla.

Vai niin, saadaanko kahvia; no, kuulehan vain! virkkoi Tobias, ollen kiihkeä torjumaan ehkä uhkaavaa virsien lukemista, sillä äiti Leenalla oli kuten sanottu virsikirja kädessä; rupeemmeko arvuuttelemaan? Onko ketään, joka tahtoo lähteä Hymylään?

Sinä, Anton, rupeet arvaamaan, taikka Anni, tahdotko? virkkoi hän hidastellen.

Niin, ruvetkaamme arvuuttamaan, mutta ei Annia arvaamaan, hän arvaa kaikki, ei siitä tule mitään Hymylään menoa.

Viskari ukko, teidän pitää kysyä, vaadittiin nyt. Niin, ukon pitää kysyä. Sinä Tobias, kun olet isäntä, arvaa sinä ensin.

Olkoon menneeksi, minä arvaan, sanoi Tobias, mutta vasta kolmannelta, kuin en arvaa, lähden minä Hymylään.

Kaikki kokoutuivat hyvin innoissaan ukon ympäri. Hän istui kumarassa, vasen kyynyspää polvella, poltellen ja syljeksien ahkerasti.

Ukko mietti hetkisen ja lausui sitte arvoituksen.

„Herrain herkku, pappein paras ruoka, ei vadilla kanneta eikä pödälle panna.“

Kaikki näyttivät miettivän, kunnes joku tytöistä hihitti: minä tiedän; minä myös, sanoi kohta toinen nauraen.

Minä myös, sanoi nuori Tobias tyynesti, se on rintamaito.

Oikein, pikku Toppi, et sinä olekaan niin tyhmä, kuin näytät. No mutta mikäs tämä on:

„Tulinen mies, tamminen turkki, toran tuottaa tupaan, tappelon talon pihalle.“

Se on viina, viinalekkeri, sanoi Tobias.

Niin, viina se on; kelvottoman taitava panemaan arvoituksia tuo Matti.

No mutta, jatkoi Matti, lyöden kovasti polveensa, mikäs tämä on:

„Nauraa, nauraa, pitkin seinää ojennaksen.“

Nyt loppui Tobiaan viisaus.

Kas niin, joko alkaa Topin silmät Hymylään päin pyöriä. Saadaanpahan vielä nähdä. Mitähän Matti nyt keksii koetellakseen sinun järkeäsi.

Niin pantiin arvoitus toisensa perästä, ja tuota pikaa olikin Tobiaalla jo kolme arvoitusta arvaamatta. Hymylään, hyys, hyys Hymylään! huusi nyt iloinen nuorisojoukko.

Nauraen ja hälisten vietiin Tobias tuvan nurkkaan ja puettiin siellä niin hullunkurisesti kuin mahdollista. Hatuksi pantin kiulu alas suin, esiliina sidottiin selkään nutuksi, virsut pistettiin käsiin kintaiksi, tukaksi ja parraksi soviteltiin tappuroita kuontalosta. Sill' aikaa kuin Matti ja Anni täten koristelivat Tobiasta, peräytyivät kaikki

muut toiseen nurkkaan, joka muka oli Hymylä. Sotilas Anton lausui nyt seuraavat säkeet, jotka muuten aina vaihtelevat puvun mukaan, joka Hymylään menijällä on yllä:

Käykää, lapset, katsomaan,
Mitä Halli haukkuu
Luppakorva lupsottaa.
Sitä Halli haukkuu,
Luppakorva lupsottaa:
Tuolta tulee Tolvasen repukka;
Kiulu on hattuna,
Virsut kintaina,
Kapusta korjana,
Hiiri hevosena,
Koíranhäntä ruoskana,
Kissa kyytijänä,
Pysy ei tiellä, soilla rehmää,
Mudassa on yltä päältä.
Pian, pian ovi kiinni
Ennen kuin hän tänne ehtii!

Anton oli panevinaan oven salpaan. Nyt Tobias tuli naurettavassa puvussaan, tömisti lattiaa ja huusi kovasti: avatkaa, hölmöläiset, matkamies on tulossa. Kuin hän sitte kertoi matkansa vaikeuksia ja mitä hänellä oli asiaa, avasivat hymyläiset viimein oven.

Vai niin, sinä tahdot vastausta kolmeen arvoitukseen; no, ovatko ne sitte niin vaikeat, annas kuulla. Vaan tiedä, että täällä Hymylässä ollaan viisaita, ei maksa vaivaa tulla täältä joutavia kyselemään, muuten ajetaan kerrassaan ulos häpeämään.

Niin, sanoi Tobias, mikä se on, joka: nauraa, nauraa, pitkin seinää ojennaksen?

No mutta, hyvä matkamies, vastaavat hymyläiset yhteen suuhun. Sehän on ihan yksinkertaisen asia maailmassa; se on seinänrako. Etkö näe, miten se nauraa?

Kyllähän tuon näen, sanoi Tobias nauraen. Entä ne toiset arvoitukset? Ja Tobias luetteli ne.

Nyt hymyläiset ihmeestä löivät kätensä yhteen ja päivittelivät niin suurta tietämättömyyttä. He ääneensä julistivat, että Tobias oli tyhmin ihminen maan päällä, kun ei osannut vastata niin yksinkertaisiin arvoituksiin. Hän on ihan paranematon, sanottiin, ja ulos hänet pitää ajaa. Ja Tobias ajettiin aika vauhtia ulos tuvasta. Mene kotiisi Tervolaan ja sano, että heidän ei pidä liiaksi vaivata sinun järkeäsi, se on pääsi päällä ja irtaallaan siinäkin.

Nyt kuuluu leikkiin, että kuin vieras on ajettu tuvasta, hänen pitää palata tavallisessa puvussaan, tuoda terveisiä Hymylästä ja kertoa, mitä kaikkea hän on kokenut matkallaan. Kostaakseen hymyläisille pitää hänen hullunkurisesti kuvata niiden henkilöiden luonteita, vikoja ja omituisuuksia, jotka äsken hymyläisinä pilkkasivat häntä.

Kun nuori Tobias oli sukkelasanainen ja säälimätön poika, selväjärkinen ja sukkelaälyinen, odottivat kaikki suurta huvia hänen kertomuksestaan. Mutta Tobias ei pitänytkään kiirettä takaisin. Juoksepas katsomaan, missä nuori isäntä viipyy, sanoi joku tytöistä; ja Viskari ukko, missä hän sitte on? Anni riensi etsimään heitä. Hän tiesi serkkunsa mielenlaadun ja luuli hänen pahastuneen

pilan teosta ja poistuneen koko leikistä. Sen tähden hän tahtoi houkutella häntä jälleen sisään. Turha vaiva, porstua oli tyhjä, pieni tupa samoin, ja Anni palasi suureen, lämpöiseen tupaan sumupilvessä, joka hänen edeltään ja jäljestään vyöryi sisään. Kädet käärittyinä pummuliseen esiliinaan sanoi hän väristen:

Siellä yhä pakastuu ulkona. Merkillistä kuitenkin, ei siellä näkynyt mitään Tobiasta. Mutta minusta ikään kuin kuuluu kulkusien helinää, ne on meidän kulkuset. Ja hän juoksi ikkunan luo, huokui siihen, kunnes sai pienen reiän jäähän lasiin asti ja katsoi siitä ulos pitkin lumista lakeutta, näkemättä kuitenkaan mitään. Ei siellä ketään näy, sanoi hän; no, tulkaa nyt kahville, lapset; pahin sille, joka jää ilman.

Olkoon hän missä hyvänsä, sanoi Matti Reijonen iloissaan, että oli päässyt kilpaveljestään ainakin vähäksi aikaa. Kylläpähän pian palaa, kuin kylmä alkaa puristella. Kas niin, kuka nyt rupee arvaamaan? Sinä Anton. Kuka arvuuttaa? Sinä Anni. Ja kohta oli taas leikki meneillään. Naurua ja iloa keskeyttivät ainoastaan silloin tällöin korkeimmat sävelet Leena Pullisen veisatessa virsiä viereisessä huoneessa. Mutta Tobias oli poissa eikä ollenkaan palannut.

Kuin Tobias ajettiin aika vauhtia ulos tuvasta pimeään porstuaan, hän oli vähällä juosta suoraa päätä vanhan Matin syliin.

No, no, ei kiireellä kauas juosta, mutisi vanhus, tule nyt tänne pieneen tupaan, minulla on tärkeätä sanottavaa sinulle.

Eihän tuolla niin kiire liene, sanoi Tobias iloisena leikistä, minun pitää palata sisään, kuin vain saan nämä koristukset pois yltäni. Ja hän aluksi viskasi virsut käsistään nurkkaan. Tulehan sisään, niin saat kuulla, miten minä löylytän Matti Reijosta. Saat kuulla, että hän kyllä saa omansa takaisin; minä nyt tunnen olevani oikein sillä päällä, tule pois tupaan. Ja innoissaan tempasi hän poikki esiliinan nauhan.

Ei, pikku Toppi, kullakin asialla on oma aikansa; nyt on leikki lopussa ja tosi alkaa.

Olethan sinä juhlallinen kuin pappi pyhäaamuna, sanoi Tobias, vähän oudostuen Matin vakavaa ääntä. Mitä se nyt sitte on?

Matti ja Tobias astuivat kyynärän korkuisen kynnyksen ylitse pieneen tupaan. Siellä oli pimeä kuin säkissä, paitsi juuri uunin edessä, josta hiilistä levisi milloin enempi, milloin vähempi veripunaista valoa lähimmille esineille, ja tuvan perällä ikkunan edessä, josta sinertävää hämärää, kylmää kuin jää, vähän tuli muuten pimeään huoneesen.

No, kuulehan nyt.

Provasti Brandt huomenna ei hyväksy sinua ripille. Sinä et pääse ollenkaan tänä vuonna.

Mitä sinä lörpöttelet! sanoi Tobias äkäisesti.

Minä lörpöttelen, mitä tiedän. Lukkari kävi täällä tänään. Ja Matti kertoi nyt nuorukaiselle kaikki, mitä lukkari oli sanonut.

Tobias suuttui niin, että kalpeni; hän tahtoi puhua, mutta kieli ei totellut. Niinpä hän purskahti kovasti itkemään. Nyyhkytysten välillä mutisi hän:

Ja Matti ja Anni. Ja Matti pääsee myöskin ja . . . ja provasti, se vanha . . .

Ei sinun vielä pidä uskoa, että kaikki on ihan hukassa. Lukkari neuvoi kuten sanottu sinua puhuttelemaan provastia ja kappalaista, rauhoitteli Matti.

Provastia en koskaan. Minä lähden kappalaisen luo, sen minä teen. Minä ajan heti Helmin luo.

Ihan niin, kärsi pahaa, toivo parempaa. Minä jo valjastin valmiiksi hevosen. Kello on nyt seitsemän paikoilla. Aja sinä heti apupapin luo, hän kyllä tekee, mitä voi. Hevonen odottaa Riennä vain pois ennen, kuin toiset tulevat sinua etsimään.

Tobias puki tuota pikaa päällysvaatteet yllensä, juoksi ulos, hyppäsi rekeen, läjäytti hepoa ja katosi.

Kuin Matti ehti porstuaan, oli hän jo poissa.

Ja Matti meni talliin illastamaan hevosia.

Suuressa tuvassa kesti leikkiä vielä kotvasen. Mutta kuin ei Mattia eikä Tobiasta näkynyt, vaan Leenan veisuuta yhä kuului viereisestä huoneesta, alkoivat nuoret toinen toisensa perästä erota pois leikistä. Matti Reijonen oli saanut käsiinsä harmonikan, tuon julman soittimen, joka karkoittaa viulun niin, kuin viulu on karkoittanut kanteleen kaikista näistä seuduista, ja päästeli oven suussa palkeestansa suloisimpia pianissimo-ääniä, mutta ilman menestystä. Anni ei kuullut koko soittoa. Hän ja pari muuta tyttöä olivat pitkässä puheessa pukeutumisesta huomenna kirkkoon; he väittelivät kiivaasti, mikä sopisi pukuun, mikä ei. Viimein hävisi Matti Reijonen oven suusta ja heti läksivät muutkin. Anni väänsi lamppua alemmaksi ja sammutti sen, joten tupa tuli pimeäksi, paitsi

minkä kuun valo ja uunin punottava hiillos sitä valasivat. Hän alkoi riisuutua, kampasi tukkansa ja ihmetteli itsekseen koko ajan, missähän Matti ja Tobias olivat. Laitettuaan vuoteensa sänkyyn, joka seisoi korkeilla jaloilla tuvan nurkassa, pistäytyi hän ryijyn alle. Nyt tuli Mattikin alusvaatteisillaan pienestä tuvasta ja kiipesi uunille.

Missä ihmeellä Tobias on? sanoi Anni. Minä en ole nähnyt häntä siitä asti, kuin hänet ajettiin ulos Hymylästä.

Matti oli jo nukkunut eikä kuullut enää sanaakaan.

Silloin aukesi kammarin ovi ja Leena astui tupaan, yllä topattu hame ja paita

Oletteko samuttaneet tulen ja panneet pellin kiinni?

Oh en, sanoi Anni, hyppäsi ylös kuin orava, kaatoi kauhallisen vettä hiilille, livahti takaisin sänkyynsä ja nukkui ajatellessaan, missä ihmeellä se Tobias niin kauan viipyi.

* * *

Nuori Tobias oli synkissä mietteissä lähtenyt ajamaan pastori Helmin luo. Hänellä oli aina lapsuudesta asti ollut kauas pyrkivä mielikuvitus. Onnet ja onnettomuudet, ilot ja vastoinkäymiset suurenteli hän mielikuvituksessaan semmoisiksi, että niillä ei ollut vastaavaisuutta todellisuudessa. Sen tähden hän aina ajelehti luonnottomuksien välillä, ilo oli hänellä ylellinen ja alakuloisuus, milloin se hänet tapasi, teki hänet tosiaan surkuteltavaksi ihmiseksi. Nyt tämä oli arveluttava tapaus; olihan hänelle suuri vastoinkäyminen, jos

häntä ei päästetty keväällä ripille. Anni oli häntä vanhempi ja olipa jo montakin häntä tähystelemässä; ehtoollispakko rasitti Tobiasta kuin lyijykuorma. Ja sitä raskaammalta se vielä tuntui, kuin hänen täytyi omassatunnossaan myöntää, että hän, kuten pastori Helm oli selittänyt, ei ollut käyttänyt hyväkseen rippikouluansa. Hän tunsi mielessään milloin katkeraa omantunnon vaivaa, milloin uhkaa ja suuttumusta. Nyt hänelle johtui mieleen kaikki lapsuutensa aikaiset kärsimiset. Hän muisti, miten häntä kuuden, seitsemän vuoden ikäisenä äitinsä pitkät aamu- ja iltarukoukset, virren veisuut ja saarnat olivat kiduttaneet. Vilkkaalle pojalle oli vaivaksi, sietämättömäksi rangaistukseksi tuo istuminen kuulemassa raskautetun ja etsivän sydämmen kysymyksiä ja huudahduksia, jotka eivät tavanneet mitään kaikua hänen sielunsa pohjalla. Ja tätä uskoa, josta kaikki ne kirjat puhuivat, hän ei ollenkaan tarvinnut, sillä ken elää vain hetkeksensä, kuten suvenkorento, hän ei tarvitse mitään uskoa, ja juuri sellaista elämää lapsi elää. Sydämmensä syvyydessä tunsi hän inhoa ja vihaa tuota sanaa kohtaan, joka oli orjuuttanut hänen lapsuutensa ja joka nyt painajaisena rasitti hänen nuoruuttansa. Siten hän saapui apulaisen pappilaan. Tobias sitoi hevosensa kiinni vajaan ja astui levottomana, ahdistuksissaan kyökkiin. Hän seisoi hyvän aikaa, kenenkään juuri huomaamatta ja itse esittämättä asiaansa. Sisäpiika, hienopukuinen ja viehkeilevä helsinkiläisneiti, joka huonosti osasi suomea, kysyi viimein äreästi, mitä hän tahtoi.

Puhutella pastoria.

Pastori ei ole kotona, hän on matkustanut pois.

Milloin hän palaa?

Milloinko hän palaa? Ja piika nauroi mahtavasti. Hänkö palaa. Niin hullu hän toki ei liene koskaan. Hän läksi Helsinkiin ja siellä hän pysyy, toivon minä, ainakin niin kauan, kuin minä palvelen tätä herrasväkeä.

Siitä odottamattomasta vastauksesta Tobias tosiaankin ällistyi.

Katsohan tuota talonpoikaa, sanoi tyttö hihittäen, ihanhan hän töllistelee kuin hassu.

Tobias oli jo väsyksissä levottomuudesta, jota oli kärsinyt. Saamansa vastaus ja pilkka lisäksi lopetti kerrassaan hänen rohkeutensa ja kärsivällisyytensä. Häpeissään, neuvottomana, suruissaan ja katkeralla mielellä pujahti hän ulos ovesta, heittäytyi tenhottomasti rekeen ja läksi ajamaan hurjaa vauhtia kappalaistalosta kotia kohti. Päästyään ensimmäiseen tiehaaraan pysäytti hän; tienviitta osoitti toisella haarallaan Tervolan kylään ja toisella suureen pappilaan. Hetkisen hän oli epätietoinen, vaan mitenkä olikaan, niin hän käänsi hevosen pappilan tielle. Hänen alakuloisuutensa oli alkanut paisua salaiseksi, kuohuvaksi vihaksi. Maksoi mitä hyvänsä, hänen piti puhutella itse Brandtiakin. Hän rohkasihe, läjäytti hevosta ja kohta hän oli pappilan rappujen edessä. Kuin hän tarttui oveen, putosi hänen rohkeutensa alas saappaanvarteen. Hän rohkasihe kuitenkin uudestaan ja seisoi heti kyökissä. Kuin Tobias astui sisään, nousi kirkkoherran emännöitsijä kehräämästä, varjosti kädellään ja katsoi terävillä, kylmillä silmillään tulijaa.

Mitä on asiana?

Minä tahtoisin päästä kirkkoherran puheille!

Ei hän ota ketään vastaan näin myöhään, senhän tiedätte vanhastaankin. Jos olette hakemassa sairaan luo, niin menkään pyytämään kappalaista.

Hän on matkustanut pois, sanoi Tobias, katsoen neuvottomasti alas. Minun täytyy saada puhutella kirkkoherraa.

Emännöitsijä nousi levottomasti ylös. Hän kyllä tiesi kappalaisen pois matkustaneen; mutta nyt päästää ketään kirkkoherran luo, siitä ei voinut olla puhettakaan. Toiselta puolen loukata noin vain Pullista, kylän mahtavinta miestä, saattoi ehkä tuottaa arveluttavia ikävyyksiä. No, voi hän nyt ehkä tämän kerran; vaan ei, ja kiivaasti sanoi hän:

Ei, kirkkoherran puheille ei kukaan pääse tänä iltana; menkää vain takaisin samaa tietänne ja jättäkää meidät rauhaan.

Samassa aukesi sisemmän huoneen ovi ja vanha Brandt katsoi, silmät veristyneinä ja harharlevina, kyökkiin ja kysyi sammaltaen:

Mitä täällä pauhataan näin juhlan aattoiltana?

Kuin hänen vavahtelevat silmänsä viimein huomasivat Tobiaan, näkyi niissä vilahdukselta tahdon ponnistusta ja ryhdin tavoittelemista. Hän ojensihe suoremmaksi ja sanoi tylysti:

Mitä sinä tahdot?

Puhua kirkkoherralle huomeisesta ripille menosta.

Turha vaiva sinulle; tule tänne tulevana vuonna, niin saatamme puhella siitä asiasta.

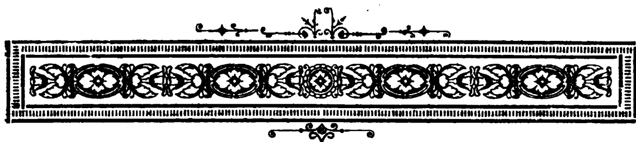
Viha, joka Tobiaassa jo oli lauhtunut, heräsi tästä pilkallisesta puheesta jälleen. Vanha kunnioitus oli kuitenkin syvällä ja se pidätti jonkun

verran kiihkoa ja kiivautta; jurosti vastasi hän, että hän ei aikonut palata vuoden päästä, että hän osasi osattavansa yhtä hyvin kuin muut; jos tahdottiin käyttää oikeutta, niin piti hänet hyväksyä, jos ei, niin hän kyllä tiesi, mihin kääntyi, päästäkseen kaikista selkkauksista.

No, mihin sitte? kysyi Brandt mahtavasti.

Menen vaikka Venäjän papin luo!

Siitä röyhkeästä vastauksesta oli kirkkoherra ihan selvitä konjakin sumuistansa, niin hän suuttui. Sillä totta puhuaksemme, hän, provasti Brandt, rehtori, joka oli kukistanut lukemattomia poikia, seisoi voimattomana tämän „joko tahi“ edessä. Raivoissaan valitsi hän ainoan keinon, kuin hänellä nyt oli jäljellä. Hän ajoi Tobiaan ulos aika vauhtia.

V.

Oli enempi elämää ja hälinää kuin tavallisesti Viipurin suurella kadulla. Vilkas ihmisjoukko aaltoili matalain yksin- ja kaksinkertaisten kartanoiden välitse, pyrkien ylös jyrkkää „suurta katua“ ja sitte alas Saunalahden esikaupunkiin, jossa oli päivän suuri tapaus, kaikkein hevosmiesten ikävöity vuosijuhla, kilpa-ajo tapahtuva. Tällä kertaa oli viimeinkin taivas ollut armollinen urheilijoille, sitä ennen tuon tuostakin kukistettuaan heidän toiveensa. Ilma oli kylmä ja taivas kirkas. Ainoastaan muutamia pieniä, höyhenen kaltaisia pilven repaleita uiskenteli ilmassa. Heikko vaikka näpistelevä pohjainen tuulenhenki pudotteli tummista havupuista muutamia välkkyviä lumiuntuvia, jotka hiljaa liitelivät ilmameressä ja puuteroitsivat montakin jäistä partaa ja punakkaa nenää ja poskea.

Tuossa tuli reki, edessä kaksi suurta mustaa oritta, ajaen katua ylös. Se oli hevosystäväin seuran puheenjohtaja, joka, säännöllinen kuten aina, määrähetkelleen läksi radalle, ja ihmiset ihastellen katselivat hänen orlovilaisiansa, jotka innosta pärskyen pitkillä tanssiaskelilla lennättivät herraansa ylös jyrkästä mäestä, roiskuttaen möhjäistä

lunta molemmilla jalkakaduilla kävelijäin päälle. Sitte tuli sihteeri, papereja kädessä, hätiköiden ihan viime silmänräpäyksessä, ja kiirehti ajuria, joka oli päivän kunniaksi ottanut yllensä uuden poimuisen kauhtanan. Väkijoukko kiiruhti askeliansa, ehtiäkseen ajoissa perille, mutta sai vielä kerran mieluisen aiheen pysähtyä töllistelemään, sillä Cloubergin kirjakaupan kulmasta kääntyi juuri Tobias Pullinen suurelle kadulle kuuluisalla juoksijallansa Jalolla. Orit ylvästihe, heilautti pari kertaa päätänsä ylös alas, hirnahti ja läksi huimaavaa vauhtia ylös mäestä ja alas toiselle puolen, yli pitkän sillan ja ulos jäälle.

Siellä alhaalla jäällä oli jo koko toimikunta ynnä palkintotuomarit, kruunun asiamies ja eläinlääkäri, kaikki koossa yksinkertaisella lavalla. Se oli tehty höyläämättömistä laudoista radan toiselle sivulle. Ympäröitynä matalaisilla käsipuilla ja koristettuna joka kulmasta lipuilla sekä muutamilla havuköynnöksillä näytti se varsin sievältä, vaikka sen lautalattia narisi ja paukkui asianomaisten gummi- ja huopasaappaisten, tömistelevän jalkojen alla. Lähelle lavaa oli laitettu lautakoju piittinän, teen, lämmitetyn viinin ja muiden lämmittäväin juomain anniskelua varten. Ympärillä joka taholla lainehti elävä joukko hevoshuijareja, ajureja, parisniekkoja, asianharrastajia, sanomalehtien uutisurkkijoita ja varsinkin paljo poikia, jotka eivät suinkaan olleet vähimmin innokkaat tässä urheilujuhlassa. Kielten seoitus oli suurenmoinen. Venättä, saksaa, suomea, ruotsia ja mustalaista kuului sekaisin, kaikkia väärin, mutta kuitenkin ymmärrettiin toinen toistansa niin käsittämättömän hyvin. Juoksijain entisiä

urhotöitä seliteltiin, niiden nykyisistä toiveista väiteltiin kiihkeästi, kirouksia eri kielillä, hirnumisia ja tuhannen laista hälinää levisi ilmaan, niin että olisi voitu luulla yht' äkkiä joutuneensa ihan toisten ihmisten joukkoon kuin tyynimielisten, hiljaisten suomalaisten, mutta nythän oltiinkin Viipurissa ja se on sentään vielä tänäkin päivänä ihan toista kuin muussa Suomessa.

Yksin hevosetkin olivat vilkkaammat kuin tavallisesti, pärskyivät, kuopivat lunta, huiskuttivat päätään ylös alas ja näyttivät melkein tietävän, että tänään oli hankittava kunniaa ja mainetta itselleen ja markkoja isännilleen.

Tuossa tulee Jalo, Pullisen Jalo, ja se on hyvässä kunnossa; saas nähdä, eikö Jalo pääse tänään ensimmäiseksi; nyt on kylmä ilma ja silloin se on vaarallisempi kuin muuten, kuului sanoja ihmisjoukosta, kuin Pullinen tyynesti ja varmasti ajoi lavan luo saamaan numerolippuansa. Yleisö tunkeutui ihmetellen kauniin hevon ympärille, muutamat tuntijat lausuivat mielipiteensä sen ansioista ja tohtori, n. s. „hevosfennomaani“, innokas kuten aina, selitti, että juuri siltä pitää suomalaisen hevosen näyttääkin. Siinä on sekä jaloutta että voimaa, kylliksi kokoa ja kaunis muoto. Kun sellaisia siitoseläimiä on omassa maassa, niin on ihan väärin turmella rotua seoituksilla j. n. e. Johtokunnan vanhin jäsen, ratsumestari, ilmoitti kuitenkin, että Jalo suorassa polvessa johtui Haapaniemen rodusta „ja siinähän oli myöskin seassa jaloa vertä“. Tohtori väitti vastaan ja luetteli Jalon isät ja isoisät, äidit ja isoäidit, mutta ratsumestari ei antanut perää, vaan väitteli kiihkeästi, ja niin molemmat herrat peräy-

tyivät jälleen ylös parvekkeelle, jossa, vilkkaista viuhtomisista päättäen, kiistaa jatkettiin yhtä suurella innolla.

Ivan Ivanovitsh Bitshok, vanha Putshka, kuten suomalaiset häntä nimittivät, pietarilainen hevosten ostaja ja parisniekka, pitkä, punertava parta ja punaiset sorvan silmät, tuli Pullisen luo ja tervehti vanhaa kauppaystäväänsä. Ainoastaan parta ja silmäin punainen väri olivat perintönä venäläiseltä isältä. Korkeat sasupäät, kuoppaposket, vinosilmät ja nelikulmaiset kädet, joiden lyhyet sormet näyttivät kuin poikki leikatuilta, oli hän perinyt tatarilaiselta äidiltään. Molemmat yhteensä olivat hänelle antaneet viekkautta sen verran, että hän kykeni kenen rinnalle hyvänsä, jos oli tehtävä jokin kuje hevoskaupassa. Bitshokia seurasi hänen ainainen lisäkkeensä tatarilainen Kuffein Holam, hänen seurakumppaninsa, apulaisensa, käskyläisensä ja kauppakumppaninsa.

No, veliseni, sanoi Bitshok, kuinka sinä voit ja hevosesi sitte? Myö pois se nyt, veliseni! Minä maksan hyvästi, tarvitsen sitä pariksi toiselle shvetkalle*), joka on kotona Pietarissa. Viis' sataa ruplaa, ota pois rahat, kuin kerran tarjotaan. Harjakaiset minä annan, olutta ja viinaa niin paljon, kuin sydämmesi haluaa. Ja Ivan Ivanovitsh veti esiin paksun, rasvaisen lompakkonsa, vielä enemmän kiusatakseen taivaankaaren värisillä sataruplaisilla ystävää Tobiasta.

---

*) Shvetkaksi (ruotsalaiseksi) sanotaan kaikkialla Venäjällä suomalaista hevosrotua. Suomen hevosilla on muuten kestäväisyytensä ja vähään tyytyväisyytensä tähden hyvä maine Venäjällä.

Älä lörpöttele turhia, vastasi Tobias tyynesti, veti kintaan pois oikeasta käpälästään ja pudisti säveästi venäläisen ojennettua kättä, yhä ahkeraan maiskuttaen ja imien sikariansa. Hän ei muuten ollut tottunut sellaisiin kapineihin, vaan poltteli mieluimmin piippunysällään Venäjän lehtiä, mutta nyt hän oli päivän kunniaksi tuhlannut viisi penniä Villmannin prima-sikariin, ja se ei ollut, varsinkaan vast'alkajalle, helppo pitää tulessa.

Hevosystäväin seuran puheenjohtaja ja neuvosmies Holm tulivat nyt katselemaan Jaloa ja tervehtimään sen isäntää. Tobias ojensi känsäisen käpälänsä kreiville, joka ylhäisesti pudisti sitä, samalla lausuen pari huomiota Jalon kunnollisuudesta ja hyvin luultavista toiveista kilpailussa.

Pullinen oli kreivin ja neuvosmiehen ruotsalaisesta keskustelusta kuullut sanan tai pikemmin nimen, joka ihan sähkötti hänet. Neuvosmies oli maininnut Vilpasta ja kreivikin oli toistanut sen nimen. Tobias tunsi ilmasta, että Jaloa punnittiin Vilpasta vastaan; sillä jos oli yhtään, joka voi kiistellä voitosta Jalon kanssa, niin oli se juuri Vilpas. Aina varsasta asti oli Tobias tuntenut ja pitänyt arvossa naapurinsa Vainikan paljon lupaavaa nuorta oritta, ja monta ja kiivasta väittelyä olivat nämä molemmat naapurit ja vihamiehet kiistelleet lemmikkiensä ansioista. Jalolla oli tosin puolellaan suurempi kokemus, saavutettu monivuotisessa ajossa, mutta Vilppaalla oli sen sijaan pontevuutta, niin että se kykeni panemaan parastansa ihan viime henkäykseen asti. Niin kauan, kuin Vainikka itse ajoi Vilpasta, ei ollut mitään vaaraa, koska Vainikka aina kadotti malttinsa ja ajoi hevosensa neliseen, joka turmeli kaikki tyyni.

Mutta tällä kertaa oli hän jättänyt ohjat Tyllylän Kustaalle, joka oli kaikkein paraimpia hevostuntijoita ja taitavimpia ajajia tuossa suurista hevoshuijareista ja taitavista ajajista niin rikkaassa Mäntyharjussa, ja se asia se saattoi Tobiasta vähän arvelemaan.

Varo Vilpasta, oli kreivi sanonut mennessään takaisin lavalle, ja vaikka Tobias näytti levolliselta kuten tavallisesti, oli hänellä kuitenkin vastenmielistä epävarmuuden tunnetta. Hän pureksi sikariansa, katseli sitä pari kertaa, sylkäsi pontevasti ja jätti Jalon ohjat erään vieressä seisojan käteen, samalla kääntyen Bitshokin puoleen, joka yhä vielä seisoi katselemassa oritta.

Tule, Ivan, mennään katsomaan Vilpasta, sanoi hän iskien silmää venäläiselle. Ivan iski silmää vastaan ja niin he menivät vähän matkaa lavan ohitse siihen paikkaan, jossa ihaileva ihmisjoukko oli Vilppaan ympärillä piirinä, vielä tiheämpänä kuin Jalon ympärillä jos mahdollista.

Vilpas näytti olevan kaikkein paraimmalla pyhätuulellaan. Se päristeli, kuopi kiihkeästi kavioillaan ja hieroi silloin tällöin päätänsä Tyllylän Kustaan turkin hihaan. Kustaa seisoi levollisena, ohjakset huolettomasti kädessä, taputti välistä Vilpasta kaulalle ja piti koko ajan piippunykäänsä uskollisesti suupielessä.

Nyt tunkeutuivat Tobias ja venäläinen esiin ihmisjoukon lävitse. Venäläinen antoi heti kättä Tyllylän Kustaalle, jota hän nyt jo oli monta vuotta tavannut jok' ainoilla markkinoilla, missä vain itse oli ollut, ja alkoi vilkkaasti puhella, johon ajaja kuitenkin aina vastasi jotenkin yksikantaan. Hänen huomionsa oli näet kiintynyt Pulliseen, joka

tarkkaan tutki Vilpasta, silloin tällöin vilaisten sen ajajaan.

Tules tänne, Tobias, sanoi Bitshok. Ottakaamme yhdessä ryyppy ennen, kuin lähdette ajamaan. Se on Tervolan isäntä, esitti hän sitte. Hyvää päivää, sanoi Kustaa, veti kintaan pois ja ojensi kankeasti kättänsä Tobiaalle, joka myöskin kohteliaisuudesta paljasti kätensä revonnahka-rukkasesta ja sitte veltoin sormin tarttui tarjottuun käteen. Hyvää päivää, vastasi Tobias, syljettyään pois pari tupakan sirpaletta, jotka olivat eronneet suuhun tuosta kiusallisesta ja kulumattomasta sikarista. Me kaksi tänään joutunemme kilpailemaan, sanoi hän vähän ajan päästä.

Niin taidamme joutua, sanoi Tyllylän Kustaa, oltuaan niin kauan vaiti, kuin hänen arvonsa vaati, ehkä otamme ensin vähän väkevää; ei se haittaa pakkasessa. Ja hän pisti kätensä turkin alle ja veti sieltä esiin vihreän pullon. Hän pyöristi suunsa O:ksi, kaatoi kulauksen O:hon ja kuivasi sitte kätensä selkämällä harjaksista suutansa, maiskautti kieltään kerran ja antoi sitte pullon Tobiaalle. Hän, käyttäen hyväkseen hetkeä, jolloin tuo vastustaja purasi punasipulia palaksi ryypyn päälle, niuhasteli ryypätessään. Viimeksi joutui pullo Ivanille, jolla ei ollut mitään syytä paheksia viinaa; hän pitikin pulloa suullansa niin kauan kuin mahdollista.

No, veliseni, sanoi Ivan, mitä luulet Vilppaasta, juokseeko se hyvin?

Sepähän kohta saadaan nähdä, vastasi Tyllylän Kustaa. Enhän minä liene suotta tullut Viipuriin asti ajamaan sitä.

Kyllä se lempo juoksee, sanoi Tobias Pulli-

nen, ja kyllä minä saanen tänään vihellellä ensimmäistä palkintoa, mutta eipä maksa vaivaa olla levoton ennen aikojaan. Tule nyt ottamaan lasi lämmintä punssia tai rommia, Tervolan isäntä se tarjoaa nyt tämän kerran.

Vilppaan ohjakset jätettiin moneen kertaan varoitellen toiselle miehelle, ja hevosmiehet menivät vajaan, jossa juomatavaroita anniskeltiin. Kolme lasia täytettiin höyryävällä lämpöisellä punssilla ja tyhjennettiin heti.

Lämmintä se oli ja hyvää myöskin, mutta hyi, niin lemmon imelää! sanoi savolainen, ja toiset yhtyivät lausuntoon.

Ivan toimitti tuota pikaa esiin kolme uutta lasia, jotka kaadettiin täyteen konjakkia.

Tyllylän Kustaa arveli siitä tulevan jo melkein liian paljo näin aamupäivällä, mutta Tobias kannatti Ivanin ajatusta, että raukka se oli, joka ei sietänyt kolmea lasia. Sitenpä katosi laseista konjakkikin, jonka jälkeen vielä tuli rommia ja viinaa ja viimein virvoitukseksi vähä olutta. Silloinpa jo soi kellokin lavalla merkiksi, että kilpailu oli alkava; jokainen riensi paikallensa.

Ensimmäinen pari, kuin läksi kilpailemaan, ei saanut aikaan mitään innostusta. Ne olivat kaksi jotenkin hyvää ja jotenkin yhtä nopeaa tammaa.

Sitte tulivat Poku ja Valtti.

Yleisö polki yhä kovemmin jalkojaan pysyäkseen lömpöisenä ja palkintotuomarit seurasivat esimerkkiä, jota paitsi he kaksitellen vielä kävivät pienessä lautakojussakin, jossa kaikki kädet olivat ahkerassa anniskelutyössä ja lämmitetyllä viinillä oli hyvä menekki.

Yht' äkkiä tuli vaja tyhjäksi. Jalo ja Vil-

pas! huudeltiin kaikkialla. Nyt sitä koetellaan. Kaikki tunkeutuivat aitausta vasten, niin että poliisin täytyi tulla pitämään tietä auki lähtöpaikoissa. Tuossa ne jo tulivat. Ensin Vilpas jäntevillä tanssiaskelilla, harmaan täplikäs karva loistavana auringon paisteessa. Vilkas, kirkas katse, kauniisti kaareva kaula, kuivat, kaunisasentoiset jalat, kaikki osoitti pontevuutta ja kestävyyttä. Ihmetteleviä huudahduksia kuului joka taholta Tyllylän Kustaan ajaessa radan toiselle puolelle melkoista punakampana kasvoiltaan, kuin pakkasesta yksinään olisi voinut tulla.

Sitte Tobias ajoi määräpaikkaan Jalollansa, jonka leveä rinta, kookas runko, vahvat jalat ja sysimusta, välkkyvä karva tekivät erittäin edullisen vaikutuksen katsojiin. Jalo seisoi tyynenä, katsellen ympärilleen, nähtävästi tajuten, mitä oli tuleva. Ainoastaan maltiton kuolaimien pureksiminen ilmasi, että hänkin halusi lähteä, ja kuin ensimmäinen soitto kuului lavalta, hörkisti se korviaan, nähtävästi valmiina heti paikalla panemaan parastansa.

Toinen soitto. Heti sitte kolmas, ja samassa oltiin jo menossa. Jalo lensi ensi askeleesta asti kaunista juoksua ja uskomatonta vauhtia. Vilpas sitä vastoin koetti syöksyä tielle jo toisen soiton perästä, nousi ajajan pidättäessä pystyyn ja menetti siten jo lähtöpaikassa pari sekuntia. Toivon pettymyksen murinaa kuului yleisön joukosta eikä ensimmäinen puoli virstaa myöskään korottanut Vilppaan toiveita, sillä Tyllylän Kustaa, käsittäen, että kaikki nyt riippui siitä, jos sai oriin jälleen rauhoitetuksi, pidätti sitä ja lisäsi vain vähitellen vauhtia. Jalo enemmän lensi kuin juoksi. Ilman

yhtään harha-askelta, ilman yhtään yritystä nelistämään kului ensimmäinen virsta 1 minuutissa 52 sekunnissa. Kaikuva hurraa palkitsi Pullista, joka vain kouristi lujemmin ohjaksia mennä suhahtaessaan lavan ohitse. Vilpas tarvitsi tasan kaksi minuuttia ensimmäiselle virstalleen, mutta sen vauhti nähtävästi kiihtyi, eikä tyyni mäntyharjulainen sen takana vähääkään hätiköinyt, vaikka vastustaja olikin niin paljon voitolla.

Toinenkin virsta sujui paremmin Jalolta, vaikka erotus nyt oli melkoista pienempi. Tobias oli jo päästänyt muutamia varoitushuutoja, joihin Jalo oli vastannut hännän heilautuksella ja joka kerran vähän enentänyt vauhtia, mutta eipä sen juoksussa enää ollut ihan yhtä suurta jäntevyyttä, niin että Tobias tuon tuostakin vilkasi radan toiselle puolelle, jossa hänen vastustajansa lensi yhä parempaa vauhtia, mitä pitemmälle ehdittiin.

Katsojain kiihko oli nähtävästi ylimmillään. Päät kurkottuivat eteen päin, vetoja lyötiin, kehoitushuutoja kuului, kuin hevoset vuorotellen syöksyivät lavan ohitse, ja mitä enempi kului kolmatta virstaa, sitä vilkkaammiksi tulivat viittaukset, sitä kovemmaksi hälinä.

Vilpas oli nähtävästi korvannut koko sen ajan, jonka oli jäänyt jäljelle ensimmäisellä virstalla, eikä vielä näkynyt mitään vähenemistä sen vauhdissa. Tyllylän Kustaa istui vielä yhtä tyynenä, vaikka melkoista punakampana, mutta ei uskaltanut kiirehtiä hevostansa, vaikka hänellä olikin siihen hyvä halu. Tobias Pullisella sitä vastoin sekä oli halua että uskallusta sitä tyydyttääkin. Hän nyki ohjaksilla, ärjyi kovasti ja piti siten Jaloansa sellaisessa vauhdissa, että, kuin ainoastaan viimeinen puoli

virstaa oli jäljellä, Vilpas vielä oli pari hevosen pituutta jäljempänä. Kukapa tietää, miten tämä kilpailu olisi päättynytkään, jos hänen vastustajansa olisi ottanut hiukan vähemmän juoksevaa painolastia. Kuten nyt oli, alkoivat juomatavarat vaikuttaa Tyllylän Kustaasen. Hän ärjäsi kerran Vilppaalle, ja hepo syöksyi muutamia sekunteja melkoista tulisemmalla vauhdilla eteen päin. Ajaja näki jo voiton häilyvän lähellä, kiirehti vielä orittansa ja — se oli liiaksi. Se hypähti neliseen, ja paha nelistäminen se olikin, sekunti toisensa perästä kului hukkaan, niin että sen loistava vauhti viimeisten parin sadan sylen matkalla ei enää voinut tehdä mitään muutosta. Jalo pääsi matkan päähän ensimmäisenä juuri kaksi sekuntia ennen kilpaveikkoansa, ja katsojat tervehtivät sitä pauhuisella riemulla.

Mutta Tobias Pullinen pyyhki hikeä otsastaan ja päätti tavalla tai toisella saada haltuunsa Vilppaan, sillä hän käsitti, että korkeintaan yhdessä vuodessa oli Vainikan orit ehdottomasti kehittyvä etevämmäksi Jaloa.

Mielten kiihko laimeni nyt nähtävästi, varsinkin kuin pohjatuuli alkoi yhä pahemmin näpistellä ja pudistaa lumihiutuvia pilvettyneeltä taivaalta. Palkintotuomarit ottivat vähä väliä lämmikettä ylhäällä lavallansa ja kääriytyivät väristen yhä paremmin kukin varainsa mukaan supi-, saukon-, näädän- tai bisami-turkkeihin. Osa ajajista sitä paitsi luopui ihan viime hetkenä, niin että kilpa-ajot loppuivat paljon lyhemmässä ajassa, kuin alussa oli luultu.

Pullinen ja Ivan Ivanovitsh palasivat yhdessä kaupunkiin ja tekivät sotajuonen. Ivan oli saava

Jalon 650 ruplasta, jos hän niin huokeasta kuin mahdollista, enintään 300 ruplasta osti ja Pulliselle luovutti Vilppaan. Molempain kauppaystäväin tuli myöhemmin iltasella saapua Imatran ravintolaan; nyt oli Tobias kutsuttu johtokunnan päivällisille seurahuoneelle.

Pullisen kunnianhimoa ja turhamaisuutta tyydytti tuo, että sai vertaisena istua herrain pöydässä, mutta mikään huvi se tosiaan ei ollut. Syömään veitsellä ja kahvelilla, jopa kahvelilla yksinäänkin ruokaa, jota olisi paras ollut syödä lusikalla, siihen hän kyllä olisi sentään taipunut, mutta häntä kainostutti, että ei ollut muiden vertainen siinä vaikeassa taidossa. Istua vakavan penkin sijasta horjuvalla Wienin-tuolilla, joka uhkasi joka hetki pudottaa lattiaan, syödä kuusi seitsemän ruokalajia, jotka eivät oikeastaan maistuneet ollenkaan ruualta ja juoda monta lajia joutavaa viiniä, heikompaa kuin kalja, toista toisensa perästä ja lyhyessä ajassa, eikä, kuten talonpojilla on pidoissaan tapana, aina parin tunnin päästä kutakin, se tosiaan ei ollut hauskaa. Sitä paitsi häntä vaivasi tuo enemmän tai vähemmän teeskennelty veljellinen ja vertainen puhetapa, jota herrasmiehet seurustellessaan alempisäätyisten henkilöiden kanssa tavallisesti käyttävät. Tobiaalla oli tarkka silmä huomaamaan; hän näki kaikki ja oli itsekseen äkeissään tuosta pintapuolisesta veljellisyydestä. Viimein vielä yksi asia teki seurustelun herrasmiesten kanssa hänelle vaikeaksi ja vastenmieliseksi. Hän oli omissa asioissaan, maa- ja hevoskaupassa sekä maanviljelyksessä, taitava mies. Niistä asioista hän puhui hyvästi ja perinpohjaisesti; mutta hän ei osannut herrain tavalla ilman mitään vaikeuksia vaihtaa lakkaa-

matta puheen ainetta, keskustella jostakin asiasta, heti seuraavana silmänräpäyksenä laskea leikkiä toisesta, muutella puhetavan luonnetta eikä äkisti löytää vastausta tai sen tapaista mitä kirjavimpiin kysymyksiin. Hänen järkensä oli kyllä valpas ja terävä, mutta tottumusta sitä käyttämään hänellä ei ollut. Siitä hänelle tuli tunne, että häntä ehkä katsottiin tyhmäksi, tietämättömäksi ja taitamattomaksi. Kuitenkin oli, kuten sanottu, hänen turhamaisuutensa tyydytetty, mutta kuin hänen maljansa oli juotu, puhevalta julistettu vapaaksi ja eräs johtokunnan jäsen neljännen ruoka- ja viinilajin jälkeen fanfarin sijasta hirnui ja muka leikillisillä sanoilla esitti naisten maljan, katosi Tobias täältä Imatran ravintolaan.

Tobias astui ravintolan petollisia puurappusia ylös toiseen kertaan ja saapui pieneen, ahtaasen huoneesen, joka oli sekä anniskeluhuoneena että etehisenä. Hän tervehti isäntää kättä pudistellen, sillä hän oli täällä kuin kotonaan, ja kysyi Bitshokia; hevoskauppias ei ollut vielä tullut. Ravintosali oli jotenkin pitkä, mutta matala nurkkahuone. Kilpa-ajon johdosta oli sinne kokoutunut koko joukko miehiä, jotka haamujen tavalla liikkuivat huonosta tupakasta ja vielä huonommasta väkiviinasta löyhkävässä ilmassa. Tobias astua heilutteli sisään ja tarkasteli häliseviä vieraita. Etimpänä ikkunan vieressä tapasi hän miehensä, Karl Napoleon Jurvelinin, joka poltellen ja tuolilla kiikkuen istui väkevän rommitotin ääressä. Pöydän laitaa vasten makasi toinen mies. Tobias ei kuitenkaan voinut makaajasta nähdä muuta kuin vanukkeisen, pellavatukkaisen pään, joka lepäsi kymmenen kirjoitus-

musteisen sormen päällä. Makaajankin edessä oli pöydällä suuri lasi höyryävää rommitotia.

No viimeinkin saa nähdä Tervolan isäntää, palkinnon saajaa, voittajaa Tobias Pullista, sanoi Karl Napoleon Jurvelin mielistellen ja silmillään tirkistellen. Juommekos yhdessä jonkun lasin — kuules, kyyppäri, tuo lasi — suuri -- jotakin väkevää -- rommitotia, eikö niin — entä tupakkaa — onko Pullisella tupakkaa; ehkä sikareja. Kuten näette, poltan minä piippua. Ja Jurvelin pisti piippuun, maistoi lasistansa, imeskeli puolipitkää luu- ja sahviaani-vartista piippuansa ja tirkisteli kumppaniaan viekastelevasti ja ystävällisesti.

Kiitoksia kysymästä, kyllä toti ja tupakka tarpeen ovat, mutta, herra tuomari, mitenkähän meidän juttumme luistavat? sanoi Tobias, käyden pöydän viereen hajasäärin tuolille istumaan, kädet selkänojan varaan. Se juttu kalavedestä meidän provastimme, sen kirotun Brandtin kanssa tulee nyt takaisin kihlakunnan-oikeuteen. Sitä toista juttua rajasta olemme jatkaneet senaattiin, vaikka te niin varmaan luulitte sen päättyvän meidän eduksemme hovioikeudessa.

Tämä niin sanottu tuomari, entinen keräjäkirjuri, sittemmin lääninkanslisti ja nimismies, erotettu kaikenlaisten kujeiden tähden, ja nyt viinaviskaali, punastui vähän; hän huomasi Tobiaan kuulustelleen asioitansa muilta „tuomareilta“, ehkäpä oikealtakin tuomarilta, ja hän alkoi pehmoisella ja mielistelevällä, mutta sentään arvokkaalla puhetulvalla torjua vaaraa ihan alussa. Taputtaen Tobiasta leveälle polvelle ja voimakkaille olkapäille sanoi hän:

Voi, hyvä isäntä, nyt te olette ihan eksyk-

sissä, joku lienee teitä petellyt. No, juokaahan, juokaa pohjaan asti, ketä te nyt olette tavanneet?

Syöteriä itseään.

Häntäkö! sanoi Jurvelin tirkistellen ja nauraen lyhyesti ja mahtavasti, no, se juuri onkin oikea mies tähän asiaan, hän kyllä maalaa asiat teille niin mustiksi kuin mahdollista, hänhän se on koko ajan neuvonut hyvää ystäväänsä, papin asiamiestä, mikä sen nimi nyt onkaan, sen pienen tuomarin, jolla on kultasankaiset silmälasit? No, samapa se nyt on. Ne kaksi oikein sopivat yhteen.

Tobiasta ei ollut niin helppo pettää. Jos pellavapää ei olisi alkanut liikkua eikä johtaa puhetta toisaalle, niin olisi Karl Napoleon Jurvelin luultavasti jo nyt saanut tehdä loppusuorituksen. Pellavapää oli tällä välin herännyt, horjuen noussut kapeiden, sisään painuneiden olkapäiden varaan, ja katseli kalpeilla, uneliailla silmillä, joita osaksi vielä peittivät raskaat, punaiset silmäluomet, joka olikin ainoa puna hänen olutkeiton karvaisissa kasvoissaan.

Jurvelin, käyttäen tilaisuutta hyväkseen, esitti ystävänsä, sanomalehden toimittajan, maisteri Valkosen. Te puhuitte Brandtista, kuulin minä, sanoi Valkonen, nyykäyttäen päätään ja kursailematta. Katsokaas, tämän paikan tukisti hän minulta paljaaksi — katsokaa. Ja Valkonen käänsi syrjään pellavapivoansa ja näytti ohaukseltaan kymmenpennisen suuruista paljasta paikkaa. Rahjus, sanoi hän vain ja niin jauhoi juuri tuosta ja otti koko tukun hiuksia ja siitä asti ne on poissa. Se oli perhanan väkevä mies. Minä en osannut kristinuskoani, en tiennyt, miten pitkä ja leveä Noakin arkki oli.

Niin, se Brandt, pisti väliin Jurvelin ja alkoi tehdä hänen ansioluetteloansa.

Emmeköhän kirjoita häntä mustaan kirjaan, sanoi uutisten urkkija, entinen ylioppilas, sillä siksi tosiaankin supistui sanomalehden toimittaja ja maisteri. Hän otti käsille pienen muistikirjan ja kirjoitti talteen minkä mitäkin, käytettäväksi joskus Tervolan kirjeesen.

No, mihinkä te isäntä nyt aiotte kilpa-ajoihin, Hämeenlinnaan, arvaan minä, sanoi Jurvelin.

Eipäs, vastasi Tobias, jolle rommi, kuumuus ja jutut jo alkoivat nousta päähän. Minä lähden kotiin, pistäytymään postillani luona — niin totisesti, kotiin minä lähden — piru on siellä merrassa. Minä sain kirjeen eukoltani, oikean epistolan. Brandt ei ole päästänyt poikaani ripille tänä vuonna. Poika on raivoissaan ja tahtoo lähteä kotoa rajan toiselle puolen, ja katsokaa, mitä hän kirjoittaa. Ja Tobias löi likaisen, monin tavoin taitellun kirjeen pöytään. Hän menee venäjän uskoon, äitinsä uskoon.

Kas sitä pahusta. Luopua isäinsä uskosta. No, te kaiketi pidätte hänet kurissa, toivon minä.

Kyllä minä pudistelen hänestä ne ajatukset — kyllä minä hänet opetan. Jospa hän vielä — Ja se Brandt sitte, se se vasta on Herran palvelija, se on kaikki hänen syynsä.

Päästäkseen onnettomain juttujen selityksistä kiihotteli Jurvelin Pullista Brandtilla ja rommitotilla, ja ennen kuin Tobias nousi pois pöydästä, oli viinaviskaalilla kädessään ylimääräisenä hyvikkeenä viisikolmatta markkaa.

Pullinen oli hyvin varovainen juomingeissa, vaan tällä kertaa hän Jurvelinin yllytyksestä oli

ottanut lasin liiaksi. Vaan kuin viimein Bitshokin sorvansilmät loistivat tupakan savun lävitse salin toisesta päästä ja venäläinen alkoi puhella hevoskaupoista, selvisi Tobias kerrassaan, ja kuin nämä hevosmiehet viimein erosivat, oli Tobias tehnyt hyvän kaupan. Jalo oli myöty, mutta tulevaisuudesta kajasteli uusia voittoja, sillä Vilpas oli hänen.

* * *

Seuraavana päivänä sanoi Tobias jäähyväset Bitshokille, Tyllylän Kustaalle, Karl Napoleon Jurvelinille ja varsinkin Jalolle, sovitteli Leenalle ostamansa kahvit reenpohjaan, valjasti Vilppaan ja läksi viimeinkin ajamaan kotia kohti. Oli jo pimeä, kuin hän ajoi omaan pihaansa. Ei ketään ollut ottamassa isäntää vastaan, ei koiraa eikä renkiä. Hän sen tähden itse riisui Vilppaan, vei sen talliin ja meni tupaan. Sekin oli pimeä, ainoastaan hiillos liedessä levitti epävarmaa valoa suureen tupaan.

Mitähän täällä lienee tapahtunut, koska koko talo on kuin kuollut, mutisi Pullinen itsekseen, sytytti piippunsa ja lämmitteli käsiään.

Viimein tuli vanha Viskari. No, kas isäntä, no sepä nyt, emme me vielä tänään odottaneet teitä.

Sen kyllä näen. Mitä tämä on, missä on Leena ja missä kaikki ihmiset? Tässä minä olen jo odotellut hyvän hetken.

Reijosessa, naapurissamme on koko kylä koolla, naiset ja lapset. Vanha Reijonen ja hänen vaimonsa ovat kuolemaisillaan.

Kuolemaisillaan, mitä sinä sanot, mitä on tapahtunut?

He ovat rokossa.

No, eivätkö he ole rokotetut.

Mitä rokotetut! ja vanhus nauroi ylenkatseellisesti; tietysti ne on rokotetut, mutta mitä se auttaa, kun sallimus kerran on määrännyt, että heidän pitää kuolla rokkoon, ja sen tähden he kuolevat rokkoon, ei siinä auta mikään rokotus eikä tohtoritkaan.

Nyt kuului kovaa töminää ja puhetta porstuasta, tupaan astui Leena ja muu kotiväki.

Lamppu sytytettiin, tervehdittiin toisiansa, Tobias kertoi kilpa-ajon päätöksen, Leena ja nuori Tobias hyvin harmissaan kertoivat, mitenkä provasti, haettuna vanhan Reijosen kuolinvuoteelle, juuri äsken oli ankarimmasti ajanut pois kaikki, jotka olivat kokoutuneet ripitystä ja ehtoollisen jakoa katsomaan, ja sen tähden vain, että muka tauti oli tarttuvainen. Mitä kullakin oli lähinnä mieltä painamassa, ei ollenkaan puhuttu. Vasta sitte, kuin illallinen oli syöty ja isäntäväki joutui omaan huoneesensa, puheltiin siitä asiasta. Ja Leena se saattoi tahtonsa hyväksytyksi. Nuori Matti Reijonen oli ehkä jo huomenna saava haltuunsa isänsä tilan ja epäilemättä hankkiva vaimon niin pian kuin mahdollista, ja Anni olisi juuri sopiva vaimo hänelle. Se olisi kaikissa tapauksissa paras myöskin Tobiaalle, joka näytti mieltyneen tyttöön; hän toki voi saada ihan toisenlaisen morsiamen, tuoda kotiin kylän rikkaimman perinnöttären, tytön, joka oli yhtä rikas kuin kelvollinenkin, ja Leena kyllä tiesi, että tytön puolelta ei ollut mitään estettä. Tobias nyt kävellä turjotti uhkamielisenä, nolona ja alakuloisena kodissa, hänen pitäisi päästä jonnekin muuanne

unhottamaan rippikoulussa tapahtunutta häpeää ja . . . Leena oli suunninnut kaikki selväksi, niin että vanhan Tobiaan väitteet, joita ei ollutkaan monta eikä nekään pitäviä, raukesivat kerrassaan, ja niin päätettiin, että pojan piti jo huomenna lähteä joksikin ajaksi palvelukseen etäisen sukulaisen ja vanhan tutun luo, joka oli kestkievarina jossakin Pietarin puolisessa rajapitäjässä, sitäkin mieluisemmin sinne, koska Tervolan kyläläisten oli käytävä kyydissä juuri siellä.

Seuraavana päivänä lähetettiin Tobias ulos maailmaan sanallakaan mainitsematta tuon pikaisen matkan syytä, jonka sentään tiesivät kaikki, joihin se lähimmin koski. Kuin hän sanoi jäähyväset äidilleen, Annille, vanhalle Viskarille ja jo istui reessä, sanoi hänen isänsä kovaan: hoida hevosta, sanon minä sinulle, ja pidä hyvä käytös, ja lisäsi sitte hiljempaan: jos menet Venäjän papin luo, niin piru sinut perii. Katkeralla mielellä läksi Tobias ajamaan ja viimeksi näki Annin itkuiset kasvot. Hän oli liian nuori, tunteakseen tässä elämänsä käänteessä kyllästystä, hän toivoi vielä siksi paljon, että muutos olisi tuntunut edes raskaaltakaan, mutta hän tunsi sydämmensä syvyydessä, että suuri vääryys oli tehty hänelle. Se oli ensimmäinen hallayö, kuin nyt kylmi ja kärvensi hänen sielunsa runsasta orasta.

VI.

Vammeljoki on pieni mitätön puro, mutta juuri ennen pääsöänsä mereen paisuu se leveäksi ja syväksi ja voimakkaasti murtautuu harjanteen poikki, joka on Äyräpäänseljän viimeisiä jyrkkiä ja korkeita haaroja. Vammeljoki tekee täällä pitkän, virtapaikalta syvän lahden, joka on väärän sarven muotoinen. Suun kummallakin puolella on korkeilla rannoilla kauniita huviloita raittiin ja runsaan vihreyden keskellä. Kuin Vammelsuusta — se on lahden nimi joen suun paikoilla — matkustetaan kaakkoon päin pitkin hyvästi hoidettua vierutietä, on kuljettava kymmenen tai kahdentoista virstan matka pitkin meren rantaa viiden sadan tai enintään parin tuhannen askeleen päässä siitä. Tällä rannikolla on pietarilaisten suosittu huvilakaupunki ja kylpypaikka Terijoki, parin virstan päässä saman nimisestä asemasta. Meren ja maantien välinen maa on jaettu pikku palstoihin. Niiden omistajilla on siellä huvila toisensa vieressä, joista enimmät ovat rakennetut siihen omituiseen puumalliin, jota sanotaan venäläiseksi, vaan joka on suureksi osaksi saanut koristeitansa muun muassa suomalaisten kansain ompelus- ja kangaskaavoista. Siellä on hakaristi,

kaksoisristi, nelikulma ja tähti, eli lyhyesti sanoen kaikki ne muodot, jotka ennen muinoin pronssikaudella ja sitä ennen ovat olleet enimpäin kansakuntain yhteisenä koristusaarteena. Toisellakin puolen tiestä on huviloita, mutta toistaiseksi ei niin paljo eikä yhtä komeita kuin uutisrakennukset merenrannalla. Sillä kaikki nämä huvilat ovat uutisrakennuksia. Kymmenen vuotta sitte kasvoi rantavehnä häiritsemättömän rehevänä hiekassa meren rannalla ja suikertelevat variksenvarvut menestyivät hyvin mäntyjen keskellä. Urosteyrit pitivät ritaritaistelujansa pienillä aukeilla, joita metsänhakkuu oli tehnyt, ja oratuomien ja sanajalkojen välissä pyyteli tarhakäärme sisiliskoja ja hiiriä. Nyt siellä kyllä on satakin komeaa huvilaa ynnä kasino eli ravintola. Onpa sinne syntynyt pieni kesäteaatterikin tekemään paikkakuntaa viehättävämmäksi. Mutta Terijoen suurin viehätys ja kauneus on meri ja merenranta, tämä komea ranta ilman mitään kallioita ja saaria, joka hienohiekkaisena ja loivana ulottuu Suomenlahdelle päin ja muutaman sadan sylen leveydeltä seuraa merenpintaa ainoastaan muutaman kyynärän syvyydessä, kunnes se äkkijyrkästi painuu Suomenlahden pohjaa kohti. Se on siis oikea uimaranta, sellainen kuin Ostendessa ja Trouvillessa. Näköala rantaäyräältä on viehättävä. Etelästä päin näkyy tornirikas Kronstadt kuin varjokuva opaalin karvaista taivasta vasten, ja sen takaa hieno savun karvainen juomu: se on Inkerinmaa. Pohjoiseen päin tekee jyrkkä hietaranta viehättävän kaaren nientä kohti, jossa Vammelsuun tullipaikka on yksinään äärimpänä ulkona kuin kalalokki kuohuissa. Lännessä meri, ei koskaan yhdennä-

köinen, aina uusimuotoinen, milloin välkkyvän kirkas kuin juokseva metalli, milloin aaltojen ja kuohun vallassa.

Siinä on lavein näköala, kuin missään on Suomen manterelta. Saaria ja luotoja tapaamatta voi tästä purjehtia Nargön ja Vironmaan välitse ihan suoraa suuntaa Itägötinmaan rikkaalle rannalle.

Nyt oli ranta autiona, huvilat tyhjinä, ikkunat ja ovet lukittuina. Villiviini kuistien ympärillä oli kääritty oljilla ja niinimatoilla; kaprifolium makasi havujen ja lumen peitossa, nähden unta kesätuulista ja linnun laulusta, auringon valosta ja helteisistä heinäkuun päivistä. Ruusupensaat seisoivat okaisina, varret yhteen sidottuina. Mutta kuin kesä tulee ja Pietarin kaunis maailma levittelee suurten humisevain honkain alla rikinkukon-purstoansa harsopuvussa, kevyessä kuin hämähäkin verkko, karttuunissa, kirjavassa kuin meissen-poslini, suojana japanilaisia päivänvarjoja, suuria kuin jättiläistulpaanit, omituisia Trouvillen hattuja, sekä kuka missäkin tallipojan puvussa; kuin hieno-ihoisia, mustasilmäisiä naisia ja hoikkia, kaunisvartaloisia nuoria miehiä kävelee huolellisesti puhdistetuilla käytävillä ja harvaruohoisilla nurmikoilla; silloin antaa viiniköynnös varjoa, kaprifolium suloisinta tuoksuansa ja ruusupensas koreilee kauneimmassa kukoistuksessaan. Mutta siihen oli vielä pitkä aika, sillä nyt oli vasta aikainen kevät, niin aikainen, että vielä ei ollut kuulunut leivoakaan.

Vielä oli meri jäässä, kuin nuori Tobias Pullinen tuli tänne hevosineen isänsä vanhalta ystävältä etsimään työtä. Ja työtä täällä oli enim-

mäkseen talvet päästään, sillä useampia kuin yksi huvila kasvoi lumeen meren rannalle tai maantien varrelle. Siellä oli aina kelpo miehelle ja kestävälle hevoselle rahan ansiota puun, kiven tai muiden rakennustarpeiden vedossa. Se huvilan (eli datshan, kuten niitä sillä paikkakunnalla sanotaan) rakennus, jossa Tobias sai työtä, oli lähellä Vammelsuuta, korkealla mäellä, josta oli laaja näköala meren jäälle. Työmiesten joukossa oli kirvesmies, joka sanoi itseään Adamiksi, ja sitä paitsi hänellä oli korea nimi Pihlhjerta, niin että hän varmaankin oli jonkin vanhan aatelissuvun [1]) jälkeläinen. Hän oli luonteeltaan kummallinen, umpimielinen, jollaisia ei monta tavata näillä seuduin. Hän oli enimmäkseen ääneti, ei oikeastaan sen tähden, että se olisi ollut hänen luonteensa mukaista, vaan koska hänen koko sielunsa oli kiintynyt yhteen ainoaan asiaan: uskonnon mietiskelemiseen. Huomaava tarkastaja saattoi nähdä hänen usein työssäkin ajattelevan ihan toisia asioita, kuin hänen kätensä tekivät. Hän enimmäkseen mietiskeli vaikeimpia uskonnollisia asioita, ja jos joku alkoi puhetta mistään sille alalle kuuluvasta kysymyksestä, silloin Adam Pihlhjerta puhui, puhui niin, että lihava kestkievari, jonka talossa hän asui, hänen vesitautinen vaimonsa ja heidän pyöreä, punakka tyttärensä Kaisu, joilla kaikilla oli tavattoman sukkela kieli, ihan peloissaan pakenivat. Adam oli paljon kuljeksinut maailmassa; Pieta-

[1]) Monta sellaista aatelissukua, jotka ovat joutuneet takaisin huomaamattomuuden peittoon, on maamme kaakkoisosassa; mainittakoon Pihlhjerta, Fingerros, Falkenberg, Husgafvel, Brandstake y. m. m.

rissa hän oli kuullut metodisteja, Ruotsin Pohjanmaalla laestadilaisia, Vaasassa ja Lohtajalla hihhuleja. Kaikilla näillä lahkoilla, jotka koskettelemalla ihmisen tuntoa tärisyttävät koko hermostoa, saadakseen aikaan herätystä, on suunnaton valta yksinkertaisten luonteiden yli. Adamiinkin olivat nämä opit vaikuttaneet ihan sydämmen pohjaan asti. Heräys oli eräässä rukouskokouksessa tullut hänelle sellaisella hengen voimalla, että hän oli mielenliikutuksen kiihkossa huutanut veljille: minä näen Jumalan pyhyydessänsä. Vaahto oli juossut häneltä suusta, ja tunnottomana oli hänet kannettu pois huoneesta. Sittemmin hän oli ollut vanhimpain hihhulien luona opissa, tutkinut Laestadiuksen postillaa ja raamatusta varsinkin vanhan testamentin profeettoja ja ilmestyskirjaa. Hänellä kun luonnostaan oli terävä järki, vilkas mielikuvitus ja tunteellisuus, niin hän tuota pikaa oli ylennyt etevimmäksi sen lahkon saarnamiehistä. Veljien lähettiläänä ja apostolina oli hän kulkenut pitämässä rukouskokouksia, antanut anteeksi syntejä ja kätten päälle panemisella vuodattanut pyhän hengen moneen sataan innokkaasen uudesti-syntyneesen.

Adam oli suurikasvuinen, vahvaruumiinen mies ja pinnalta karkeatekoinen, mutta sisältä ihan toista lajia. Hänellä oli sukkela ymmärrys ja kekseliäs kieli, paljo raamatun taitoa sekä kykyä käyttää ajatusvoimaansa johtopäätöksiin yhtä viisaasti kuin kuudennentoista vuosisadan skolastikot. Väitellessä uskosta, sen olemuksesta, herätyksestä, vanhurskauttamisesta ja muista sellaisista asioista pani hän usein varmimmatkin papit ahtaalle. Hän oli peljättävä vastustaja, oikea

perustusten järkyttelijä, mutta verraten mitätön, milloin hänen tuli tyynesti vaikuttaa hengen palveluksessa, kehoittaa, rohkaista, virvoittaa ja lohduttaa; sillä hänen sielunsa oli niin täynnä mietteitä uskosta, oikeasta uskosta ja uskon oikeasta olemuksesta, että siihen tuskin jäi mitään tilaa rakkaudelle.

Tämän apostolin kanssa sai Tobias yhdessä asua renkituvan vieressä pienessä huoneessa, joka oli täynnä metsästys- ja kalastuskaluja, verkkoja ja rysiä, sampanjapullon kaltaisia kapeita ja tiheitä nahkiaismertoja sekä linnustuskuvia. Siinä oli telkkäin, kuikkain, koskeloiden, metsähanhien, lokkien, allien, heinäsorsien ja kaikkein merilintujen kuvia, monta kappaletta kutakin seinillä, orsilla, uunin reunuksella ja ikkunanlaudoilla. Niitä vourattiin kesät päästänsä pietarilaisille huvilinnustajille.

Tottunut tutkimaan sydämmiä, tarkastamaan ihmisten puheita ja niistä tekemään johtopäätöksiänsä heidän sisällisestä sielun elämästään, käsitti Adam Pihlhjerta heti, että hänen nuori kumppaninsa Tobias Pullinen ei suinkaan ollut säännöllisessä mielen tilassa. Eräänä iltana hihhuli katsoi sopivaksi tehdä rynnäkköä muutamilla raamatun lauseilla: „katso, nyt on otollinen aika, nyt on autuuden päivä“; „kolkuttakaa, niin teille avataan“ j. n. e.

Mutta häntä kohtasi vastustus, niin kiivas, että Adam vähäksi ajaksi ihan ällistyi. Monivuotiset kärsimykset ja orjuus ikeen alla, kirkkoherra Brandtin vääryys, Anni, jonka hän katsoi ainiaaksi kadottaneensa, mustasukkaisuus, aiottu meno Venäjän uskoon, kaikki nyt kokoutui Tobiaan ja

sanan välille, jota kohtaan nuoruksisessa paloi oikea viha.

Adam hymyili itsekseen tyytyväisesti. Sellaisen raivokkaan vastustuksen syynä täytyi olla syvä sydämmen suru. Sellaisia hehkuvia ja tulisia luonteita kuin Tobias ei ollut vaikea koota Herran viinamäkeen. Kylmäin, hiljaisten luonteiden oli vaikein löytää ahdasta porttia, joka vie elämään. Hän antoi Tobiaan olla rauhassa pari päivää, mutta alkoi rynnäkön toisesta kohdasta, josta oli huomannut Tobiaan syttyvän kuin sähkökipinästä, ja se kohta oli valtionkirkon papit.

Kuin Adam ryhtyi siihen asiaan ja luki kaikki kammottavat sanat, kuin profeetat olivat lausuneet Baalin papeista, ja niitä nyt sovitti Herran viattomiin palvelijoihin, silloin Tobiasta värisytti; Adamin puheen kammottava hehku ja raamatun mahtavat sanat pakottivat hänet äänettömäksi, sillä hän tunsi, että tämän miehen kanssa ei käynyt leikitellä, ja huomaamattansa hän alkoi kartella häntä.

Talvi oli vähitellen kulunut, päivät oli tulleet pitemmiksi, ihanat auringonlaskut hehkuvain punapilvien taa ja purpuraliekkejä ylös keskitaivaalle asti, se kaikki ennusti kevään tuloa. Talvi oli ollut vähäluminen. Huhtikuun aurinko oli sulattanut pois senkin vähän. Jää oli hauras ja vanhuudesta heikko, rannoilta täynnä suuria, mustia reikiä. Varikset olivat nyt enää ainoat, kuin uskalsivat mennä jäälle kalastelemaan avannoista. Etempänä kuohuivat jo vapaina aallot korkeaksi kasautunutta ajojääreunaa vasten, joka välkkyi auringon paisteessa niin, että silmiin koski sitä katsella. Siellä täällä suojapaikoissa, joihin aurinko

paahtoi kuumimmasti, olivat katinnauris, nokkoset, kevätsipulit ja muutamat muut kylmää pelkäämättömät kasvit uskaltaneet pistäytyä esiin.

Adam oli joka ilta ja joka pyhä, välistä arkipäivinäkin saarnannut ja puhunut milloin missäkin, milloin työmiehille salvoksella, milloin kalastajille rantakylässä, milloin rautatien-väestölle asemalla. Yksin lihavalle, puhlakalle kestkievarillekin ja hänen vesitautiselle vaimollensa oli hän esittänyt uskonoppiansa. Vaimo, joka jo oli ehtinyt elämän siimesrinteelle, oli liiallisesta kahvinjuonnista ja muusta hyväin päiväin pidosta heikko, niin että häntä kuljeteltiin tuvassa yksinkertaisessa pyörätuolissa. Lihava tytärnahjus Kaisu, joka näytti kerran tulevan äitinsä vertaiseksi äsken mainitussa kohdassa, ei myöskään päässyt kuulematta hänen puheitansa. Vaan Adamin sanat alussa olivat kuin kivistöön kylvetyt. Näytti ihan siltä, kuin tämä vastahakoinen suku ei ollenkaan olisi kyennyt ottamaan vastaan hänen kylvöänsä. Myöhemmin kevättalvella, varsinkin sitte, kuin hän oli asemamiehien joukosta saanut hartaan liittolaisen, Ivar Lehtisen, oli kuitenkin aina joku tuntenut Herran sanan voimaa. Mutta suurta kokousta, jota hän innokkaimmin toivoi ja joka hänelle olisi ollut erittäin tärkeä, hän ei ollut saanut aikaan. Hän ei ollut voinut tehdä suurta rynnäkköä, ei isoa hengellistä valloitusta. Nämä kaupustelevat maanviljelijät olivat nähneet minkä mitäkin ja liikkuneet kuka missäkin, niin että heistä ei ollut niin helppo saada selkoa kuin yksinkertaisemmasta ja luonnollisemmasta sisämaan kansasta.

Oli lauantai-ilta. Työväki oli kokoutunut

kestkievariin, sillä sen isäntä oli jonkinlainen asiamies. Hän oli suostunut maksamaan päiväpalkat työväelle, ja puolen tunnin päästä oli se maksu tapahtuva. Paitsi työväkeä oli sinne kokoutunut joukko muitakin, sillä ilta oli kaunis ja kestkievaritalo kyläläisten kokouspaikka kävelyillä joutavina iltoina. Oli sinne tullut paljo vaimoväkeäkin, toivoen saavansa jo kauan luvattua tilapäistä tanssia. Kestkievarin suuressa tuvassa istui nyt kuitenkin vain viisi kuusi henkilöä. Etimpänä ikkunan edessä istui vesitautinen pyörätuolissaan, jota vastoin Adam seisoi uunin edessä, tirkistellen tuleen ja tuon tuostakin sivellen tuuheaa, pörhöistä tukkaansa niskasta ylös päin. Kestkievari järjesteli pöydällä kopeekoita, ruplia ja joitakuita sekaan eksyneitä markkoja yhtä korkeihin kasoihin ja samalla lörpötellen minkä mitäkin joutavaa. Muuta ääntä ei kuulunut tuvassa. Uunituli ja ilta-aurinko taistelivat vallasta suuressa huoneessa, ja nähtävästi oli tuli pian voittava, sillä ilta-auringon valo väheni, mutta tulen hehku kasvoi kasvamistaan.

Kestkievarin yhä ladellessa ajatuksettomia, mitään tarkoittamattomia sanoja tuli lihava ja rehevä Kaisu, kantaen pienessä kupissa äsken siivilöityä maitoa. Hän meni uunin luo, jossa Adam seisoi, ja pani maitokupin uunin alle komeroon. Kotoinen tarhakäärme oli taas alkanut kesäelämäänsä. Se oli jo viikon päivät joka ilta madellut esiin tavallisesta reiästään uunin alta ja oli epäilemättä tuleva tänäkin iltana. Toiset eivät tuota huomanneet miksikään, mutta Adam, joka käärmettä katsoi perkeleen, maailman ja meidän oman lihamme kuvaksi, lohikäärmeeksi, kiusaajaksi

paratiisin yrttitarhassa, hän, joka oli raamatusta oppinut koko semiläiskansan kiihkeällä vihalla vainoomaan tuota ihan viatonta ja hyödyllistä eläintä, kiihtyi kovin, että voitiin kärsiä sellaista petoa, vieläpä elättääkin sitä.

Kestkievari hymyili mahtavasti ja alkoi uutta lorua käärmeistä ja tarhakäärmeistä.

Niin, kussakin maassa on omat tapansa; eikö teidän pitäjässänne ole tarhakäärmeitä? Me uskomme käärmeen tuovan onnea taloon. Ettekö te, Adam Pihlhjerta, ole kuullut puhuttavan käärmeiden kuninkaasta ja valtakunnasta? Vai ette!

No, olkaa nyt hiljaa pari minuuttia, niin saatte kuulla sen tarinan, ja jos olette oikein hiljaa, niin saatte nähdä käärmeen itsensäkin; kyllä se tulee, aurinko on jo laskeutunut.

Niin, nähkääs, siellä käärmeiden valtakunnassa asuu käärmeiden kuningas.[1] Hänellä on päässä jalokivistä säteilevä kultakruunu. Jos uudenkuun aikaan mennään ulos koiran kanssa, jolla on ruskeat pilkut silmäin päällä, niin välistä se näyttäytyy. Käärmekuningas on onnettomuuksien, kipujen ja kuolemantautien valtias. Kuin hän syksyllä kutsuu kokoon suomuksiset alammaisensa ja jokukaan niistä jää tulematta, niin hän ottaa selon, onko sitä pahoin kohdeltu siinä talossa, jossa se on asunut, ja jos niin on, lähettää hän tauteja ja onnettomuutta siihen taloon. Sen tähden, kun käärme on kerran tullut meille, syötämme me häntä hyvin, varsinkin rieskamaidolla, jota joka ilta pannaan sen reiän luo. Kahdeksantoista

---

[1]) Tarina käärmeiden valtakunnasta, kuten vampyyristäkin, on itämaista, luultavasti slaavilaista perua.

vuotta on meidän kotikäärmeemme juuri auringon laskeLessa, jos vain on hiljaista, tullut tuosta reiästä. Kahdeksantoista vuotta on minulla ollut onnea ja menestystä ja — mutta kas, tuossahan tuo onkin meidän pikku kotikäärmeemme. Terve tuloa, terve tuloa käärmehinen, kotitonttu ja onnen tuoja. — Ihan oikein, kestikievarin hiljaa puhellessa ja kaikkein hiljaa kuunnellessa hänen taikauskoista tarinaansa, hänen pitkiä lauseitaan, monia sanojaan ja laveita toistelujaan oli tarhakäärme tullut esiin kolostaan. Pieni pää, kuun muotoiset pilkut silmäin takana, liikkui edes takaisin ikään kuin tähystellen. Käärme matoi hitaasti ja rapisten, sillä nyt oli sillä ensimmäinen nahan vaihdosaika; nahka oli jo repaleina vatsapuolelta. Se asettui kiemuraan ja siten nosti noin kolmannen osan pääpuoltansa ylös ja taivutti sen maitokupin laidan ylitse. Kaksihaarainen kieli liikkui koko ajan kuin kellon heiluri taikka haparoivan hyönteiset tuntosarvet. Käärme painoi osan päästänsä maitoon ja alkoi imeä sitä. Adam, joka seisoi ihan uunin vieressä ja oli hyvin liikutettuna kuunnellut kestkievarin kertomusta ja nyt inhokseen nähnyt tuon matelevaisen, polkasi yht' äkkiä kenkänsä kannan käärmeen reikään, sieppasi nopeasti kuin leimaus peljästynyttä ja sihisevää petoa niskasta ja kiroten sinkautti sen palavaan tuleen.

Julmissa tuskissa väännähti elukka pari kertaa, sitte oli kaikki lopussa, ainoastaan musta, haikuava juomu hehkuvilla hiilillä osoitti paikkaa, jossa yksi elämä oli tuskiinsa sulanut.

Vihan puna nousi kestkievarin lihavalle, kiiltävälle otsalle. Hän yritti juuri niin pontevasti,

kuin saattoi, ojentamaan onnensa merkin tuhoajaa, kuin Adam kovalla äänellä huusi hänelle: Sinä, Belialin poika! Herran Jumalasi olet sinä unhottanut; mutta kuten Baalin papit palvelet sinä huoneessasi käärmettä, sitä vanhaa perkelettä, jonka vaimon siemen on rikki polkeva. Kuinka sanoo Herra: „Ei sinun pidä tekemän sinulles kuvaa eikä minkään muotoa, niitten, kuin ylhäällä taivaassa ovat, eli niitten, jotka alhaalla ovat maan päällä, eikä niitten, jotka vesissä maan alla ovat. Ei sinun pidä kumartaman eikä myös palveleman niitä; sillä minä Herra, sinun Jumalas, olen kiivas Jumala.“ „Katso, minä annan tulla pahuuden sinun päälles, ja otan sinun sukukuntas pois, ja teen sinun huonees niin kuin Jerobeaminkin huoneen ja niin kuin Besan, Ahian pojan huoneen sen vihoittamisen tähden, kuin sinä vihoittanut olet. Ja minä lähetän sinulle rangaistuksen ja sinun palvelijais ja sinun kansas päälle, ja minä lyön sitä ruttotaudilla, että sen täytyy hukkua maan päältä.“

Nämä hirvittävät sanat, noukitut kirous- ja uhkausrikkaista Israelin kansan historiakertomuksista, vaikuttivat yhtä hyvin nyt kuin muinoinkin.

Kestkievari oli vaiti; hänen lihava ihonsa muuttui talin karvaiseksi. Hänen vesitautinen vaimonsa katsoa tuijotti peljästyksissään lainsaarnaajaan. Mutta lihava Kaisu, jonka veltot hermot olivat upoksissa kalpean lihan sisässä, parahti säikäyksestä ja painui hysteerisen itkun voimasta penkille uunin viereen. Toisia se itku vielä enemmän säikytti ja vavisten sanoivat muutamat: Adam on oikeassa, Adam on oikeassa.

Hyväksyminen innostutti hihhulia. Hän

sivalsi kädellään pörhöistä tukkaansa niskasta ylös päin, astui keskelle lattiaa, ummisti silmänsä puoleksi ja sinkautteli tottuneella kielellä Herran rangaistuksia kuin tulisia nuolia syntistä kansaa vastaan. Kova puhe ja parahdus houkutteli sisään nekin naiset ja työmiehet, jotka olivat seisoneet ulkona.

Mitä varten te tulitte tänne? jatkoi hän. Te olette tulleet tanssimaan ja elämään haureudessa, juomaan tuota perkeleen polttavaa juomaa, joka nyt kutittaa teidän kitaanne ja kurkkuanne, mutta joka viimeisenä päivänä polttaa teitä kuin tuliset käärmeet korvessa, kuin helvetin kuumin hehku. Te tulette tänne palvelemaan Babelin Beliä, sitä suurta porttoa, kumartamaan käärmeitä ja kaikkea kuin matelee synnin liassa ja loassa. Mutta mitä olette löytäneet täällä? Jumalan palvelijan, Herran profeetan olette löytäneet niin, kuin Ahab muinoin kerran löysi Jumalan-miehen Eliaan. Sillä Jumalasta minun puheeni on; hänen sanaansa minä perustun. En minä puhu itsestäni, vaan Herra on käskenyt. Eikö sanota Psaltarissa (116: 10): minä uskon, sen tähden minä puhun; ja eikö Herra itse sanonut: menkää ulos kaikkeen maailmaan ja saarnatkaa minun evankeliumiani! Ja kuinka sanoo apostoli (Room. 10: 8): Se sana on juuri sinun tykönäs, nimittäin sinun suussas ja sydämmessäs; tämä on se sana uskosta, jota me saarnaamme. — Kelle antoi Jesus pyhän Hengen? Antoiko hän sen leviitoille, antoiko hän sen kirjanoppineille? Ei, ja tuhat kertaa ei, vaan hän antoi sen meille uskovaisille, meille, jotka tunnustamme häntä. Meillä on pyhä Henki, minulla, sinulla, teillä kaikilla, jos te vain uskotte. Ei hän

sitä antanut farisealaisille, ei kirjanoppineille, noille ylpeille virkapapeille, joita Helsinki nyt, kuten muinoin Jerusalem, sulloo meille. Ne ovat palkkapaimenia, valkeiksi siveltyjä hautoja, ne ovat sammakoita, jotka tulevat suuren lohikäärmeen suusta, uskottomia paimenia, jotka näyttävät sitä tietä, joka vie kadotukseen, he ovat astioita, täynnä saastaisuutta, mutta ulkoa kiiltävät ja kirkkaat. Ja niin kuin minä viskasin käärmeen tuleen, niin Herran käsi heidät viimeisenä päivänä heittää ijankaikkiseen pätsiin, ja siellä he sulamistaan yhä sulavat eivätkä kuitenkaan kuole, sillä heidän vaivansa elävät ijankaikkisesta ijankaikkiseen. Sinne hän lähettää teidätkin, te kaikki uskottomat, jotka ette tunnusta, mitä minä nyt opetan.

Hänen äänensä jyrinä hiljeni ja pyhä kiivaus lauhtui. Hän pyyhki hikeä, jota mielenliikutus oli nostanut hänen kasvoilleen, ja sanoi lempeämmällä äänellä: Niinpä tunnustakaa nyt syntinne, ripittäkää itsenne ja tulkaa minun tyköni; minä, joka olen armoitettu ja täytetty pyhällä Hengellä, annan teille anteeksi teidän syntinne. Mutta älkää langetko polvillenne, sillä se on pakanain ja publikaanien tapa. Seisokaa suorana ja kovalla äänellä tunnustakaa syntinne minulle, Herran valitulle!

Nyt eräs ratavartia, Adamin innokkaimpia oppilaita, astui profeetan eteen ja ihmisjoukon sanomattomaksi hämmästykseksi lausui:

Minä tunnustan syntini seurakunnan edessä. Herra, katso, palvelijasi on rikkonut sinua vastaan. Kaksi vuotta sitte minä petollisesti anastin tältä kestkievariltamme kahdeksan markkaa ja

yhden ruplan. Kas, tässä minä maksan ne sinulle takaisin.

Adam otti rahat, antoi ne kestkievarille, laski kätensä syntisen pään päälle ja lausui:

Mateus sanoo 9:nen luvun 6:ssa värsyssä: Teidän pitää tietämän ihmisen pojalla olevan valta maan päällä synnit anteeksi antaa. Minä olen ihmisen poika, isästä siinnyt ja vaimosta syntynyt, ja minä todistan, että sinun syntisi ovat anteeksi annetut; ja katso, koska sinä olet uskossa omistanut syntein anteeksi antamisen, vuodatan minä sinun sieluusi pyhän Hengen; hän olkoon sinun kanssasi nyt ja aina.

Tulkaa, tulkaa, jatkoi hän, te eksyneet lampaat Israelin sukukunnasta, tulkaa yhä useampia, sillä nyt on otollinen aika, katso, nyt on autuuden päivä. Ja vesitautinen, jonka ei kukaan ollut moneen vuoteen nähnyt liikahtavan tuolistansa omin voimin, sanoi nyyhkyttäen: minä tahtoisin tulla, mutta minun ruumiini on kuin pois kuihtunut.

Profeetta kääntyi häneen päin ja sanoi juhlallisen vakavasti: nouse ylös, tyttäreni, sinun uskos on tehnyt sinut terveeksi.

Ja sairas nousi varovasti paisuneiden jalkainsa varaan ja hoiperteli väkijoukon kauhuksi lattialle.

Ihme, katso ihmettä! kuului ääniä, ja naiset panivat vavistuksissaan kätensä ristiin. Adam astui ylevästi ja voittoisasti hänelle vastaan, otti häntä kannattaen kainaloista ja sitte, kuin hän tunnusti myöneensä miehensä tietämättä talon tavaroita ja laiminlyöneensä Jumalan sanaa, antoi hänelle anteeksi ja talutti hänet takaisin paikalleen.

Ihme, ihmetyö! Eikö hän totisesti ole Herran profeetta! Ja liikutus levisi kuin taudin rutto läsnäolijoihin. Yhä ylemmäksi nousivat laineet sairaissa omissatunnoissa ja kuohuvissa sieluissa. Siitä tuli kauhun juhla. Ahdistus jo ammoin sitte tehdyistä synneistä nosti hien otsalle ja tunnustuksen huulille, ja siellä tunnustettiin syntejä, joita tuntikausi sitte ei kukaan olisi ilmaissut, vaikka olisi uhattu kiskoa kieli suusta. Synnit, jotka äsken näyttivät niin mitättömiltä, niin ihan joutavilta, kaikki ne nyt nousivat ylös ajan pimeydestä ja tomustuneen unhotuksen peitosta. Jokainen muisti nyt pelolla, joka melkein näytti mielipuolisuudelta, noita syntejä, jotka ennen olivat olleet keveät kuin untuvat voikukan siemenkoterossa, kuin hiirenherneet lasten helminauhassa. Nyt, nyt olivat ne tästä hirveästä kuritussaarnasta kasvaneet suuriksi, raskaiksi kivenmöhkäleiksi, jotka painoivat ja rasittivat syntisen sielua. Ja runsaasti vuodattaen katkeria kyyneleitä täytyi heidän tunnustaa ja saada syntiselle sydämmelleen helpotusta anteeksiantamisen voimasta. Sill' aikaa kuin muutamat itkien polvillansa vääntelivät käsiään, kiiruhti jo toisia Adamin luo, joka liekitsevänä uskoninnosta sekä valtansa ja asemansa tuntevana valtaavan levollisesti jakeli anteeksi antamisen suloista palsamia murheellisille sieluille ja sairaille omilletunnoille. Ei kukaan olisi tänä hetkenä voinut olla tunnustamatta tämän lahjakkaan hengen arvokasta vakavuutta eikä hänen katseensa voimaa, joka kukisti kaikki.

Herran rauha olkoon teidän kanssanne! Autuas se ihminen, jolle Herra ei lue hänen pahoja tekojansa, jonka hengessä ei mitään vilppiä ole.

Herran ääni käy voimassa. Hänen äänensä särkee Libanonin sedripuut ja hyppyyttää niitä kuin vasikkaa sekä Libanonin ja Sirionin niin kuin nuorta yksisarvista.

Ja sinä, ylpeä Tobias! Hän kääntyi, täynnä pyhää kiivautta, häneen päin, osoitti häntä ja sanoi: älä paaduta sydäntäsi tänään, vaan muista, että helvetin koura on tarttunut sinuun ja kuoleman paula pudonnut sinun päällesi!

Tobiaan kasvot sävähtivät kalpeiksi kuin haamun, hän horjahti ja kaatui kuin salaman lyömänä maahan, ryömi vavisten hihhulin luo ja sanoi kuiskaamalla:

Totisesti, minä olen suurin kaikista syntisistä; minä olen pettänyt herran Sebaotin. Ja nyt hän kertoi, minkä vääryyden hän oli kärsinyt kirkkoherra Brandtilta, että hän oli aikonut luopua lapsuutensa uskonnosta, että ainoastaan isän uhkaus oli pidättänyt häntä siitä, ja nyt — Siinä keskeyttivät häntä nyyhkytykset, niin hillittömät, että hänen oli mahdoton puhua enää sanaakaan. Kaikki mitä hän oli kärsinyt ja rikkonut näinä viikkoina, kaikki, mitä hän oli kadottanut, lapsuuden usko, äiti, Anni, kaikki tuli nyt yht' äkkiä hänen päällensä. Kaikkea näkemään aukesivat kerrassaan hänen silmänsä.

Adam seisoi hetkisen hämmästyksissään, siinä oli tunnustus, jollaista hän ei vielä koskaan ollut saanut keltään armon etsijältä. Hän vähään aikaan ei tiennyt itsekään, mitenkä käsittäisi Tobiasta, mitenkä antaisi hänelle anteeksi. Hetkisen hän oli epätietoinen, mutta hän huomasi, miten kaikki ihmiset hehkuvin katsein tähystelivät hänen kasvojansa; jos hän nyt oli neuvoton, niin

heti meni hukkaan kaikki, mitä hän oli voittanut taivaalle.

Nouse ylös, poikani, sanoi hän hitaasti; sinä olet lähempänä vapahdustasi, kuin itse luuletkaan. Sillä autuas on se, joka ei vaella jumalattomain neuvossa, eikä seiso syntisten tiellä, eikä istu, kussa pilkkaajat istuvat. Siitä nyt näet, mitä ne ovat nuo valtionkirkon papit? Susia lammasvaatteissa he ovat. He antavat kiviä leivän sijasta. Sinä olet eronnut nyt heistä kaikista. Tule nyt Herrasi laumaan; me yksin olemme oikeat uskovaiset. Täällä kuohuu Herran armon lähde. Sinun syntisi annetaan sinulle anteeksi.

Ja ihastuksissaan, onnellisena nyt jo kuukausia kestäneiden hengellisten tuskain jälkeen syleili nuorukainen Adamia.

Autuus, autuus, armo ja vapahdus! kuului ihmisjoukosta. Riemuiten uskon kiivaudesta ja palavuudesta huutelivat he halleluja! ja hosianna! jota paitsi kuului lyheitä, kimakoita, hysteerisiä älähdyksiä ja huokauksia sekä noita hih! ja hu! joista tämä lahko on saanut nimensä. Huutaen Sebaot, Sebaot, ylkä tulee! alkoivat he veisata virttä, jossa miesten passo-ääni jymisi kuin meren kohina, keskenkasvuisten poikain terävät äänet kuin kalalokin kirkuna tuulella ja naisten kimakat sopraanot kuin rantaraukan valitus. Monilla lirityksillä ja hidastuksilla nousivat pyhät sanat ylös kohti kevätyön vaaleaa taivasta:

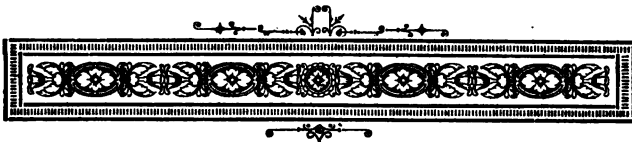
Jumala ompi turvamme
Ja apu tuskissamme,
Siis hänehen me luotamme
Eläissä, kuollessamme;

Maa, meri, ilma pauhatkoot,
Maan alle vuoret vaipukoot,
Ei peljätä se meitä.

Maan perustukset tärisee,
Kun Herran ääni kaikuu,
Kuninkaat, vallat värisee,
Päämiehet maahan vaipuu;
Mutt' meill' on Herra Jumala,
Kuin vartioitsee laumaansa,
Pääitämme vaarat torjuu.

Tuntikausi toisensa perästä kului rukoillessa, veisatessa ja sanaa selittäessä. Myöhään sytytettiin viimeinkin kynttilät ja pyhiä lupauksia otettiin ja annettiin. Moni oli ainoastaan peljästynyt, mutta moni myöskin lämminnyt. Moni juomari palasi kotiinsa, mielessä luja päätös lakata juomasta. Moni, joka oli luullut itseään valkoiseksi ja puhtaaksi, näki, että hänessä olikin syntiä ja viheliäisyyttä, ja monivuotiset vihat ja riidat sovittiin käden lyönnillä ja rauhan suuteloilla. Onnellisina, tyytyväisinä ja paremmin varustettuina synnin kiusauksia ja perkeleen viettelyksiä vastaan läksivät veljet ja sisaret pois kukin kotiinsa. Yö levitti hämäräänsä ja uni vuodatti rauhaa näihin sydämmiin, jotka äsken vapisivat Herran vitsan alla.

Hihhulisaarnaaja mennessään levolle sanoi iloisena ja tyytyväisenä: pyhä Henki on tehnyt tänää suuria ihmeitä.

VII.

Pari viikkoa oli kulunut siitä merkillisestä kääntymyspäivästä; Adam Pihlhjerta oli ahkerasti käyttänyt tätä aikaa herätyssaarnain ja rukousten pitoon sekä veisuusen. Læstadiuksen postillasta oli hän lukenut voimakkaimmat kappaleet. Vähitellen oli hän alkanut kuulijoillensa istutella hihhulien opin uskonkappaleita ja ilokseen huomannut heidän yhä enemmän vakaantuvan opissa. Tosin oli sellaisiakin pilkkaajia, joihin mitkään vakuutukset eivät pystyneet, mutta kuin enin osa sentään oli Adamin uskolaisia, niin hän ei pitänyt lukua heistä. Päin vastoin oli se toiselta kannalta katsoen helpompikin hänelle. Hän saattoi nyt oikein persoonallisesti kääntyä muutamien harvain puoleen, oikein maalata heidän syntinsä ja kauhistuttaa uskovaisia. Tobias oli melkein hurjan haaveksivasti kiintynyt tämän lahkon oppiin. Hänellä kun oli kevyt mieli, niin jotenkin vähä voi hänet herättää ja vetää mukaansa, ja se usein auttoi hänet paihimpain vaikeuksien yli. Tosin pienetkin ikävyydet samasta syystä tekivät hänelle elämän tukalammaksi, kuin olisi ollut tarpeen. Nyt kuitenkin pitkän levottomuus-, kärsimys- ja ahdistus-

ajan jälkeen Adamin sanat olivat saattaneet hänet sellaiseen tilaan, että elämä hymyili hänelle, levottomuus oli karkoitettu ja rauha asui taas hänen sielussansa. Sen sopusoinnun tunnossa kirjoitti hän äidilleen kirjeen, pyytäen, kuten Adam oli neuvonut yleisin sanoin, hartaasti anteeksi, luvaten parantua sekä kuvaten mielensä muutoksen ja uskonsa ja luvaten kohta palata kotiin. Hän tahtoi ainoastaan saada loppuun työnsä, jonka oli alkanut, kuulla Adamin saarnoja ja selityksiä ja sitte kevätpuoleen palata. Hän pyysi myöskin kertomaan terveisiä isälle.

Yksi, johon hengen voima ei vähääkään koskenut, oli lihava kestkievari. Hänen hitaassa sielussaan ei ollut mitään pohjaa, johon sana olisi voinut sattua, ei ollut mahdollinen karvaimmillakaan sanoilla, järkevimmilläkään syillä herättää häntä, lyödä kipunoita hänen sielustansa. Se oli samaa kuin lyödä puuvillaan tai untuviin, ei siitä ollut mitään hyötyä, siinä ei näkynyt edes lyönnin merkkejäkään. Hän ei ruvennut edes vastustamaankaan tätä liikettä ennen, kuin kuukauden lopulla, kuin hän suureksi peljästyksekseen huomasi oluen ja viinan menekin melkoisesti vähenneen. Ei kukaan tahtonut juoda hänen houkuttelevia tavaroitansa, kaikkein vähimmin, kuin profeetta itse asui hänen tykönänsä. Se oli toki liikaa. Nyt hän vähitellen kuohutti mielensä suutuksiin. Se viha kohtasi ensin vesitautista vaimoa ja Kaisua, jotka molemmat olivat sydämmestään ja sielustaan suostuneet Adamin oppiin. Kaksikymmenvuotisen rauhallisen elämän jälkeen alkoivat nyt vanhoilla päivillä avioriidat. Vaimo puolusti Ada-

min korkeaa lähetystä ihmetyöllä, jonka hän oli tehnyt, kuin antoi hänelle voimaa käydä.

Älä lörpöttele, tiuskasi kestkievari, kyllä sinä voit astua, kuin vain viitsit; mutta sinä et viitsi; älä hulluttelekaan ihmeistä.

Kuitenkaan ei hänellä ollut ryhtiä eikä voimaa estää rukous-, veisuu- ja ripityskokousten pitoa kolmekin kertaa viikossa hänen tuvassaan. Adamilla kun oli suuri kyky hallita ja vallita, niin hän olisi tuota pikaa ottanut koko isännyyden häneltä, jos hän ei olisi Kaisun ja vesitautisen tähden ja Tobiaan hartaasta pyynnöstä viimein päättänyt muuttaa pois kestkievaritalosta kalastajan mökkiin joen suuhun.

Muutamien päiväin kuluttua siitä, kuin Tobias muutti pois kestkievarista, tuli mies anniskelutupaan, joka oli suuri huone, sievistetty helakan sinisillä seinäpapereilla ja koristettu muutamilla Iljinin kivipainon tuotteilla sekä asetuksilla ja hintaluetteloilla. Tämän kaiken päälle olivat kärpäset, savu ja ruuan katku levittäneet keltaharmaata ja siten hiukan himmentäneet muuten kirkasta väriä. Mies kävi hyvin varmasti ja arvonsa tuntevasti istumaan paraasen paikkaan ja esitti itseään isännälle Viipurin läänin kuvernöörin määräyksellä. Juodessaan väkevää rommitotiansa aukoi hän ja silitti kiiltäväksi kulunutta polveaan vasten erään paperin, katsoa tirkisteli ja luki hyvin arvokkaasti näin:

„Sitten kuin nimismies . . . piirissä Viipurin lääniä on Kuvernöörin virastolle ilmoittanut, että niin suuri joukko irtainta väkeä, veijareita y. m. on kokoutunut . . . aseman seuduille, että hänen on mahdoton yksinään yllä pitää järjestystä siinä

laajan piirinsä osassa, Kuvernöörin virasto täten määrää entisen lääninkanslistin Karl Napoleon Jurvelinin auttamaan piirin vakinaista nimismiestä pitämään yllä järjestystä varsinkin siinä sanotun piirin osassa, joka on huvilanomistajille palstoitettu, ja saa Karl Napoleon Jurvelin" j. n. e., j. n. e.

Karl Napoleon Jurvelin nuolasi ohuita huuliansa, tirkisteli, kuten hänellä oli tapana, imi voimakkaasti piippuaan, käänsi kokoon määräyksensä ja katsoi mahtavasti kestkievariin; siitä katseesta voi kuka hyvänsä nähdä „katsos minua, sellainen mies minä olen".

Kestkievari kumarsi ja moneen kertaan toistelluilla korusanoilla lausui olevansa vakuutettu, että herra Karl Napoleon Jurvelin juuri oli sopiva mies siihen hankalaan toimeen ja että hän saattaisi koko kunnan kiitollisuuden velkaan, jos hän voisi toimittaa, paitsi muita, erään Adam Pihlhjertan, irtolaisen ja veijarin, kiinni vahingoittamasta ihmisiä.

No, sille me kyllä opetamme, mistä David olutta osti, sanoi Jurvelin päättäväisesti, heilautti polvensa ristiin toisen päälle ja koetti näyttää uhkaavalta ja arvokkaalta. Vai on hän niin häijy. Pohjalainen! niinkö? tappelee ja pauhaa, vai onko hän uusmaalainen, itsepintainen ja kiukkuinen, vai ehkä Kuopiosta, juoppo ja kavala!

Kestkievari tuskin ehti vastata, kuin kyytimies äkisti syöksyi sisään, huutaen: isäntä, isäntä sauna palaa, tulkaa kaikin mokomin ulos!

No, ijankaikkinen isä, sauna, voi minua onnetonta, sauna, minun uusi saunani!

Ei uusi, vaan vanha.

No mutta, sinä kirottu, sano sitte heti, vanha sauna; palakoon se, ei se minuun koske. Mutta kuulepas, kuka on tehnyt tulta siihen harakanpesään? eihän siellä ole kukaan kylpenyt kuukausiin.

Adam, se saarnaaja, hänhän se aina kylpee yksinään.

Kas niin, joko se taas on hän vehkeilemässä. Piru vieköön sen vitsauksen; mutta miksi hän ei kylve yhdessä kuten muut ihmiset. Siinä nyt kuulette, herra nimismies.

Kylpee yksinään, kylpee yksinään, nyt ei ole oikein asiat, mutisi Jurvelin.

Nimismies ja kestkievari riensivät tulipalon paikalle. Sauna oli pieni rakennus, jo ihan hajoamassa, katto tuohista ja riu'uista, joita alhaalla tukemassa oli räystäslauta. Harjalla riu'ut ulottuivat yksi tai kaksi jalkaa ylemmäksi kattoa, joten se näytti kyhmyselkäiseltä eläimeltä, jolla oli harja pystyssä. Mustaa savua tulla tuprueli porstuasta, liekit jo pyrkivät ylös ja koettivat nuoleskella kattotuohia. Koko joukko ihmisiä oli saapunut katsomaan paloa, mutta ryhtymättä vielä mihinkään tulen sammutustoimeen. Koko sauna oli ihan rappiolla, joten siitä ei ollut mitään vahinkoa, jos se paloikin. Nimismies kuitenkin ajatteli toisin. Pian toimittakaa vettä! huusi hän, tuuli puhaltelee kylään päin, ja jos se kiihtyy, niin tulee tästä kokkoa enempikin. Hitaasti lähdettiin vettä noutamaan, saatiin muutamia kiuluja ja korvoja, ja nuoremmat miehet alkoivat laimeasti sotia tulta vastaan.

Mutta missä on Adam? kysyi kestkievari.

Hän on saunassa.

No hänpä on lämmittänyt itselleen saunan kuumaksi, sanoi kestkievari vastahakoisesti. Adam, missä sinä olet? tule pois, Adam!

Adam pisti päätänsä ulos ikkunasta ja näytti hyvin peljästyneeltä. Porstua on tulessa, minun vaatteeni ovat jo palaneet ja ikkuna on liian pieni, minä en mahdu ulos; paras on minun olla täällä, missä olen, mutisi hän vielä hitaasti ja veti päänsä pois. Tobias juoksi heti esiin, siepattuaan jostakin käsillä olevan kirveen, rikkoi ikkunan kehyksen ja, savun tuprutessa yhä mustemmin sekä kipunain lennellessä kuin ilotulituksesta taivasta kohti, paukutteli pihtipieliä, jotka, jo vanhat ja hauraat, helposti murtuivat ja putosivat rymähtäen sisään. Tule nyt ulos, Adam! huusi hän. Liekki leimusi jo katolla, mutta ei mitään Adamia näkynyt. Tobias ja kaksi rohkeinta nuorta miestä ryömi ikkunasta sisään, ja heti nostettiin voimaton, puoleksi tukehtunut Adam ulos; mutta tuskin saatiin Adamin leveä, alaston ruumis lasketuksi maahan, kuin ihmetyksen ja peljästyksen huuto sai jokaisen unhottamaan tulipalon ja katselemaan alastonta, puoli kuollutta miestä. Hänen leveässä, vahvalihaksisessa seljässään oli veripunalla kirjoitettuina, että hän oli tehnyt jonkin häpeällisen rikoksen. Selkä oli kirjavanaan punaisia ja sinipunaisia naarmuja ja arpia haavoista, joita piiskarin raipat olivat siihen piirrelleet. Nyt, kuin kuumuus oli vetänyt enemmän vertä ihoon, näytti melkein siltä, kuin vanhat haavat olisivat jälleen auenneet ja tiukkuneet vertä.

Ahaa, poikaseni! sanoi Jurvelin tyytyväisesti, niinkö sinun asiasi ovatkin; no, nyt minä kyllä

näen, minkä tähden mies kylpee yksinään ihan kuin herroiksi. Mutta toimittakaa nyt pian vettä!

Mitään veden tuontia ei siitä tullut, sillä nyt oli katto jo tulen vallassa, ja levitellen sysimustia savupilviä käpristyivät tuohet torvelle, rätisten kuin rasva tulessa, ja mahtavat tulikielet nousivat kohti taivasta. Kaikki peräytyivät etemmäksi ja Adam Pihlhjerta heräsi täyteen tajuunsa. Yksi silmäys vain, yksi katsaus Tobiaasen, joka seisoi vieressä, kasvot välinpitämättöminä, jopa halveksivankin näköisinä, niin Adamille selvisi kaikki ja hän käsitti, että kaikki nyt oli hukassa. Miksi ette antaneet minun kuolla ja palaa? se olisi ollut paljon parempi, mutisi Adam.

Mitä hän sanoo? tiedusti v. t. nimismies. Kas niin, toimittakaa miehelle vaatteita, niin saamme hänet sinne, jonne hän kuuluukin. Adam istui nurmikolla, kädet silmäin edessä. Kaksi polttavaa kyyneltä vierähti alas hänen punaisilta, paisuneilta poskiltansa, hänen ohauksensa sykkivät kuin vasaroilla kalkutellen, ja korvansa suhisivat, kuin ennen sinä hirmuisena päivänä, jolloin piiskarin raipat turmelivat hänen ruumiinsa. Liekin leimutessa kohti taivasta ja rätisten heitellessä kipunoita astui Adam, muutamia lainavaatteita yllään, nimismiehen ja eräiden pahimpain vihamiestensä saattamana rantaan päin pukeutumaan asunnossansa, kalastajan majassa.

Jo oli ilta ja kyläläiset palasivat töistään. Jokainen sai nähdä Adamin hänen horjuen astuessaan joen suuta kohti jäljessä koko joukko uteliaita. Hänen häpeänsä oli tietty kaikille, yksin lapsetkin osoittelivat häntä. Lehmät, jotka märehtien seisoivat tarhoissaan, käänsivät hitaasti päi-

tään ja pitkään katsoivat pahantekijää. Kanat, jotka jo olivat kokoutuneet yöksi porraspuille, kuuntelivat tämän surullisen jonon kulkua ohitse, karitsat ja lampaat hymähtivät peloissaan pakoon makuultansa tien varrelta ja koirat, jotka eivät kärsi mitään tavatonta, haukkuivat raivoisasti. Siinä astui Adam toivottomuudesta ja kalvavasta surusta raskain askelin, mutta enimmän hän kuitenkin suri rakkaan opetuslapsensa kovaa ja halveksivaa käytöstä. Adamin ja hänen vartiainsa siten astuessa yhä edelleen levisi tuli leviämistään. Nyt vasta alkoivat talonpojat ajatella tulen sammuttamista ja kiiruhtivat huimaa vauhtia palopaikalle, niin että kuin Adam viimein saapui asunnollensa, oli häntä saattamassa ainoastaan v. t. nimismies yksinään. Nimismiehelle, joka ei tuntenut Adamia, oli perin vastenmielinen tämä olo kahden kesken tuon toivottomuuteen saatetun pahantekijän kanssa, jonka paksut, vahvat käsivarret ja rintalihakset osoittivat hänellä olevan karhun voiman. Tuskaisella mielellä katsahti hän omiin heikkoihin käsivarsiinsa, jotka eivät olleet koskaan pidelleet muita aseita kuin myrkkyistä kynää. Päästyä kalastajan majalle sanoi nimismies sen tähden ihan siivosti ja säveästi: minä menen sisään ja annan sinulle vaatteesi tänne ulos. Hän näet viisaasti arvikoitsi, että alaston mies ei voisi paeta eikä tällä tavalla myöskään tuvasta ottaa hyökkäysaseita. Mutta Adam oli murtunut, isku oli sattunut liian kovasti, hänen ylpeytensä oli kukistunut ja sydämmensä haavoittunut; häntä nimismiehen ei tarvinnut peljätä. Hän ääneti puki yllensä välttämättömimmät vaatteet, jotka Karl Napoleon Jurvelin heitti hänelle ulos puoli avoi-

mesta ovesta, ja seurasi vartiaansa takaisin läpi kylän. Kuin he nyt astuivat kestkievarin ohitse, seisoi lihava isäntä tyttärensä Kaisun kanssa pihalla, repi pitkää ohutta tukkaansa, itki, kiroili ja rukoili. Hänen kattonsa harjalla oli leikittelemässä sinipunaisia tulia, ne hypiskelivät yli päreiden ja lautain kuin varpuset, tarttuivat kiinni milloin mihinkin loistaviin pikku pisteihin, jotka kasvoivat nopeasti punaisiksi, suhiseviksi liekeiksi. Ilman palokaluja, ilman vettä ei siinä voitu mitään tehdä. Kuin kestkievari huomasi Adamin ja nimismiehen, leimahti hänen vihansakin ilmi tuleen; raivosta kalpeana juoksi hän hihhulin luo, pui nyrkkiä hänen silmäinsä edessä ja huusi kovemmin kuin liekkien kohina ja rätinä: Kirottu, kirottu sinä valeprofeetta, sinä hylkiö, Siperian asukas. Katso, mitä olet tehnyt. Sinä tapoit minun kotikäärmeeni, minun kotitonttuni. Ja nyyhkyttäen vaipui hän maahan, mutisten: minun onneni, minun onneni on ainiaaksi hävinnyt, nyt kostaa käärmekuningas.

Ja samassa ikään kuin vahvistaakseen hänen sanojansa tuli Tobias ynnä pari muuta miestä ulos palavasta tuvasta, kantaen raskasta taakkaa. Se oli vesitautinen. Kauhistuen tulipalosta oli hän pudonnut tuolistaan alas, ja kuin ihmisiä sitte tuli auttamaan häntä, makasi hän suorana lattialla; hänen leukansa riippui velttona ja muoto oli tummansininen; hän oli kuollut.

No hyvä kestkievari, mitä te siinä loruatte käärmeistä, ei teidän pidä huolia sellaisista taikatempuista, sanoi v. t. nimismies lohdutellen. Ja teidän vaimonne sitte, sitä tietähän meidän kaikkein pitää käydä; jospa vain kaikki pääsisimme niin nopeasti tästä murheen laaksosta, selitteli hän.

Sairashan se vaimonne kuitenkin oli jo monta vuotta, niin että paras olikin, että Herra korjasi hänet. Mutta mitenkä, tottahan kaikki on palovakuutettu?

Vakuutettu! Minulla oli kaikki vakuutettuna kymmenen vuotta; sitte tuli tuo Belialin mies, ja mitä luulette hänen sanoneen? Synti on vakuuttaa, sanoi hän, uskovaiset vakuuttavat Jumalan tykönä. Tulee ottaa vastaan niin onni kuin onnettomuuskin, Herra suojelee omiansa. Niin, hiisi tietköön, mitä kaikkea hän sanoi. Ja minä taivuin vaimoni tahtoon, ja nyt, niin nyt on Herra . . . . Sanoja puuttui sukkelapuheiselta mieheltä ehkä nyt ensi kerran elämässään. Adam kuunteli synkkänä hänen puhettansa ja astui hitaasti ja vaiti eteen päin. Samassa hypähti kestkievari ylös, sieppasi suuren kiven maasta ja kiroten heitti profeettaa, jolle se sattuikin selkään. Mutta Adam kuiskasi hiljaa: Herra, anna heille anteeksi.

Kymmenen minuutin kuluttua istui hän jo vankeudessansa.

Miten oli kaikki muuttunut niin lyhyessä ajassa! Vielä tuntikausi sitte astuskeli hän vapaana ja toimi Jumalan valittuna miehenä, suosittuna ja kunnioitettuna näiden ihmisten keskellä, jotka kaksi tai kolme kuukautta sitte eivät tienneet hänen nimeänsä, ja nyt — vankeudessa. Kuka oli syynä, missä oli vika? Eikö hän ollut vilpittömästi palvellut Jumalaa, eikö hän ollut katunut rikoksiansa, rakastanut sanaa enemmän kuin muut, puhunut parannuksesta ja uskosta, puhtaista tavoista ja velvollisuuden täyttämisestä. Missä sitte oli syy, että Jumala nyt vihastui häneen ja sysäsi hänet niin syvälle. Ja Adam kävi istumaan, mietti

ja ajatteli, lujasti päättäen saada selkoa niiden tapausten syystä, kuin hän äsken oli kokenut. Hän muuttui nyt ankaraksi ja lahjomattomaksi tuomariksi itseänsä kohtaan. Kaikki hänen omantuntonsa väärä ja vilpillinen viisasteleminen saatettiin heti vaikenemaan. No niin, nuoruutensa rikosta, pikastuksissa tehtyä murhaa taikka vain murhaa, kuten tuomari sitä sanoi, hän oli katunut monta pitkää, tuskallista vuotta. Sen tähden oli hän elänyt vankeudessa ja millaisessa vankeudessa, varkaiden, kunniattomain konnain kanssa, joka seura olisi voinut kokonaan turmella hänet. Kahdesti oli hän paennut vankeudesta tuon jumalattoman seuran tähden. Kumpaisenkin kerran oli hänet saatu kiinni, hän oli saanut raippoja, hän oli ainiaaksi häväisty, hän ei voinut kuten muut näyttää ruumistansa toisille ihmisille, sen hän oli tietänyt jo ennen ja nyt katkerasti kokenut. Sitte hän oli anonut siirtoa Siperiaan ja tavannut siellä uskonveljiä, joiden oppiin hän oli kiintynyt kauan pidätetyn sielun-elämän koko voimalla. Eräänä soveliaana hetkenä oli hän karannut, vapaus, tuo vapaus oli houkutellut häntä liian kovasti ja Jumalahan oli antanut hänelle anteeksi, miksipä eivät ihmisetkin antaisi. No niin, olihan kaikki siihen asti selvää; mutta mitenkä ihmiset antaisivat hänelle anteeksi, hehän eivät tienneet hänen rikostansa eikä rangaistustansa, hän ei ollut ilmaissut kumpaakaan. Kas, siinäpä se olikin kipeä kohta. Tunnustakaa seurakunnalle, oli hän itse julistanut. Eikö varsin moni ollut tunnustanut hirmuisia tekoja hänelle, mutta hän itse, hän oli ollut vaiti. Nyt tuli rangaistus. Ja Adamin omatunto huusi kovasti ja saarnasi hänelle: Mitä sinä olet tehnyt,

sinä omatekoinen pappi, sinä saastaisia aseita käyttänyt sotamies. Mitenkä nyt käypi kaikille niille tunnustajille, jotka sinä olet kääntänyt oppiisi. Nyt he kaikki luopuvat ja paatuvat yhä enemmän, ja tämä Tobias, sinun rakkain opetuslapsesi, minkä vaikutuksen hänen nuori mielensä saa sinun valheellisuudestasi, sinun ulkokultaisuudestasi. Sinä olet rakastanut vapautta, valtaa sielujen ylitse enemmän kuin totuutta. Adam oli sortunut, hänen voimakas sielunsa maahan lyöty kuin viljavainio ankaran raesateen perästä, hänen hengellinen ylpeytensä oli kukistunut. Hän oli seisonut ihmisjoukon keskellä kuin yksinäinen mänty kallion raossa. Nyt tuli myrsky ja mänty murtui. Kuinka olikaan hän voinut olla niin sokea, niin heikko ja niin yksinkertainen. Mitäpä siitä olisi ollut, mitä se olisi vahingoittanut häntä, jos hän olisi uskovaisilleen tunnustanut vikansa. Ei ainoakaan heistä olisi pettänyt häntä. Vaan hän ei ollut uskaltanut, hän ei ollut tohtinut. Ja Adamissa syttyi sellainen inho itseänsä vastaan, että hän hetkisen ajatteli itsemurhaa. Mutta vain lyhyen hetken, sitte hän laskeutui polvilleen ja kilvoitteli kovan kilvoituksen. Tuntikausia kuului hänen huokauksiaan ja valitustaan, mutta kuin nuori päivä nousi punakkana ja ruusuisena ja katsahti hänen vankeuteensa, silloin oli taistelu lopussa. Levollisesti kuin lapsi laskeutui hän vuoteelleen, päättäen rohkeasti ja kärsivällisesti ottaa vastaan kaikki, mitä Herra oli lähettävä hänelle. Hänen viimeiset sanansa ennen nukkumista olivat: Siperiaan, takaisin Siperiaan, sen rangaistuksen minä olen rehellisesti ansainnut.

* * *

Kuin kestkievaritalo oli pohjaa myöten palanut ja tuli hyvästi sammutettu, istui Karl Napoleon Jurvelin tilapäisessä asunnossa ja kirjoitti kuumeen tapaisella kiireellä kaksi kirjettä, virkakirjeen ja toisen yksityisemmän. Viimemainittu oli edellisen avain ja kuului näin:

P. V. Etpä usko, miten onnellisena hetkenä minä saavuin tänne. Kuten tiedät, määrättiin minut, huolimatta vihamiesteni selkkauksista ja vehkeistä kuvernöörin virastossa tänne pitämään kurissa kaikkia niitä veijareja ja konnia, joita vanhalla herra nimismies M:llä ei ole aikaa eikä halua hoidella. Samana päivänä, kuin saavun kestkievariin juomaan tavallista iltatotiani (ohimennen sanoen, miten kelvotonta talonpoikaisrommia niillä täällä on, väkevää kuin hiisi, mutta paljon sokurin ja vähän veden kanssa käy sitä sentään juoda), niin minulla on onni nipistää kiinni eräs pahimpia veijareja, kuin koskaan on ollut liikkeellä. Täällä on hän ihan vanhan herra M:n nenän edessä liikkunut vapaasti kuukausia ja vehkeillyt aika lailla; ollut olevinaan pyhä, saarnannut ja pitänyt hyviä päiviä uskonveljiensä ja kestkievarin kustannuksella. Tietääksesi, millainen lintu hän on, panen tähän hänen ansioluettelonsa, jonka suurella vaivalla ja viekkaudella sain kiristetyksi hänestä esiin. Kotoisin Alavudelta, vaikka sanoen olevansa Pyhtäältä tai Virolahdelta, nimeltään Aleksander Ylistalo, nyt liikkunut Adam Pihlhjertan nimellä (mukama viisastelija), syytetty ja tuomittu murhasta kuokkavieras-tappelussa arvoisassa kotiseuduissaan, saanut raippoja karkaamisesta (monta kertaa), itse pyytänyt siirtoa Siperiaan, sieltä palaamassa karkulaana, mutta monen kujeen ja paljon teko-

pyhyyden jälkeen joutunut ystäväsi ja veljesi v. t. nimismiehen Karl Napoleon Jurvelinin kynsiin. Ensimmäisenä päivänä, kuin sanottu K. N. J. oli virkansa toimituksessa. No, mitäs arvelet? Jos siitä et voi keittää hyvää pääkirjoitusta tai romaania sanomalehteesi, niin olet ihan kelpaamaton kirjailijaksi.

Sinä saatat juuri käyttää tilaisuutta hyväksesi ja kehua minun uutteruuttani tai kirjoittaa jotain muuta kaunista, niin siitä ehkä tulisi lahjapalkkio minulle ja totia viljalti sinulle. Se tekisi kelvottoman hyvää kaikille minun vihamiehilleni, jotka ovat vehkeilleet minua vastaan aina siitä takavarikko-jutusta asti. Ikään kuin ei yhdeksänkymmentä yhdeksän sadasta olisi tehnyt samoin kuin minä, myöskin itse ukko M.; mutta sen asian tiedät sinä yhtä hyvin pohjaa myöten kuin sinun totinen ja uskollinen ystäväsikin

Karl Napoleon Jurvelin,
v. t. nimismies.

J. K. Jos kuulet jotain lääninkansliassa lausuttavan minun käytöksestäni, niin ilmoita se parilla rivillä minulle.

* * *

Kevät oli kulunut edelleen. Meri oli sulana paitsi rannoista. Metsistä ja maista alkoi hajuta voimain kuohuntaa, jotka nyt heräsivät kesätyöhön. Muuttolinnut olivat tulleet suurin parvin, kuten niitä joka vuosi lentää Itä-Suomen vanhan pääkaupungin ja sen läheisen saariston ylitse pohjoista kohti. Tästä kautta kulkevat tuhannen tuhannet, jotka Afrikasta pitkin Rhônen ja Rhenin

laaksoja, Helgolannin ja Ruotsin ylitse sekä pitkin Suomenlahden rantoja tulevat synnyinpaikoilleen, Saimaan ja Päijänteen vesistöjen rannoille. Tästä kautta kulkevat nekin, jotka Äyräpäänseljän poikki ja Laatokkaa pitkin pyrkivät Vienanjoen varsille, Vienanmeren rannoille ja Novaja Semljan jäisille harjuille. Tästä ne kulkevat laulaen ja viserrellen, kevättä ja kesää siipien alla. Kurki tunnetaan kiilan muotoisista parvista, joutsen vaihtelevista sävelistä ja metsähanhi siitä, että ne lentävät alempana kuin muut, jota vastoin ylimpänä sinitaivasta vasten leivot liitelevät pohjoista kohti.

Kuin luikko matkallansa laskeutuu illan suussa aalloille haurasten jäälauttojen viereen ja kajuttelee soinnukkaita viuluääniään pitkin meren pintaa, silloin hylkeet, soitannollisimmat kaikista imettäväisistä, tulevat lähelle. Vihellellen ja laverrellen, ikään kuin matkiakseen muhkean linnun ääntä, sukeltelevat ne lepäävän lintujoukon lähellä ja hyvillään kuuntelevat niiden ihmeellisiä, samalla uhkaavia ja suloisia ääniä.

„Nälkäinen kuin muuttolintu“, on saaristossa puheenpartena, sillä linnut pitkällä matkallaan syövät tuskin mitään ja näyttävät lepäävänkin ainoastaan sen verran, kuin on ihan välttämätöntä. Ne tulevat myöhään illalla ja lentävät taas pois heti auringon nousun jälkeen.

* * *

Ankarain mielenliikutusten jälkeen, joita Tobias nyt oli kokenut, hänen oli vaikea saada selville ajatuksiansa. Väsyksissä omista ajatuksistaan ja tulipalon sammutusponnistuksista oli hän käynyt

levolle aikaisin ja heti nukkunut. Auringon noustessa hän heräsi ja synkät ajatukset, joista hän illalla oli päässyt unen helmoihin, heräsivät hänen kanssansa ja alkoivat taas vaivata häntä kysymyksillä, jotka lakkaamatta kieppuivat samassa piirissä. Adam Pihlhjerta — kuinka se oli mahdollista — pahantekijä — rangaistu, törkeä pahantekijä! Hän heittelehti vuoteellaan, mutta viimein, kuin uni yhä etemmäksi pakeni auringon säteitä ja ulkoa kuuluvaa lintujen laulua, nousi hän ylös, pukeutui ja meni alas rantaan. Tuuli uinaili vielä, mutta merellä vieriskeli edellisten päiväin kevätmyrskyjen jäljeltä pitkiä, heikkoja maininkeja, jotka ikään kuin uteliaasti etsiskellen kiipesivät pitkin hiekka- ja kivisärkkiä. Noin puolen virstan päässä näkyi kaksi suurta parvea muuttolintuja, villijoutsenia ja hanhia, jotka kumpaisetkin erikseen uivat kuin suuret valkoiset untuvat teräskirkkaassa vedessä; jotkut makasivat, nokka siiven alla, toiset puhdistelivat höyhenpukuansa, vaan enin osa uiskenteli levottomasti edes takaisin, kutoen tummia juovia meren kirkkaasen, välkkyvään pintaan. Lähempänä rantaa uiskentelivat vilkkaammat allit ja telkät, välistä nousten ylös vedestä, räpytellen ja roiskuttaen suolaisia vesihelmiä ylt'ympäri. Joutsenet, hanhet ja telkät olivat hiljaa kuin sopimuksesta; vaikka ne ahkerasti liikkuivat, ei kuitenkaan kuulunut mitään ääntä. Tobias laskeutui kulolle ja nojasillaan katseli harvinaista näytelmää, välkkyvää auringon valoa, leikkiviä laineita ja vilkasta elämää, vaan ei mikään voinut hajoittaa hänen synkkiä ajatuksiansa. Tämä suuresti armoitettu sielu, kuinka häpeällisesti hän oli pettänyt heitä kaikkia, hän, joka vaati syntien tunnustusta, miksi

hän itse oli ollut vaiti? Ja Tobias tunsi, miten usko ja luottamus, joka hänessä oli leimahtanut ilmi kuin tuli oljissa, kasvanut kuin koivun lehti kevätyönä, kuin tuomen kukka toukokuun sateen jälkeen, miten se sammui, lakastui, kuihtui, ja hän taas jäi yksin, ilman uskoa ja vakuutusta. Miten jonni joutavalta ja kurjalta näytti hänestä elämä nyt, ja sen tunteen vaikutuksesta heitti hän kiven liuskareen, jolla oli leikitellyt, kauas mereen. Se lenti suhisten ilmassa ja putosi lähelle allien ja telkkäin parvea, jotka olivat uineet lähemmäksi rantaa. Heti paikalla kuului heidän varoitushuutonsa ja hanhien etuvartiat sitä toistelivat. Siivekäs joukko nousi vedestä, hanhet ja joutsenet juosten vähän matkaa pitkin pintaa ja räpytellen valkosiivillään. Saatuaan ilmaa allensa nousivat ne kaikki purjehtivaan pakoon, ja suhisten kuin myrsky metsässä katosivat kaukaiset matkustajat pois näkyvistä pohjoista kohti.

Perkele! kuului kirous Tobiaan takaa. Kuin hän hitaasti nousi ja kääntyi katsomaan, seisoi v. t. kruununnimismies Karl Napoleon Jurvelin siinä täysissä metsästystamineissa, pyssy kädessä ja koko joukko kuvia Adamin ja Tobiaan entisestä asunnosta.

Jurvelin, niin äkkiarvaamatta tavattuna luvattomasta linnustuksesta, ensin hämmästyi, mutta kohta jälleen selvisi ja näytteli ihan sotkeutumatta ilveilyä, joka osoitti hänen olevan tottunut selvittäytymään pahimmistakin pulista.

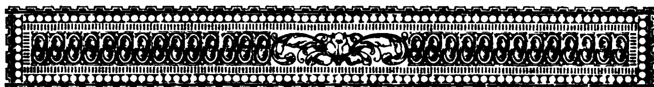
Kuka sinä olet? arvattavasti myöskin veijari samaa lajia, kuin se, jonka nipistin kiinni eilen. Sinä olet kaiketi myöskin linnustamassa, yhden

samanlaisen minä jo sain kiinni. Missä sinun pyssysi on? Puhu heti totta.

Tobias teki selon itsestään.

Vai Pullinen, Tervolan Tobias Pullisen poika. Vai niin, kyllä minä tiedän. No, mitä sinä täällä teet? Ah, nyt jo johtui mieleeni. Kuulepas, Toppi, lähde sinä täältä kotiisi ja sukkelammin kuin tavallista.

Kotiin, niin kotiin, ja Tobias tunsi lämpöistä koti-ikävää ruumiissansa virtailevan. Kyllä, vastasi hän, minä lähden jo tänä päivänä.

VIII.

Niinpä hän viimeinkin oli kotona. Kuin juureton pajun vesa, jota heinää korjatessa harava heittelee sinne tänne, paikasta toiseen, oli hänkin ajelehtanut milloin minnekin. Hetkisen hän oli luullut löytäneensä sellaista maata, johon olisi voinut juurtua ja jossa olisi tuntenut jälleen kasvavansa kiinni maassa eikä enää olevansa tuul'ajolla myrskyissä. Se oli ollut lyhyt aika ja rajusti oli hänet temmattu pois siitä harhauksesta. Hänen tarvitsi panna vain silmänsä kiinni, nähdäkseen Adam Pihlhjertan kammottavan kuvan, miten hän istui alasti, selkä veripunaisena, miten hän siinä istui pilkattuna, häpeissään ja katsoa tuijottaen häneen kankeilla, loistottomilla silmillä. Nyt hän oli kotona, ja ankarat taistelut, jotka hän oli kestänyt, viha ja kiukku, kaikki oli laskeutunut levolle, kuin hän jälleen astui kotikynnyksen ylitse. Mutta ei hän sittekään tuntenut rauhaa, se oli vain lepoa kuin kuumeen jälkeen, äänetöntä, kuollutta, hiljaista. Värittömänä kului elämä päivän toisensa jälkeen. Siinä ei ollut mitään katkeruutta, mutta ei mitään suloakaan, kaikki tuntui ummehtuneelta, ja välistä kalvoi häntä halu saada kaikki kerrassaan loppuun.

Äiti, joka oli hänen kirjeestään luullut pojassaan tapaavansa hartaan uskovaisen, otti hänet vastaan kauan pidätetyn rakkauden koko kiivaudella. Hänen rakkautensa ja jälleen näkemisilonsa pohjalla oli tunto, että poika nyt oli enemmin hänen kuin koskaan ennen. Nyt poika saattoi ymmärtää häntä ja nyt hän puolestaan saattoi ilmaista ajatuksiansa pojalleen.

Oliko sitte mikään ihme, että hän talonpoikais-naisissa, yksin äideissäkin harvinaisella lämmöllä sulki hänet syliinsä, kuin he joutuivat hänen huoneesensa. Tuvassa oli hän ainoastaan pudistanut pojan kättä ja toivottanut hänelle tervetuloa. Vaan kohtapa Leena Pullinen kuitenkin ihmeekseen ja kauhukseen huomasi, että hänen Tobiaansa oli jääkylmä siihen katsoen, joka äidin mielestä yksin oli tarpeellinen. Hän ei voinut sitä selittää eikä uskaltanut kysyä. Haihtuneet olivat kaikki hänen unelmansa saada joku, joka ymmärtäisi häntä, ottaisi osaa hänen ajatuksistaan ja huolistaan. Hän turvautui taas postilloihinsa ja rukouskirjoihinsa, mutta se suola oli Tobiaasta tullut mauttomaksi. Tobias kummasteli itsekin, että tämä sana, joka Adamin suussa oli ollut kuin jyrinä pilvissä ja toisin ajoin kuin aaltojen hiljainen loiske kukkarantaa vasten, että se sana nyt täällä hänen äitinsä suussa oli niin tyhjä, niin viaton, niin ihan mitätön.

Hän oli tottunut työntekoon, vaan nyt olivat enimmät ulkotyöt pienellä tilalla jo tehdyt, niin että jäljellä oli vain puotityötä, ja se ei suinkaan ollut houkuttelevaa. Tinkiä penni penniltä talonpoikais-ukkojen ja -ämmäin kanssa oli sekä vaikeaa että vastenmielistä. Sitä paitsi istui äiti vanhus siellä seuraten silmillään kaikkia poikansa liikkeitä

ja ikään kuin tahtoen tunkeutua hänen salaisimpain ajatustensa perille. Äiti suri, sen näki poika. Hän suri, että pojan vallaton, raitis, uhkamielinen nuori tahto oli tullut välinpitämättömäksi, väsyneeksi; ja tuo äänettömyys sitte, tuo toivoton äänettömyys se rasitti äitiä enimmän.

Vanhempi Tobias oli kuten tavallista poissa, tällä kertaa Pietarissa koettamassa jos mahdollista saada kumppaninsa Bitshokin avulla venäläisiä ratsuväen hevosia kesälaitumelle hoidettaviksi Tervolaan.

Nuori Tobias oli ensin kotiin tultuaan vähän kainostellut Annia ja Viskari ukkoa. Mitä Anniin koskee, muuttui se tunne tuota pikaa toiseksi vahvemmaksi: suruksi. Sillä pian hän kaikesta huomasi, että Anni oli mennyttä häneltä.

Kylässä oli näet suuri muutos tapahtunut Tobiaan poissa ollessa. Seurakunta oli ollut kuin umpi lammikko, joka taholta korkean metsän suojassa, joka ei päästänyt pienintäkään tuulen henkäystä värisyttämään sen pintaa. Brandt oli aivan vainonnut kaikkia hengellisen elämän ilmauksia, jotka eivät liikkuneet oikeauskoisuuden hengessä. Nyt olivat pastori Helmin opetukset ensin herättäneet jonkinlaista mielenkiihkoa, ja jonkun ajan kuluttua oli huomattu joidenkuiden raittiiden tuulahdusten silloin tällöin väräyttäneen lammikon pintaa ja panneen sen peilikirkkautta aaltoilemaan. Muutamat hihhulisaarnaajat olivat matkalla pitäneet pari hengellistä esitelmää paikkakunnassa ja siitä oli tullut levottomuutta sekä heikkoja elämän ja liikkeen merkkejä. Anni oli niitä, joihin herätys oli syvimmin koskenut. Tobias näki hänen nyt olevan samassa hengellisen heräämisen tilassa,

kuin hän itse oli kokenut, mutta hän katseli sitä ikään kuin vuorelta alas laaksoon. Kaikki oli niin pientä ja pikkumaista. Mitäpä siitä olisi apua, mitä oli hän itse voittanut sillä kaikella, kuin oli kokenut? Ei niin mitään, ainoastaan kyllästystä. Anni kartteli häntä, hän kun nähtävästi sitä paitsi oli vakuutettu, että äiti Leena ei suopein silmin katsellut heidän avioliittoansa.

Eräänä iltana vähän ennen Juhannusta Tobias istuessaan puodin rappusilla ja mitään ajattelematta heitellessään jyviä äitinsä kaakottaville kanoille ja odottaessaan ostajia näki vanhan vihamiehensä Matti Reijosen auttelevan Annia kaivolla. Matilla näytti olevan paljo sanomista tytölle. Silloin tällöin pysähtyi häneltä vesikiulu puoli tiehen kaivoon, hän kuiskaeli kiireesti ja näytti tahtovan taivuttaa häntä. He seisoivat kaivolla mäen rinteessä kuin varjokuvat kirkkaan keltaista iltataivasta vasten. Hän ei nähnyt heidän kasvojansa, vaan ainoastaan heidän kuvansa ja liikkeensä tarkkapiirteisinä taivasta vasten; silloin tällöin kantoi tuuli jonkun epäselvän äänen puheesta hänen luoksensa. Tuntui ikään kuin pistosta, niin että Tobias kädellään koski rintaansa. Viikkokausia kestäneen henkisen tyynen jälkeen raivosi nyt mustasukkaisuus hänessä, ajoi ylös hänen elämänsä henget ja sytytti liekitsevän tulen hänen rintaansa. Hän nousi äkisti ylös ja äitinsä kummastukseksi liikkui sukkelammin kuin pitkään aikaan; hänessä näytti nyt olevan enempi elämää ja vilkkautta. Kuin hän kuuli tuvan ovessa käytävän, juoksi hän ihan juoksemalla puotikammarista tupaan.

Anni, sillä hän se oli, Anni, sanoi hän, mi-

nun pitää saada puhella sinun kanssasi; tule tänä iltana . . . tiedäthän, sinne pellolle.

Paljopa kuitenkin tarvittiin nähdä vaivaa ja käyttää paljo houkuttelua ja monta hellää sanaa ennen, kuin Anni viimein taipui tulemaan.

Oli Juhannuksen aaton aatto. Aurinko oli laskeutunut, päivä lopussa ja kesäyö levitti salaperäistä hämyänsä yli maiden ja metsäin. Harvain koivujen alla ja yli heleän vihreiden ketojen liiteli kevättuuli lauhkeana ja mielistelevänä keveillä siivillä ja kuljetti kanssansa tuoksua, joka herätti helliä muistoja kuluneista keväistä ja uljaita unelmia urhakoista ja voimakkaista ajoista. Tobias käveli yksin ja kärsimättömänä pellon pientarella. Tänä iltana tahtoi hän lopettaa taistelun, jota oli niin kauan kestänyt hänen sisällänsä. Hän oli kyllästynyt omaan horjuvaisuuteensa, nyt se piti tulla ratkaistuksi: joko, taikka. Varovasti astui hän pellon poikki, pitkin ojan reunaa kiviraunion luo, jossa kasvoi vaapukisto vanhan yksinäisen tuomen vieressä. Sinne hän kävi istumaan voikukille ja mintuille ja istui niin hiljaa ja ääneti, että ruisrääkkä, joka oli vaiennut hetkiseksi, jälleen alkoi vetää rumaa virttänsä. Nyt kuului rapinaa: se on hän, ajatteli Tobias. Ei, se oli vain tarhakäärme, joka tulla livahti rauniosta ja sukkelaan kuin leimaus sieppasi sammakon sekä yhtä kiireesti jälleen katosi kivien alle. Mutta nyt kuuluu hiipiviä askelia, astua heilutellen tuli Anni häpeissään ja hidastellen pitkin ojan vartta. Viimein seisoi hän siinä hänen edessään ja itsepäisesti maahan katsoen kävi istumaan vähän matkan päähän ja sanoi kiireisesti:

Täti odottaa minua, minun täytyy joutua.

Sano pian, Tobias, mitä tahdoit sanoa; luulenpa, että vanhus minut jo näki, kuin nousin veräjästä.

Oh, rakas Anni, mitä sinä huolit vanhuksesta. Älä nyt ole yhtään peloissasi. Oletko jo unhottanut, että me olemme täällä tavanneet toisiamme useammasti kuin yhden kerran? Ja oletko unhottanut, mitä olemme luvanneet toinen toisellemme juuri täällä?

Älä sinä niitä, vastasi Anni hätäisesti ja siirtyi vielä etemmäksi pois. Mikä on ollut, se on mennyt. Sinun lähdettyäsi on täällä paljon muuttunut. Minä olen puhunut veljien ja vanhimpain kanssa. Heidän sanansa ovat polttaneet minun omaatuntoani kuin nuolet. Minä olen katunut ja tunnustanut, minä olen kuunnellut sanaa . . .

Siitä Tobias kiivastui. Sana — pitikö sitte tuon sanan aina olla hänen ja hänen onnensa välillä? Hän oli tehnyt vain kierroksen ja seisoi nyt taas siinä, josta oli lähtenyt.

Katkeraa puhetta tulvi hänen suustansa. Anni kuunteli, vaan eivät hänen katkerat eikä hellät sanansa näyttäneet mitään vaikuttavan häneen. Kuin Tobias viimein vähän rauhoittui, vastasi hän sentään hiukan lempeämmin:

Sitä paitsi ei äitisi koskaan suostu siihen, jota sinä nyt ehdotat. Samoin isäsikin ajattelee, että minä olen liian mitätön ja köyhä rikkaan Tobiaan pojalle. Mitä varten sitte sotia vastaan, kärsiä häpeää ja pilkkaa, kantaa surua ja ja . . .

Anni, Anni! huusi samassa äiti Leena pihasta.

Anni hypähti ylös, oli sitte hetkisen epätietoinen, viimein kiersi kätensä Tobiaalle kaulaan, suuteli häntä kerran tulisesti ja riensi pitkin ojaa viljan suojassa pihaan päin.

Tobias oli yksin, ympärillä yhtä hiljaista kuin äsken. Siten istui hän tuntikausia unteloisena ja välinpitämättömänä, mutta kuin päivän ensi vilauksesta leivo lensi korkealle kirkkaan keltaiselle taivaalle ja herätti uinahtavan maailman iloisen kevätpäivän tuhansiin toimiin, silloin hän toivottomana heittäytyi pitkäkseen ruohokkoon ja itki, kuten itketään parasta nuoruuden unelmaansa. Kyyneleet vähitellen helpottivat hänen mieltänsä, hän nousi hitaasti ylös ja astui väsyksissä kotiin, jossa päivän elämä jo oli alkanut. Musti haukahteli ja tuuhealla hännällään hyväili vanhaa Mattia, joka juuri tuli ulos rappusille, ojenteli ruumistaan, haukoitteli ja meni talliin ruokkimaan hevosia. Tobias hiipi niin salaa kuin mahdollista tallin ylisille ja paneutui pitkäkseen ummehtuneille menneenkesäisille heinille. Mutta tuskin hän ehti saada kiinni laiminlyödyn yöunen päästä, kuin hänet jo herätti kovaääninen puhelu ja hälinä.

Vanha Tobias Pullinen oli palannut kotiin ja hänen kanssansa oli tullut hevoskauppias Ivan Bitshok, harjaksien ostaja, tatarilainen Kuffein Holam ja yksi rakuuna. Kuin Bitshokilla oli tuttuja ratsumestareja, tallimestareja eläinlääkärejä ja tavallisia sotamiehiä Pietarin ratsurykmenteissä, oli Tobiaan onnistunut saada kuusitoista rakuunahevosta kesälaitumelle. Se ei ollut minkään mitätön asia, maksu oli melkoinen ja hän itse sai käyttää hevosia koko kolme kuukautta. Muutamat niistä olivat valjaiden lyöttämiä, toiset olivat saaneet kavionsa rikki Pietarin kivikaduilla ja niiden piti nyt kengättöminä kävellä koko kesä pehmoisilla nurmikoilla; toiset olivat kipeinä kosteista talleista ja niiden piti hengitellä raitista ilmaa

kankailla ja ylävissä aituuksissa. Se oli rahanansio ihan Tobiaan mielen mukaan. Vahinko vain, että Bitshokin ja tatarilaisen ei käynyt kauan viipyä Tervolassa. Jo seuraavana päivänä aikoivat he lähteä pohjoiseen päin hevosrikkaasen Karjalaan ja Savoon.

Mutta jos heidän vierailunsa olikin lyhyt, niin piti sen tulla sitä iloisemmaksi. Anni sai pitää kahvia yhtä päätä lämpöisenä ja nuoren Tobiaan käskettiin toimittaa oikein kunnollinen juhannuskokko meren rannalle. Siinä puheltiin ja laskettiin leikkiä, muisteltiin vanhoja hevoshistorioita, koristellen niitä uusilla mahtisanoilla ja sukkeluuksilla, ja väliin aina ryypättiin sekakuppeja rommista, airakista ja viinasta; „vinterska“ ja „tuvantakainen“ tuoksuttivat sakeaa savua, ilo oli korkeimmillaan. Vielä suuremmaksi oli se kasvava. Karl Napoleon Jurvelin ajoi pihaan, huiskuttaen jo matkan päästä paksua protokolla-tukkua. Senaatin päätös rajariidassa oli tullut ja Pullisen eduksi. Oikeastaan ei siitä mitään voittoa ollut, sillä keräjöiminen on kallista ja asia itsessään oli arvoton, mutta olihan kuitenkin näytetty, että oltiin oikeassa ja Brandt oli kukistettu ainakin tässä asiassa, ja se maksoi tietysti jotain sekin.

Nuori Tobias oli hyvästi tehnyt tehtävänsä, suuri kokko oli kasattu vuorelle järven rannalle ja ylimpänä komeili siinä pari tervatynnyriä; nyt vain odoteltiin hämärää, jolloin se voitaisiin uhrata liekeille. Heti kuin aurinko oli laskeutunut; kokoutui seudun nuoriso sinne. Tobias ja hänen vieraansa tulivat ensinnä kovaäänisinä ja iloisina, edeltä astumassa rakuuna, soittaen harmonikalla, ja Jurvelin, yhä vielä pitäen protokolleja kädes-

sään ja laulaen renkutuksia. Bitshok tarjosi olutta, Pullinen ja Reijonen samoin. Ilo oli yleinen. Kokon sytytettyä ammuttiin tuon tuostakin, kaksi viulua ja harmonikkaa koetti nuorison toivon mukaan pitää yllä tanssimusiikkia. Leena äiti, joka oli koko ajan näyttänyt hyvin totiselta, sai myöskin osansa yleisestä ilosta. Matti Reijonen oli puhemiehen kautta kosinut Annia, ja nyt, kuin olut irroitteli kielet, tuli asia kaikille tietyksi ja siitä innokkaasti puhelivat sekä nuoret että vanhat.

Leenaa oli pitänyt hyvin levottomana se ajatus, miten hänen poikansa ottaisi vastaan sen uutisen, mutta suureksi ihmeekseen hän ei huomannut mitään; asia ei näyttänyt poikaan koskevan ollenkaan; vastoin äitinsä luuloa oli hän iloinen kuin kärppä, myöhemmin illalla pauhaavakin, jopa vähän tunkeileva.

Kas tuoss' on poika, jossa on vilkkautta, sanoi Ivan Bitshok nuoresta Tobiaasta. Se on oikea vikurivarsa. Anna hänet minulle oppiin, minä tarvitsen sukkelaa ja teräväpäistä miestä, joka voi puhella talonpoikain kanssa siellä ylämaassa. Minä osaan opettaa hänelle, millainen hevosen pitää olla ja mihin mikin kelpaa, niin että viekkain kalmukkikaan ei sitte voi pettää häntä.

Jos hän tahtoo lähteä, vastasi Pullinen ilostuneena, niin ei minusta vastusta. Hän vetelehtii täällä kotona, kun on liian vähä tekemistä; ota hänet vain, niin saa hän oppia jotain kunnollisesti.

Vilkkaasti ja iloisella mielellä keskusteltiin asiaa, Jurvelin tarjoutui tekemään välikirjaa, mutta sen jyrkästi esti venäläinen, joka pelkäsi kaikkia „suomalaisia papereja“ enemmän kuin mitään räkätautia, köhää, pattia tai hevosruttoa.

Ehei. Ei tarvita mitään paperia; sanasta miestä, sarvesta härkää. Minä annan viisitoista markkaa kuussa, kaksi paria saappaita, kahdet rukkaset, kaiken ylöspidon ja kaksi prosenttia voitosta. No, lyö tuohon käteen!

Tobias löi, otti pestin ja niin se asia oli päätetty.

Tobias hengitti helpommin. Siten kuin asiat nyt olivat kääntyneet kotona, hänen olikin paras päästä pois kokonaan. Iloissansa maisteli hän olutta ja sekakuppeja enemmän, kuin hän oikeastaan sieti, ja uuden toimensa alkoi hän siten ensimmäisellä päihtymyksellä. Niin päättyi juhannusaatto Tervolan talossa.

Seuraava päivä oli lähtöpäivä. Vanha Tobias oli juro ja surumielinen. Näytti ihan siltä, kuin hän olisi mieluisimmin tahtonut vaihtaa poikansa kanssa ja vaihtaa hiljaisen Tervolan kokonansa tuohon matkustelevan kauppiaan ammattiin. Leena itki eikä ollut tointua ollenkaan; hän otti pitkät ja kyynelliset jäähyväset pojalta ja antoi hänelle virsikirjan, muutamia markkoja ja monta varoitusta ja hyvää neuvoa. Anni näytti karttelevan serkkuansa niin paljon kuin mahdollista, ero oli kylmä, melkein vihamielinen. Niinpä istuttiin kärryihin. Jurvelin läksi mukaan. Tatarilainen tarttui ohjaksiin, vielä yksi „jääkää hyvästi“ ja yksi piiskaryyppy, ja Tervola katosi ensimmäisen mäen taa.

IX.

Kesä kului ja talvi tuli, ja sitte taas kevät ja kesä, mutta yhä vielä Tobias kuljeksi niiden kahden hevosten ostajan kanssa. Milloin hän oli Savossa, milloin Hämeessä, milloin Itä-Karjalassa taikka kaukana Kuopion pohjoispuolella. Ei laiminlyöty yksiäkään markkinoita, joilta oli toivoa saada hevosia, huonompia tai parempia, kohtuullisesta hinnasta. Kuin oli saatu ostetuksi pari kolmekymmentä, käännyttiin etelää kohti Pietariin, ja siellä sitte oli kalleimmasta mahdollisesta hinnasta kaupittava, mitä oli ostettu. Siellä, Pietarin suurella hevostorilla, oli Bitshok ihan kuin kotonaan. Hevoset siistittiin ja harjattiin, kaviot mustattiin, häntä ja harja käherrettiin, ja jos hevosissa oli vähäkään muotoa, niin kyllä Bitshok osasi saada ne kaupaksi sellaisillekin, joilla ei ollut halua ostaakaan. Pienimmät suomalaiset hevoset menivät „puoli ponyn“ nimellä etelään päin, muut kaupattiin ratsurykmentteihin ja ajureille. Kuin varasto loppui, riennettiin taas kiireimmiten pohjoista kohti. Niillä matkoilla ja paluumatkoilla näki Tobias kotiaan ja vanhempiaan useinkin, mutta viihtyi joka kerran yhä huonommin kotona. Huono seura, viina, ainaiset

kujeet ja pettelemiset olivat turmelleet Tobiasta, hän oli lakkaamatta siveellisesti vaipumassa, jota lankeemistaan vastaan hän silloin tällöin katuen ja surren taisteli muutamia päiviä, sitte jälleen jättäytyen turhan taistelun jälkeen toivottomuuteen. Ja epäilemättä hän, kuten niin moni muukin, jotka tulevat temmatuksi pois oikeasta paikastaan, luonnollisesta vaikutuspiiristään, olisi kokonaan joutunut häviöön tuossa kuljeksijan elämässä, ell' ei eräs tapaus olisi yht' äkkiä temmannut häntä pois noiden kumppanien parista ja tuonut takaisin kotiin.

Oli jo myöhään syksyllä. Kaksi vuotta oli Tobias jo ollut hevoskauppias Ivan Bitshokin palveluksessa. Ivan palasi Kuopion markkinoilta kahden apulaisensa, Tobiaan ja tatarilaisen Kuffein Holamin kanssa. Kuffein Holam oli ennen ollut piiskarina Viipurissa, mutta luopunut siitä ammatista ja lähtenyt hevoskauppiaana kuljeksimaan Ivanin kanssa. Samalla hän omaksi edukseen harjoitti hyvin tuotteliasta sianharjasten ostelua Pietarin tehtaihin. Heitä seurasi ylämaasta Malakias Hanhineva. Hänellä oli Pietariin tukinuitto-asioita, ja hän oli yhtynyt hevoskauppiasten seuraan, koska heillä oli sama tie. Ivan ja nämä kumppanit ajoivat kahdessa reessä, jota paitsi heillä oli viisitoista tai parikymmentä parempaa ja huonompaa hevosta, ostettuja mikä mistäkin Karjalasta. Tämä matkue oli kulkenut Kuopiosta Joensuun ja Sortavalan kautta; nyt kävi matka pitkin Laatokan rantaa milloin „kesä-“ milloin „talvitietä“ jäätyneiden salmien ja selkien ylitse. Helposti kuohuva Laatokka levisi itään ja etelään päin ylinäkymättömäksi mereksi. Laatokka on meren

tytär ja moni kohta sen luonnossa ja eläinkunnassa muistuttaa sen mahtavaa alkuperää. Siinä elää syvällä kuoriaisia, joita muuten on ainoastaan merien eläinkunnassa. Siellä elää monta lajia suurta hopealohta. Hylje leikittelee ja viheltelee kuten meressä, ja kuin myrsky levittää siipensä, pauhaavat Laatokan aallot kuten merenkin. Matkamiehemme näkivät sieltä täältä etäältä aukeaa mertä ja kuulivat, kuinka laineet pauhasivat ja jymisivät. Ne eivät tahtoneet millään tavalla taipua talven vallan alammaisuuteen. Ne söivät jään laitaa, repivät ja katkoivat kovaa peitettä, joka joka yö valloitti muutamia neliövirstoja niiden vapaiden veitikkain alueesta. Mutta aaltojen vastustus muuttui yhä laimeammaksi; raskaina kuin sula lyijy nostivat ne myrskyssä väsyneitä harjojansa ilman kuohua, ilman vilkkautta ja elämää, ja kuitenkin se oli samaa vettä, kuin kesällä nousi ja kuohui vähimmästäkin tuulen puhalluksesta ja loisti ja välkkyi taivaan siniseltä ja vihreältä. Nyt aallot ainoastaan lyhyeen jyskyttivät jäätynyttä pintaa.

Hevoskauppiaamme olivat jo ehtineet Käkisalmen eteläpuolelle. Täytyi kiiruhtaa, ehtiäkseen Slyyssinään hevosmarkkinoille ja sieltä vielä Pietariin ennen talven varsinaista tuloa. Vielä oli yksi suuri selkä ajan voittamiseksi kuljettava, ja sitte aikoivat he pitkin yksitoikkoista hietaseljännettä, joka ainoastaan noin 60 jalkaa korkealla meren pinnasta lukien on Laatokan länsirantana, ajaa pitkin päivämatkoin Slyyssinään ja sieltä Nevan suuhun, suureen maailmankaupunkiin. Viimeisessä talossa rannalla, josta tie kääntyi Laatokalle, varoittivat ihmiset lähtemästä jäälle. Jää on kyllä vahva, sanoivat he, mutta tie ei vielä

ole viitottu; ja muutenkin, Laatokkaan ei ole luottamista niin kauan, kuin alli oleskelee jään reunalla.

Joutavia, vastasi Tobias, tämän kolme neljännestuntia jää kyllä kestää; lumi valkasee; taivas on kirkas, ja vähintään puoli tuntia on vielä hämärää. Ja miehet hevosineen läksivät matkaan. Vaan tuskin ehtivät he muutamien pyssyn kantamien päähän, kuin tuuli kääntyi eteläiseksi. Tuntui kosteita puhalluksia, jotka koskivat vielä kylmemmästi kuin pohjatuuli ja ajoivat edellään sakeata lumi- ja utupeittoa. Kääntykäämme pois, sanoi tatarilainen. Bitshok makasi ja kuorsasi reen pohjalla. Hanhineva oli jäänyt toisessa reessä jäljelle muutamain hevosien kanssa. Tobias, nuori ja uskalias, arveli, että eihän siinä ollut mitään hätää, kyllähän hevoset pysyivät tiellä. Ajettiin sumussa ja lumirännässä vaiti edelleen hyvä hetki; jokainen koetti suojella itseään kylmänkostealta pakkaselta niin hyvin, kuin taisi. Tobias piti tarkasti silmällä tietä, joka rupesi yhä huonommin näkymään hämärässä. Yht' äkkiä hirnahti eräs hevonen, joka oli juoksemassa jäljestä. Se oli lyhyt, kimakka hirnahdus. Bitshok heräsi heti.

Mitä nyt, pelkääkö hevoset?

Ihan oikein, kaikki hevoset, paitsi ne, jotka olivat valjaissa, hörkistivät korviaan, tuhahtelivat, vavahtelivat ja näyttivät levottomilta. Nyt jo valjashevosetkin huomasivat, että kaikki ei ollut oikein. Ne hiljensivät vauhtiaan ja nuuskivat ilmaa. Bitshok istahti reen laidalle. Seisauta vähän, sanoi hän Tobiaalle. Kaikki kuuntelivat. Susia siellä vain on, virkkoi tatarilainen ylenkatseellisesti. Anna ruoskaa, sanoi Bitshok ja heit-

täytyi taas rekensä pohjalle. Tobias teki, kuten isäntä käski, mutta äkisti hevoset vavahtivat, syöksähtivät syrjään ja läksivät hurjasti laukkaamaan. Hanhineva seurasi vastahakoisesti jäljestä. Harmaassa pimeässä näki Tobias joukon pörhöisiä susia, jotka välistä näkyivät, välistä peittyivät sumuun, mutta tietä ei Tobias enää nähnyt. Hevosten levottomuus yhä kiihtyi. Miehet koettivat niitä rauhoittaa ja vähitellen se onnistuikin. Bitshok nousi äkeissään, piiska kädessä, valmiina kurittamaan, jos tarve tuli. Heti jäälle päästyään huomasi hän, että oltiin poissa tien jäljeltä. Raivostuen alkoi hän haukkua Tobiasta ja toivottaa perkeleitä ja pahoja henkiä viemään häntä nahkoineen päivineen. Epäilemättä olisi hän jo käyttänyt ruoskaakin, jos Hanhineva juuri silloin, kuin Bitshok nosti sen, ei olisi temmannut sitä häneltä, tyynesti ja kylmäkiskoisesti sanoen: Hiljaa, Ivan Ivanovitsch, te olette vielä Suomessa; laki ei ole leikin tekoa. Nyt on etsittävä tietä, taikka ollaan hengen vaarassa. Ivan kutistui kokoon kuin märkä rukkanen. Henki vaarassa! Ja venäläisen helposti liikkuva luonne heti kääntyi päinvastaiselle taholle. No, Tobias, en minä tarkoittanut niin pahaa, älä tuosta nyt suutu. Tatarilainen tuli myöskin luo ja kaikki neljä miestä nyt neuvottelivat, mitä oli tehtävä. Tobias Pullinen ja Hanhineva tahtoivat antaa hevosten kulkea omin neuvoin ja itse valita tiensä, sillä hevoset useimmiten heti menevät suorinta tietä maalle. Tatarilainen kyllä yleensä arveli samaa, mutta pelkäsi hevosten nyt susista säikäyksissään ei antavan itseään luonnollisen vaistonsa ohjata eikä pyrkivän maalle päin, vaan ensin susia pakoon. Bitshok puolestaan oli huomannut,

että suomalaisilla ylämaan hevosilla ei ollut ollenkaan tuota aistia kulkea pimeässä ja lumipyryssä aukeilla tasangoilla maata tai kotia kohti. Vaan koska tuliasetten puutteessa susilta ei uskallettu yksitellen lähteä eri tahoilta etsimään tietä eikä myöskään jättää niin monta peljästynyttä ja levotonta hevosta yhden miehen hoitoon siksi aikaa, kuin toiset kiertelisivät tien haussa, niin ei ollut muuta keinoa kuin luottaa hevosten vaistoon. Tatarilainen, joka oli aroilla ollut samanlaisessa seikkailussa, vastusti hyvin kiihkeästi. Hänen mielestään oli parasta koota hevoset piiriin, tehdä valli niukasta lumesta, jota siellä täällä vähän oli jään koloissa, ja aamuun asti olla siinä, jossa oltiin. Bitshokilla oli vilu, Tobias oli kärsimätön, Hanhineva ei luullut maan olevan varsin kaukana, ja enemmistö siis voitti. Käytiin istumaan rekiin. Jumalan nimeen, sanoi venäläinen. Hevoset läksivät ja tuulen vauhdilla lennettiin kohti tuntematonta pimeää. Kohta matkustajamme ilokseen huomasivat susien ulvonnan kuuluvan yhä heikommin. Kuin hevoset sitä paitsi olivat rauhoittuneet ja juoksivat ripeästi eteen päin ilman mitään levottomuutta, hengittivät miehet jo helpommin; ainoastaan tatarilainen ei luottanut tähän koetukseen, hän mutisi tuon tuostakin: Allah, akbar. Huolettomasti ajettiin vielä muutamia minuutteja. Mutta yht' äkkiä sanoi Hanhineva kuiskaten, melkein kuin tukehtuvalla äänellä: seisata, Tobias, seisata Herran tähden.

Sydän vavahti matkamiehillä.

No, mitä nyt sitte? sanoi Tobias äreästi.

Kuuntele, kuuntele tarkkaan! Mitä kuulet? sanoi Hanhineva vakavasti.

En minä kuule mitään.

Minä kuulen koiran haukuntaa etäältä, hyvin etäältä, sanoi tatarilainen. Ei, se on linnun ääntä, merilinnun; allit huutelevat jään reunalla, me olemme ajaneet ulos Laatokalle kohti aukeata mertä. Nyt kuului ihan selvästi allien soinnukas, tarmokas ääni.

Bitshok heittäytyi alas ja kuunteli, korva jäätä vasten. Ganginjeva on oikeassa, minä kuulen selvään, miten jää narisee ja aallot jyskyttävät; meidän olisi pitänyt noudattaa tatarilaisen neuvoa. Jumala meitä armahtakoon! Samassa halkesi jäähän vana paukahtaen kuin pyssy ja selvään kuului, miten se halkeama kiristen ja paukahdellen eteni kuin nuoli maata kohti.

Sinne päin, sinne päin! sanoi Hanhineva, siellä on maa. Vapahtajamme Jesuksen Kristuksen nimessä kääntykäämme nyt heti!

Käännyttiin, mutta turhaan; tietä ei enää löytynyt. Lumipyry kiihtyi, jääpuikot tulivat teräviksi ja koviksi, myrsky ulvoi, jää paukkoi ja pakkanen, hirvittävä pakkanen laskeutui Pohjolasta kaikkine kipuinensa matkustajain päälle, joilla ei edes ollut kylliksi vaatteitakaan, niitä kestääksensä, kaikkein vähimmin tatarilaisella, jonka pitkä viitta oli ohuesta kankaasta, ja Hanhinevalla, joka aikoi ostaa vaatteita Pietarista. Vilusta väristen riisuttiin hevoset valjaista, käännettiin reet syrjälleen tuulta vasten ja asetuttiin niiden siimekseen, vaikka sekään ei paljon auttanut, kun reet olivat harvat. Myrsky oli vähän ennen temmannut pois kaksi lammasnahkavällyä, jotka olivat suunnattomien yölepakkojen tavalla räpytellen lähteneet lentämään pitkin jäätä. Nyt

myrsky poimi rekien raoista pois heinät korsi korrelta. Hevosista ei tarvinnut olla huolissaan; vaikka ihan vapaina, ne eivät edes yrittäneetkään karkaamaan, vaan asettuivat yhteen ryhmään, päät kiinni toisiinsa, siten saaden toinen toisestaan suojaa sekä pakkasta että lumipyryä vastaan; silloin tällöin tunkeutui joku taimmainen sisemmäksi ryhmään. Tatarilaista ja Hanhinevaa paleli hirveästi. Välistä he hypähtivät ylös ja juoksivat tämän tilapäisen leirin ympäri, pysyäkseen lämpöisinä, ja väsyttyään asettuivat taas hyvin kiinni toisiinsa reen suojaan ja käärivät ympärilleen niinimaton, jota myrsky ei ollut heiltä riistänyt. Kohtapa liike ei enää riittänyt pitämään notkeina heidän kangistuvia jäseniään; he väsyivät ennen, kuin ehtivät lämmitä. Tobias ja Ivan koettivat hieromalla pitää heitä hengissä, mutta jäätävän pakkasen tähden ei sekään kauan ollut mahdollinen, kun heidän kätensä kylmettyivät niin, että niitä alkoi kirvellä. Kuin Bitshok tatarilaisen ja Hanhinevan änkyttävästä, tavoittelevasta puheesta huomasi, että he eivät enää kauemmin jaksaneet kärsiä, koetti hän tarjota heille pullosta viinaa, jota hän ja Tobias olivat säästävästi ja varovasti nauttineet. Turha tarjous, sillä Malakias Hanhineva sanoi yksinkertaisesti ja luottavasti: Minä olen kristitty eli, kuten maailma sanoo, hihhuli; minulla on suuri seurakunta, jonka Herra armossaan on minun opetusteni ja rukousteni kautta auttanut pois viinan kirouksesta; ei kenenkään pidä sanoa, että Malakias Hanhineva on kuolemassa pettänyt, mitä on opettanut elämässä; jos Herra tahtoo ottaa minun henkeni, niin minä olen valmis menemään hänen autuuteensa.

Tatarilainen Kuffein Holam vitkasteli, otti sitte pullon, mutta: ei, sanoi hän, kuolema on jo purrut hampaansa kiinni minun sydämmeeni. Kuffein Holam on suuri syntinen, kristittyjen viina on usein saanut minut rikkomaan profeetan käskyjä, mutta jos Monkir ja Nekir, kuoleman ja tuomion enkelit, tulevat tänä yönä, niin heidän ei tarvitse tuntea minun henkeni lähtevän ruumiistani saastaiselta haisevana. Asrael, paratiisin vartia, ei suinkaan kiellä minua pääsemästä sen iloihin. Jumala on suuri ja Muhammed on hänen profeettansa!

Bitshok teki ristinmerkin. Herra kaikkiarmias, armon jakaja, armahda meitä! Ja Tobias, kenenkä puoleen hän olisi kääntynyt näinä tuskan hetkinä, hän, joka oli hyljännyt kaikki, mitä kerran oli elänyt ja liikkunut hänessä. Hän istui synkkänä, uhkamielisenä vaiti ja katsoi kumppaneihinsa. Kuten Belsazar näki „mene tekel"insä kuninkaallisen asuntonsa seinällä, niin Tobiaskin näki edessään syntisen elämänsä leimuavilla kirjaimilla kirjoitettuna. Hän muisti joka vikansa, joka syntinsä, muisti laiminlyödyn rippikouluaikansa, suloiset liikutukset, joita kerran oli kuohunut hänen mielessään, ja hengellisen uupumuksen ja unen, joka sitte oli vaivuttanut hänen sielunsa niin syvälle, että tuo muhamettilainen oli paljon korkeammalla häntä. Hän muisti Adam Pihlhjertan opetukset, hihhulien rukous- ja veisuukokoukset, ja mitä hänestä nyt oli tullut, hevoshuijari, joka joi köyhäin talonpoikain kanssa, voidakseen sitte pettää heitä kaupoissa.

Tatarilainen laskeutui polvilleen, pani kätensä ryntäilleen ristiin, laski karvalakkinsa viereensä,

kumarsi paljasta päätään alas jäähän saakka ja Allahin ja Muhammedin nimet nousivat kangistuneilta huulilta hartaassa rukouksessa talviyön kovassa pakkasessa lumimyrskyn kohisevilla siivillä Jumalan, ainoan ja laupiaan Jumalan taivaasen. Lopetettuaan rukouksensa pani Kuffein lakin päähänsä, ryömi Bitshokin luo, otti häntä kädestä ja sanoi: kiitos, Ivan, sinä olit hyvä isäntä. Hän laskeutui pitkäkseen jäälle, veti niinimaton yllensä ja nukkui ijankaikkiseen lepoon. Kuollessaan uneksi hän ihanasta keväästä, sinitaivaasta ja miljoonista kukista äärettömillä aroilla bashkiirein maassa, kotimaassansa, ja sitte nousi hänen uupuva sielunsa maan keväimistä taivaan alati kukoistavaan kesään ja Asrael vei hänen vapautuneen henkensä paratiisin iloihin, jossa taivaan sulottaret kuivasivat hänen jäätyneet kyyneleensä ja lämmittivät hänen sielunsa uuteen ijankaikkiseen eloon autuaassa yhteydessä kaikkein oikeauskoisten ja heidän profeettansa kanssa.

Kuin tatarilainen oli lopettanut rukouksensa ja kiittänyt isäntäänsä, kuului heikko, sammuva ääni yön pimeydessä; Hanhineva se kankealla, sopertavalla kielellä veisasi virttä. Silloin tällöin myrskyn kohinan seasta kuulivat Tobias ja Bitshok hihhulin puoleksi puhumalla, puoleksi veisaamalla sanelevan:

Mä että täältä erkanen,
Sen katson voitokseni,
Sill' ilon Jesus ijäisen
Suot luonas sielulleni
— — — — — — — —
— — — — — — — —

Mä pääsen tyyneen rantahan
Myrskyistä, jotka pauhaa,
Kiusauksista maailman
Saan ijäks kaikeks rauhaa

— — — — — — — — — —

Yhä heikommin kuuluivat virren ja rukouksen sanat, kunnes ne kuolivat äänettömäksi, hartaaksi rauhan ikävöitsemiseksi; hihhuli ja sielunpaimen Hanhineva meni Herransa rauhaan ja vähäinen torppa kosken partaalla salolla, johon hihhulilahkoon kuuluvat tukinuittajat usein kokoutuivat ilolla ja riemulla ylistämään Herraa, kajasti vielä kuolemassakin hänen sammuvan silmänsä edessä. Hänestä tuntui, että hän kosken kuohuvilla aalloilla riemuiten uiskenteli huimaavaa vauhtia pois elämän merestä ijankaikkisuuden ihanoille rannoille.

Tobias ja Bitshok katsahtivat toisiinsa. Luulenpa Jumalan ottaneen heidät luoksensa, Herran rauha olkoon heidän kanssansa, kuiskasi Bitshok. Jos Jumala pelastaa meidät tästä hädästä, panen minä kynttilöitä palamaan kasanilaisen pyhän emon alttarille. Niin minä teen ja lupaan Jumalan kautta.

Ja minä, sanoi Tobias, alan uutta elämää.

He eivät enää muuta puhelleet, tunkeutuivat vain lähemmäksi toisiansa; heidän ajatuksensa sammuivat pois, he eivät olleet liikutetut, eivät peljänneet kuolemaa eivätkä olleet ahdistuksissaan, sielun kielet eivät enää väräjäneet; ruumiin hermot vetivät puoleensa koko heidän huomionsa, heitä vain paleli.

Myrsky liiteli leveillä siivillä heidän ylitsensä ja ajoi lunta suuriksi kinoksiksi heitä vasten ja

ennen, kuin aavistivatkaan, nukkuivat he sekä kaikista vilun tunteista että kaikista suruista pois hiljaiseen uneen. Jos lunta ei olisi tullut suurin joukoin alas taivaasta, niin he eivät olisi enää nähneet aamun valoa. Mutta kuin he heräsivät, tunsivat he elähyttävää lämpöä ruumiissansa. He sysivät syrjään lumipeitteen ja hieroivat silmiänsä. Hevoset olivat kadonneet; itse olivat he olleet suuren lumikerroksen peitossa, joka oli pitänyt yllä heidän ruumiinsa lämpöä ja pelastanut heidän henkensä. Ilosta vavisten näkivät he nyt ihan edessään tuskin puolen virstan päässä tummain honkien keskellä Konevitsan punaisten muurien, kultakupujen ja ristien välkkyvän aamun sinertävässä valossa. Savu nousi opaalin ja ruusun karvaisena hiljaa ja suoraan taivasta kohti, joka säteilevän teräskumun kaltaisena peitti pyhää saarta, jäälakeutta ja Laatokkaa. Vaivalla nousivat he ylös ja alkoivat astuskella luostaria kohti.

Heti, kuin myrsky oli asettunut, olivat hevoset nuuskineet hetkisen ja iloisesti hirnuen rientäneet maalle. Munkit, nähtyään hevosten tulevan, aavistivat jonkin onnettomuuden tapahtuneen ja läksivät hevosten jälkiä myöten etsimään. Kuolleet kaivettiin ylös lumesta, mutta kuin tatarilaisen lakki putosi päästä ja hänen paljaaksi ajeltu päälakensa munkeille ilmasi, mitä uskoa hän oli eläessään tunnustanut, tekivät he kauhuissaan ristinmerkkejä, että heidän kätensä oli koskenut uskottomaan, pakanaan, muhamettilaiskoiraan. He eivät antaneet Kuffein Holamille hautaa eivätpä edes lupaakaan haudata hänen ruumistansa mihinkään koko sille pyhälle saarelle.

Hänet nostettiin Bitshokin rekeen, joka jätet-

tiin jäälle, ja niinimatto levitettiin päälle. Hanhineva vainaja olisi kyllä kristittynä saanut sijaa saaren pyhässä maassa, mutta äkeissään munkkien suvaitsemattomuudesta nosti Tobias hihhulin ruumiin rekeen muhamettilaisen viereen ja sitte molemmat pelastuneet riensivät luostarin kyökkiin, jossa lämmin ruoka pian uudisti heidän väsyneet voimansa.

Bitshok, päästyään kylläiseksi, kääntyi Tobiaan puoleen ja sanoi: Kuulitko viime yönä, että minä lupasin panna kynttilöitä palamaan kasanilaiselle pyhälle emolle; kuulitko sinä, sanoinko minä meneväni Moskovaan sytyttämään niitä kynttilöitä?

En, sitä minä en kuullut.

No, slavo tebjä hospodi. Sepä nyt oli hyvä. Täällä luostarissa varmaankin on kasanilaisen pyhän emon kuva ja hänen pitää saaman kynttilänsä ja heti paikalla.

Bitshok meni kirkkoon, sytytti kynttilän, laskeutui polvilleen, risti silmiänsä ja rukoili, ja hänen punaiset, viekkaat sorvan silmänsä katsoivat hartaalla uskolla vahakeltaiseen byzantinilaiseen madonnaan, joka, ohuet huulet kiinni, silmät ankarasti tuijottavina, sulki rumaa Kristus-lasta helmillä ja timanteilla koristettuun litteään syliinsä. Bitshok oli täyttänyt lupauksensa.

* * *

Kuin hevoset oli syötetty, menivät miehet, munkkeja seurassansa, reen luo, joka oli jäällä. Tamma valjastettiin vanhan taikauskoisen tavan mukaan vainajain reen eteen. Bitshok tarttui ohjaksiin; „letjitje golubtshiki“, sanoi hän maiskaut-

taen suullansa, ja täyttä laukkaa lähdettiin säkenöivässä auringon paisteessa mannermaata kohti, suoraa tietä nimismiehen luo. Tämä järjestyksen vartia piti lyhyen, mutta ankaran kuulustelun, kysellen ristiin rastiin hevoskauppiasta ja hänen apulaistansa, katsoi heidän paperinsa, kirjoitti muistiin heidän nimensä ja siten oli asia selvillä. Molemmat ruumiit nostettiin nimismiehen puuliiteriin. Bitshok oli jo noussut rekeen. Odotahan, sanoi Tobias ja juoksi liiteriin, paljasti päänsä, laskeutui polvilleen molempain ruumisten viereen ja rukoili lyhyen rukouksen: Herran rauha olkoon teidän kanssanne nyt ja ijankaikkisesti, amen! Palatessaan sieltä oli hänellä mielessä luja päätös luopua hevoskauppiaan toimesta, palata kotiin ja alkaa uutta elämää.

X.

Bitshokin sanomattomaksi mielipahaksi Tobias tuon onnettoman retken jälkeen Laatokalla erosi hänen ammatistaan ja läksi kotiinsa. Äitinsä iloksi ja isänsä ihmeeksi palasi hän kotiin katuvaisena kuin tuhlaaja poika.

Ehkä hänen hyvät aikeensa olisivat nyt kuten niin monesti ennenkin rauenneet tyhjiin, mutta hän heti etsi uskovaisia ja yhtyi heihin. Hän kertoi heille, mitä hän äskettäin oli kokenut, hihhulin ja tatarilaisen levollisuuden kuolemassa, kertoi Adam Pihlhjertasta, jota hän nyt vasta alkoi käsittää. Adamin sanat ja opetukset olivat olleet kätkettyinä kuin viljan jyvä talvisen lumen alla. Ne olivat pitkät ajat olleet kuin pois haihtuneina, kuin niitä ei olisi koskaan ollut lausuttukaan, ja kuitenkin näyttivät ne nyt alkavan elää mustassa mullassa ja itäen ennustaa uutta kevättä.

Vanhan Tobiaan luonne ei voinut sietää maanviljelijän tointa, jossa oli ainiaan raskasta työtä ja voitto, vaikkapa välistä runsaskin, niin hankala liikutella ja säilytellä aitoissa. Elämä yksinäisessä Tervolassa oli sellaisissa oloissa ainakin ollut hänestä vähän vastenmielinen, vaan nyt, kuin hänen suureksi harmikseen poika luopui kauppakumppani

Bitshokista ja antautui hengellisten valtaan, tuli se hänelle ihan sietämättömäksi. Hän oli kärsivällisesti kuunnellut vaimonsa laulavalla nenä-äänellä lukemista postilloitansa, virsiänsä ja rukouksiansa. Se oli ihan oikein, sillä hän suuresti kunnioitti sanaa, niin suuresti, että sitä kunnioitusta eivät voineet horjutella edes nuo monivuotiset keräjöimisetkään kirkkoherra Brandtin kanssa. Paljo taikuutta kuitenkin oli siinä perityssä kunnioituksessa mukana, sillä hän melkein yhtä paljon kunnioitti vanhan Matti Viskarin runoja. Jumalan sanaa piti talossa viljeltämän ja koska hänen vaimonsa sitä teki niin perinpohjaisesti, niin hän ikään kuin katolilaiseen tapaan käsitti hänet sijaiseksensa. Tulihan se koko talolle hyväksi ja hän itse pääsi siitä vaivasta. Mutta kuin hänen ainoa poikansa Tobias, tämä ripeä poika, joka kahdenkymmenen ja parin vuoden ijässä osasi markalleen ja pennilleen sanoa, minkä arvoinen mikin hevonen oli, kuin hän, josta olisi voinut tulla — niin, miksipä ei kauppaneuvos (olisihan kauppaneuvos Pullinen yhtä sievä lausua kuin kauppaneuvos Mustonen tai kauppaneuvos Parviainen), kuin tämä poika luopui kaikesta ja sen sijaan rupesi vanhan, typerän hihhulirahjuksen apulaisena pitämään rukouskokouksia ja saamaan aikaan hämminkiä pitäjässä, se oli toki jo liikaa. Ja mitä kaikkea olivat nuo kaksi saarnaajaa saaneet aikaan neljässä viidessä kuukaudessa. Pelattiinko siellä korttia tai saskaa*, ei. Viina ja rommi olivat monestakin paikasta hävinneet, ja

---

* Jonkinlaista dammia, jota pelataan shakkilaudalla eri värisillä kivillä.

eivätkö he totta tosiaan alkaneet oikeaa vainoa yksin tupakkaakin vastaan. Ja Tobias yleenkatseellisesti sylki kauas lattialle. Ja mitä ilvettä he olivat tehneet vanhalle Brandtillekin, itse provastille. Hän oli kutsunut heitä kirkkoneuvoston eteen ja siellä he olivat puhuneet, vastanneet ja väitelleet itse provasti ukon kanssa herätyksestä, pyhityksestä ja kutsumuksesta. Ja vaikka, iloista kyllä, Brandt kaikkine oppineen lienee joutunut ihan hemmettiin, niin pahasti olivat nuo omatekoiset papit häntä ahdistaneet, — senhän olivat kaikki kuulijat sanoneet paitsi Matti — niin oli kirkkoneuvosto antanut heränneille ankaran varoituksen ja luvannut valittaa tuomiokapitulille ja piispalle ja kahdenkymmenen markan sakon uhalla kieltänyt pitämästä uskovaisten kokouksia.

Mutta ei siinä vielä kaikki. Täällä kotona oli rukouksia ja postilloita, virsiä ja raamattua aamusta iltaan ja illasta aamuun. Jos hän hiukankaan kirosi tai kertoi jonkun jutun, miten hän oli Bitshokin kanssa pettänyt jotakuta tatarilaista tai mustalaista, puijannut vauhkohevosen jollekin kaartilaiselle taikka hiukan vetänyt nenästä ylpeätä hevostohtoria, tuollaisen vain oikein hupaisen jutun, jolle saattoi nauraa hengästyksiinsä asti; nauraa niin, että vatsassa pulpahteli, niin silloin kaikki kotiväki katsoivat häneen, kuin hän olisi kuumetaudissa taikka tylsämielinen, jopa ihan mielipuolikin. Ei, nyt siitä piti tulla loppu, ja vanha Tobias istahti peilin eteen, sieppasi veitsensä ja raaputteli ilman mitään pois harvat sänget poskiltansa ja läksi etsimään sopivia kumppaneja, sillä suuri tupa oli täksi päiväksi taas muutettu rukoushuoneeksi ja nyt jo toisen kerran

yhden viikon kuluessa, ja se oli liiaksi. Ennen kuin hän isäntänä sulki ovensa näiltä pyhiltä, tahtoi hän kuitenkin keskustella yhtämielisten ystäväinsä kanssa, varsinkin Matti Reijosen, jolla kyllä oli syytä katsoa karsaasti hihhulien kokouksia, jos muuten oli totta, mitä kerrottiin.

Puotikammarissa istui Leena, joka nyt oli seurakunnan vanhimpia, ja hänen poikansa. Tobiaan muoto oli muuttunut vakavaksi, melkein kuihtuneeksi. Huomaava tarkastelija kyllä näki hänen katseestaan ja kasvoistaan, että hän oli ankarassa sisällisessä työssä, että hän mietiskeli asioita, jotka hänestä tätä nykyä näyttivät perin tärkeiltä. Mietiskely ja raskasmielisyys olivat hänessä muutenkin äidin perintöä, joka ennemmin tai myöhemmin oli otollisissa oloissa tuleva ilmi. Toinen saarnaaja Heikki Kangas oli mies, jonka typeryys näkyi jo kasvoista. Hänen ruumiinsa oli tavattoman köntyskäinen. Kädet suuret ja paksut näyttivät pölkäreiltä, joista hänellä näkyi olevan suuri vastus. Milloin ne eivät olleet lepäämässä leveillä polvilla, veteli hän sormiansa, kuten talonpoikaisissa on tapana, niin että nivelet paukkoivat. Veljien kesken hän oli kohonnut vanhimman ja matkustavan apostolin arvoon puhetulvansa, hyvän sydämmensä ja suuren raamatun taitonsa tähden. Hän tiesi, jos kuka hyvänsä lausui raamatun lauseen, miten pienen hyvänsä, melkein heti paikalla sanoa, mistä evankeliumista tai mistä profeetasta se oli. Hän oli yhtä heikko väittelyssä kuin jyrkkä ja taipumaton lausunnoissaan.

Nämä kolme neuvottelivat nyt rukouskokouksesta. Leena Pullinen, jossa ei mikään, ei edes uskontokaan voinut kuolettaa rahan hankintahimoa,

ehdotti, että kokoukseen tulijoilta otettaisiin vapaaehtoinen pääsymakso, että, jos joku ilmoittaisi kokouksen, niillä tuloilla voitaisiin kuitata sakko; vaan sekä Heikki että Tobias sitä vastustivat.

Pullisen tupaan kokoutuivat illempana veljet ja sisaret: soturi Anton, Anni, Matti Reijosen nuori vaimo, joka oli nyt kuten niin usein ennenkin vastoin miehensä nimenomaista kieltoa salaa hiipinyt tänne, sekä kaikki kylän uskovaiset ja muutamia muitakin, joita vain uteliaisuus oli houkutellut tulemaan kokoukseen. Lämmin alkoi tuvassa tulla kiusoittavaksi, varsinkin kuin Leena oli paistanut leipää aamupäivällä. Ikkunoita, tämän maakunnan tavan mukaan, ei käynyt avata eikä siitä olisi ollut apuakaan, sillä ilma oli ollut rasittava ja ukkosta ennustava, niin että se vieläkin oli helteinen ja kuuma, vaikka jo oli myöhäinen iltapäivä. Mustia pilviä seisoa törrötti kuin torneja taivaan rannalla, ikään kuin pyrkien piirittämään keskitaivasta. Niitä nousi milloin etelästä, milloin idästä ylös päin, mutta juuri kuin ne olivat uhkaavimmillaan, ylhäältä mustat, alhaalta metsän rajasta sinipunervat, valmiina purkamaan leimauksiansa ja jyminäänsä odottelevan luonnon päälle, silloin aina tuli raitis puhallus, levitti vilpoisuutta ja hajoitti uhkaavat rynnäköt. Illan suussa olivat kuitenkin tuulet kuolleet ja yhä korkeammalle kasautuivat paksut pilvet yli metsäin ja maiden.

Kuin viimeiset myöhästyneet seurakunnan jäsenet saapuivat, alettiin kokous virrellä, jota Tobias alkoi veisata ja johon muut vähitellen yhtyivät. Virren päätyttyä tuli Heikin vuoro, joka perimpänä tuvassa seisoi Tobiaan ja Leenan kes-

kessä. Puheessa, niin epäselvässä, että asioihin perehtyneenkin oli vaikea hänen lakkaamattomista sanain taistelemisistaan löytää puheen johtavaa ajatusta, esitti hän lahkon uskonoppia. Jumaluudesta sanoi hän, että kaikki, mitä Augsburgin tunnustus sanoo, on oikein, paitsi että Jesus astui alas helvettiin, sillä siitä ei raamattu sano mitään, ja että Kristus on Jumalan poika, mutta ihminen, joka ainakin kerran lankesi syntiin, silloin, kuin hän ristissä huusi: Jumalani, Jumalani, miksis minun ylönannoit? sillä Jumala ei hylkää ketään. Jumalan asuinpaikka on yksinomaan siellä taivaan loistossa, jonne ei kukaan, eivät edes uskovaisetkaan pääse; täällä alhaalla hän ei ole, kuten profeetta jo on sanonut: luuletko, että Jumala vuorilla asuu. Taivaasta käsin hallitsee hän maailman kohtaloita lähettiensä, Pojan ja pyhän Hengen, kautta, joille hän valmistaa pääsyn oikeain uskovaisten joukkoon. Oikeita uskovaisia on ainoastaan hihhulien ja muiden heidän kanssansa yksimielisten joukossa, eli siis pyhä Henki on varsinkin meidän sydämmessämme, niin kuin Kristus meidän lihassamme. Me olemme kaikki Jumalan poikia ja tyttäriä, me olemme niin kuin Kristus, kuten apostolikin on sanonut. Jumalan sanasta hän opetti, että pyhä raamattu on kuollut kirjain, jos niitä kirjaimia ei uskovainen suu lausu, sillä hänessä asuu Kristus ja silloin Kristus itse puhuu. Paavali sanoo roomalais-epistolan 10:nen luvun 17:ssä värsyssä: „niin tulee siis usko kuulosta.“ Lapsellisella nöyryydellä tulee kuunnella tätä opetusta, jonka pyhä Henki puhuu opettajan suun kautta. Juuri näistä opettajista herra sanoi profeetta Jeremiaalle 1:sen luvun 9:ssä värsyssä:

„katso, minä panen minun sanani sinun suuhuus.“ Ja Kristus sanoo: „joka teitä kuulee, hän kuulee minua, ja joka teihin turvaa, hän turvaa minuun.“ Mitä hyvänsä valtionkirkon pappi, tämä Brandt sanoo, se on kaikki paljasta lörpötystä, kun pyhä Henki ei puhu hänen suunsa kautta. „Sydämmen uskolla me tulemme vanhurskaiksi ja suun tunnustuksella saamme autuuden kruunun.“ Rukoilla Jumalalta ei ole välttämätön, hänhän tietää ilmankin kaikki, mitä me tarvitsemme, eikä muuttane päätöksiänsä meidän rukouksistamme, mutta meidän tulee rukoilla toisiltamme anteeksi rukouksiamme ja vikojamme. Se onkin paljon vaikeampi, sillä kukapa tahtoisikaan salata vikojansa Herralta, mutta niiden tunnustaminen seurakunnan edessä, veljien edessä, ja pyytäminen niitä anteeksi on paljon vaikeampi.

Kasteesta ei ole mitään vahinkoa, mutta se on vain ulkonainen kirkkoon pääsemisen merkki. Ehtoollinen on pyhä sakramentti, jota on ahkerasti käytettävä, mutta rippi on tarpeeton, sillä Herra kyllä tietää meidän syntimme, ja niiden tunnustaminen yleensä papille, joka niitä sitte anteeksi antaa, vaikka hänellä ei olekaan pyhää Henkeä, se on Jumalan pilkkaa. Saarnaamista harjoittakoon jokainen, jota pyhä Henki pakottaa puhumaan, mutta vasta sitte, kuin hän seurakunnan edessä on tunnustanut syntinsä, eikä ainoastaan sanoilla „minä vaivainen syntinen ihminen“, vaan nimittämällä joka synnin, kuin rasittaa hänen omaatuntoansa; vasta sitte, kuin hän loukatuilta veljiltä ja sisarilta on saanut anteeksi annon ja vanhimmat ovat kätten päälle panemisella ottaneet hänet seurakuntaan ja hän on tuntenut, että pyhä

Henki on vuodutettu hänen sieluunsa, tuntenut esimakua taivaan armosta ja autuudesta, joka pakottaa häntä ylistämään Herraa.

Anni istui lähinnä Tobiasta ja kuunteli hyvin tarkkaavasti, kasvot hehkuvina, opettajan sanoja, ja kuin hän puhui vainosta, „sillä niitähän pitää tuleman“, teki hän sydämmessään lupauksen, että, sanokoonpa hänen Mattinsa mitä hyvänsä, hän ei huoli mistään väkivallasta eikä mahtikäskystä, vaan pitää kiinni opista ja sanasta. Silloin tällöin tapasi hän Tobiaan katseen, ja hänestä näyttivät ne sinisilmät loistavan kuin välkkyvät tuulastulet pimeänä syysyönä. Oli loistoa ja syvyyttä hänen silmissään, sellaista, että hän ei ollut koskaan ennen nähnyt.

Nyt olivat ukkospilvet ehtineet nousta ylös keskitaivaalle ja niiden alle valui laskeutuvan auringon paiste onnettomuutta ennustavana, vasken karvaisena valona, joka hiukan siveli pilvien laiteita ja teki syvemmät paikat vain sitä mustemman ja uhkaavamman näköisiksi. Tupaan tämä valo levitti kamalan kajastuksen kuuntelevien ja rukoilevien päälle, niin että toiset paikat hehkuivat, toiset olivat pimeinä, mustansinisinä; kaikki näytti, kuin olisi oltu keskellä tulipaloa, kunnes Anni hiljaa nousi ja sytytti lampun. Ukkonen jymisi melkein lakkaamatta. Saarnaaja, innostuneena hetken juhlallisuudesta, mahtavista sanoista ja luonnon suurista voimista, jotka nyt valmistautuivat taisteluun, oli juuri lopettanut puheensa ja kääntynyt seurakunnan puoleen, kysyen, kuten hihhuleilla on tapana, eikö kukaan tuntenut itsessään pyhän Hengen voimaa, eikö se henki ketään pakottanut . . . silloin, yht' äkkiä kiskaistiin ovi

voimakkaasti auki ja leimauksen ja jyrinän väliajalla astui sisään vanha kirkkoherra Brandt, lakki päässä.

Onkoko kellään mitään sanomista, sanoi hän äänellä, joka kuului jyrinääkin kovemmin; kyllä minulla on jotakin sanomista teille, te luopuneet lapset, ja suutuksissaan heristi hän nyrkillänsä. Vai tässä se luola on, johon te piilottaudutte, te ketut, mutta kyllä minä sidon teidät hännistänne kiinni, kuten Simson kerran teki. Te luopuneet perkeleet, te antikristuksen palvelijat. Vai täällä te sen vanhan juttupukarin luona saarnaatte eksytystänne ja villitsette kansaa petollisella puheellanne ja perkeleen taidolla. Vai täällä te rukoilette vääriä rukouksianne. Mutta odottakaahan, kyllä minä teidät opetan.

Kirkkoherran ilmestyminen yht' äkkiä, hänen suuttumuksensa ja loukkaava puheensa vaikutti suuresti ihmisiin. Vanha itsevaltias ei ollut turhaan vuosikausia pitänyt seurakuntalaisiansa asianmukaisessa kurissa; hänen papisvirkansa, hänen säätynsä vaikutti, että vastatulleet, ja pelkurimmat laumassa alkoivat tuntea ahdistusta ja olisivat mieluimmin toivoneet olevansa poissa koko kokouksesta, varsinkin kuin se vanhin, jonka olisi ensinnä pitänyt hoidella hajautuneita lampaita, kuin susi syöksyi niiden keskelle, seisoi hämillään ja keksimättä ainoatakaan sanaa vastaukseksi kirkkoherran koviin sanoihin ja ankaraan puheesen.

Kuin Tobias näki, että asiat alkoivat kääntyä pahanne päin, että pelkurimaisuus kuin mansikan taimi kasvoi sekä köynnöksiä että juuria sydämmissä ja aivoissa ja kohta oli suuren mansikiston tavalla peittävä koko palon, joka oli raivattu tähän

kirkon salolle, nousi hän rohkeasti ylös, tunkeutui pelkäävän vanhimman eteen ja sanoi mielenliikutuksesta vavisten:

Petollista puhetta, perkeleen taitoa ja vääriä rukouksia, mistä te sen tiedätte, herra kirkkoherra? Ettehän te ole olleet kuulemassa meidän rukouksiamme.

Tämä yksinkertainen kysymys, johon kirkkoherra ei ollut valmistanut mitään vastausta, saattoi vihastuneen sielunpaimenen hetkiseksi hämilleen, sillä tosiaan oli siinä kysymyksessä tuollainen yksinkertainen totuus, jollaiset kerrassaan valtaavat levottoman ihmisjoukon ja Tobias ilokseen näki arkuuden vähitellen muuttuvan luottamukseksi, vieläpä huomasi sieltä täältä pilkallisestikin katseltavan kirkkoherraa.

Samassa hän tunsi kättänsä jonkun kovasti pusertavan. Hän katsahti sinne päin ja näki lämpöisen, liikutetun silmäyksen; se oli Anni, joka istui hänen vieressään ja loistavin silmin katseli häneen. Miten kaunis hän on, oli ensimmäinen ajatus, kuin välähti Tobiaan mielessä; miksi hän ei tullut minun omakseni, oli toinen. Niin, miksi? Tuossa seisoi se „miksi“ ihan ilmielävänä, tuo mies, sen kirkon edustaja, joka Tobiaan käsityksen mukaan oli yksin anastanut haltuunsa Herran armon ja siunauksen, joka sen tunnustuksen rajain ulkopuolella ei tunnusta olemassa olon oikeutta muille ajatuksille eikä tunteille, joka tahtoo pakottaa kaikkia etsiväisiä sieluja astumaan kirkon laveaa tietä armonistuimen eteen. Kuten leimaus, joka juri nyt välähti ulkona, silmänräpäykseksi valasi taivaan ja maan, valkeni yht' äkkiä se ajatus Tobiaassa, että tuo hengen mies oli vanhasta

vihasta hänen isäänsä kohtaan ja kukistumattomasta vallanhimosta tallannut hänet jalkainsa alle ja ihan armotta estänyt hänet pääsemästä ripille, jota yhteiskunnallinen laki vaatii. Tuo mies oli karkoittanut hänet pois isänkodista, karkoittanut tästä sydämmestä, joka oli kerran sykkinyt hänelle. Ja juuri, kuin kirkkoherra valmistautui puhumaan ja niin hyvin, kuin osasi, vastaamaan tuohon yksinkertaiseen kysymykseen, johtuivat Adam Pihlhjertan hehkuvat sanat ja hurjat kiroilemiset valtionkirkon pappeja Tobiaalle mieleen; nyt ymmärsi hän häntä, vanhaa mestariansa. Vaikka hänen luonteensa oli ihan toisenlainen, tunsi hän hetkisen, mitä oli liikkunut Adamin kuohuvan sydämmen pohjalla. Niin, hän ymmärsi Adamia itseään ja sanoi kuuluvasti:

Kuka antoi teille oikeuden tunkeutua tänne kiroilemaan ja näyttämään törkeitä heristyksiänne? Kuka antoi teille oikeuden ensin mielivaltaisesti sulkea minut ulos seurakunnasta, johon nyt tahdotte väkisin jälleen kiskoa minua. Te palkkapaimenet, jotka ette rakasta lampaita muuta kuin palkan tähden, kuka antoi teille oikeuden tuomita meitä. Tuomitkaa puita hedelmien mukaan; ei ohdakkeista saada viikunia eikä orjantappuroista viinirypäleitä. Me emme nauti tuota perkeleen saastaisuutta, jota sanotaan viinaksi, me elämme siveästi, me autamme köyhiä, me emme saastuta suutamme kirouksilla, ei kukaan meistä etsi oikeutta keräjistä eikä tuomioistuimista, me emme tyrkytä tunnustustamme kellekään. Kuka vain tahtoo, saa tulla meidän seurakuntaamme ja siitä erota, me emme sorra ketään, emme vainoa ketään. No niin, sinä kiroileva valtionpappi, joka

sen sijaan, että rukouksessa kääntyisit Jumalasi puoleen, palvelet konjakkipulloasi, miksi vainoot Herran valituita? Mene pois täältä, että Herra vihassaan ei lyö sinua ennen, kuin ehdit majaasi. Voi sitä, joka saa aikaan pahennusta.

Paitsi lampun valon piirissä oli melkein pimeä tuvassa; ainoastaan hiilituli levitti punertavaa valoa liedestä. Niinpä ei kukaan nähnyt, miten kirkkoherra Brandt kalpeni mielenliikutuksesta ja suuttumuksesta; hän tahtoi vastata, mutta hänen huulensa olivat kuin yhteen liimatut, hän nosti ja laski silmiään kuin ampiainen sarviansa. Viimein se puhkesi, ei kuitenkaan yhtä voimakkaasti kuin ensin, hän oli sisällisesti sortunut. Siis oli se kuitenkin levinnyt tietoon tuo konjakin kirous, vaikka hän oli kaikin tavoin koettanut sitä salata. Uhaten piispankeräjillä ja lainrangaistuksella läksi hän viimein pois harhauskoisten kokouksesta.

Hänen tuskin ehdittyään ulos ovesta ukkonen, joka oli kauan pauhannut vähän etempänä, purkautui koko rajuudessaan ja yht' äkkiä kova jysäys täräytti tupaa ihan pohjaa myöten, niin että yksi ikkuna särkyi ilman painosta.

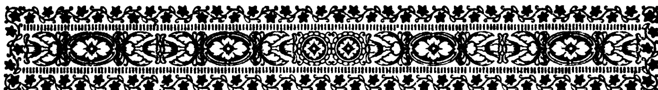
Kas, tuossa Herran vahvistus tuomiolle, jonka lausuimme, sanoi Tobias; jyminällä ja tulen leimauksilla uhkaa hän pyhäin vainoojia. Siitä kerrassaan haihtui paino, joka raskautti kaikkein mieliä tuon kiivaan puheen sekä majesteetillisen rajuilman tähden. Ulkona oli rajuilma purkautunut, tuli oli syöksynyt läpi pilvien, ilma oli taas puhdas. Sisällä oli Tobias lausunut vapahdussanan, Jumala itse käänsi vihansa jumalatonta miestä vastaan, joka pimeässä rehmi rankkasateessa ja myrskyssä, jota vastoin pyhät istuivat täällä

huoneen katon suojassa ja ystävällisen lampun valossa nöyrinä Jumalan edessä kuunnellen ukkosen jyrinää ja sateen ropinaa. Kuin innostus oli korkeimillaan, nousi Tobias ylös; hän oli pelastanut Herran valitut, hän oli koonnut hajautuneet lampaat, uskon kilvellä pidättänyt pahimman rynnäkön; tästä hetkestä asti oli hän, vaikka nuorempi, seurakunnan tuki, sen väkevyyden pylväs. Ja valtaavasti saarnasi hän nyt hihhulien oppia, ja mitä hän sanoi, se tuli välittömän luonnonvoiman väkevyydellä. Se tuli sydämmestä ja valloitti sydämmet kerrassaan. Monivuotiset epäselvät ajatukset, joita oli tunkeillut hänessä, tunteet, jotka tuskin huomattavina olivat virtailleet hänen sielussansa, kuohuivat nyt esiin kuin raikkaat lähteet. Jumalan kirkkaus näytti tulleen hänelle, hän tunsi nöyryydessä, että hän vallitsi tätä joukkoa, joka ihan hengittämättä ja hämmästyksissään näytti kysyvän, eikö tämä mies ole Tobias Pullisen poika, mistä tulee hänen viisautensa. Yhä ylemmäksi nousivat tunnelaineet seurakunnassa, yhä kovemmin kuului sydämmen huokaus, ja kuin Tobias jakoi syntein anteeksi antamista, nousi hengellinen kiihko korkeimmilleen, ja sotamies Anton hypähti ylös ja nostaen voimakkaan kätensä huusi kaikuvasti: Voi teitä, te valtionpapit, jotka tahdotte sammuttaa hengen tulta. Itse te puhutte ilman pyhää Henkeä ja tahdotte myöskin pakottaa meitä olemaan vaiti kirkossa. Kuin kirkko on tullut vankeudeksi, niin lähtekäämme pois siitä paikasta, jossa pyhän Hengen ei anneta rauhassa puhua jokaisen suusta. Yhtykäämme yhteen ja tehkäämme pyhän Hengen liitto ja seurakunta.

Antonin sanat vaikuttivat kuin olisi ukonnuoli sytyttänyt kasken tuleen.

Niin, iloitkaamme ja ylistäkäämme Herraa! Ja ylös nousi joka mies ja nainen, hyppien ja tanssien syöksyivät he toistensa syliin, vaihtoivat rauhan suuteloja ja kovasti huudahtellen pyöri koko joukko hengen huumauksessa, joka melkein näytti mielipuolisuudelta.

Ulkona jymisi ukkonen etäällä, tummansiniset leimaukset tuon tuostakin valasivat taivaan rantaa ja silloin tällöin putoili vielä suuria sadepisaroita ikään kuin raskaita kyyneliä maan päälle. Mutta hiljaa aukesi tuvan ovi, ja pimeästä porstuasta katselivat vanha Tobias ja Matti Reijonen pauhaavaa joukkoa, ja suuttumuksesta säihkyvin silmin näki Matti vaimonsa Annin ihastuneena ja onnellisena Tobiaan sylissä. Hänen silmissään leimahti vihaa ja kateutta ja hän kirota täräytti, joka kerrassaan tempasi uskovaiset heidän uneksitusta autuudestaan takaisin maan päälle. Mielikuvituksen ja sielun harhailemisten jälkeen tulee tavallisesti velttoutta ja tylsyyttä, ja ääneti läksivät rukouskokouksesta ihmiset kukin kotiinsa.

XI.

Edellisen illan tapausten jälkeen oli Tobiaalla ihan itsestään ensi sija veljien joukossa, hänen tykönsä tulivat kaikki, jotka tahtoivat kuulla lohdutuksen ja vapahduksen sanaa, häneen pani seurakunta toivonsa; mutta ensimmäisenä hän myöskin sai ottaa vastaan kovimmat iskut ja kestää pahimmat myrskyt. Ei kukaan loukannut, vielä vähemmin kurittanut vanhaa Brandtia rankasematta. Hänellä oli valtaa, kykyä, jopa hyvää tahtoakin oikein esimerkiksi rangaista sellaisia hutiluksia, nurkkasaarnaajia ja rahjuksia kuin nuori Tobias. Hän kirjoitti piispalle ja tuomiokapitulille, joka määräsi pidettäväksi kuulustelun ja annettavaksi varoituksen, jos voitiin todistaa olevan väärää oppia. Kuulustelu tuli oikeaksi väittelyksi, josta molemmat vastapuolueet tietysti läksivät, samatta kumotuksi toinen toistansa. Mitä toiseen puolueesen, vanhaan Brandtiin koskee, oli hän väittelyn jälkeen vielä enemmän suutuksissaan kuin ennen, ja toinen puolue, Tobias, vielä suuremmassa arvossa uskonveljiensä kesken. Tuli sitte varoitus. Uusia rikkomisia, kiihkoisia saarnoja ja kiihkoisia selityksiä rakkaudesta, joka käy yli kaiken ymmärryksen, kokouksia, jotka päättyi-

vät veljessuuteloihin, syleilyksiin ja innostukseen. Uusia valituksia ja uusia toimenpiteitä. Pitämättä lukua mistään vangitutti Brandt pahantekijän, vietäväksi vanginkyydillä tutkintoon. Mutta silloin „vapaamieliset sanomalehdet" tarttuivat asiaan kovin kourin. Sanomalehdet rupesivat ahdistamaan vanhaa Brandtia, sanomalehtien mukaan ryhtyi asiaan prokuraattori ja kuvernööri, ja kuin kerran oli asiaan ryhdytty ylhäältä päin, täytyi tuomiokapitulinkin jotain tehdä. Tobias Pullisen asiasta väiteltiin kuin hyvinkin tärkeästä tapauksesta sekä pääkaupungin että maaseudun sanomalehdissä. Vanki päästettiin vapaaksi, ja uskonveljensä ottivat hänet vastaan virren veisuulla ja pidoilla. Vaino vain edisti yhä enemmän hänen oppinsa leviämistä ja ihmisjoukon huomion kiintymistä häneen. Paitsi kirkkoneuvostoa sekä niitä, jotka kaikissa tapauksissa olivat välinpitämättömät ja oikeauskoiset, kiintyi kaikki muu kansa siihen opettajaan, joka oli lähtenyt sen omista riveistä, veljesrakkauden koko lämmöllä ja uskonkiihkon sokeudella.

Eräs, joka yhtä kiihkoisesti liittyi provasti Brandtiin, oli Matti Reijonen, Tobiaan vanha kilpa- ja riitaveli. Vaimoansa Annia hän ankarimmasti kielsi käymästä kokouksissa, hän ei kärsinyt kuulla puhuttavankaan noista „matkustavista kristuksista", joita yhä laajemmissa piireissä tutuksi tullut Tobias veti Tervolan kylään. Kuin vaimo ei sittekään totellut hänen kieltoansa, rääkkäsi hän häntä ja sulki hänet tupaan, josta vaimo niin pian kuin mahdollista karkasi, lujasti päättänyt kun oli kärsiä vaikka martyrikuoleman pyhän opin tähden ja — Tobiaan tähden, olisi hän saattanut lisätä.

Hänestä olivat oppi ja Tobias yksi asia. Vanha rakkaus ei ruostu, nuoruuden rakkaus leimahti jälleen ilmi tuleen ja kuunnellessaan nuorta, innokasta saarnamiestä hän ei kysellyt itseltään, miten suuri osa henkilöllä oli hänen mieltymyksessänsä uuteen oppiin. Hän ei tahtonut eikä uskaltanut tutkistella; ottamatta lukuun kaikkia asianhaaroja antautui hän, kuulematta varoitusta ja herätystä, koko sydämmestään ja sielustaan sen tunteen valtaan, joka oli anastanut hänet. Joka hetki, kuin hän vain jouti kotiastareilta, meni hän miehensä huomaamatta vanhan Tobiaan tupaan.

XII.

Siten kului kuukausi toisensa perästä, taistelevain puolueiden antamatta hiuksenkaan vertaa perää toisillensa. Lumivalkoinen talvi alkoi jo kadottaa värinsä puhtautta, harmaat jäät ja tummat pilkut pelloilla ja niityillä ennustivat kevään koittoa. Erään rukouskokouksen jälkeen, josta Anni oli palannut kotiin enemmän liikutettuna kuin tavallisesti, oli Matti ankarasti kohdellut häntä ja viimein käsinkoskevastikin sekä uhannut aivan tuntuvasti rangaista, jos hän vielä kerran uskalsi rikkoa hänen selvää kieltoansa. Häpeissään, haluttomana, tyytymättömänä itseensä ja onnettomana kuten aina näiden oikeutetun mustasukkaisuuden ja suuttumuksen kohtausten jälkeen oli hän lähtenyt pariksi päiväksi metsälle virkistämään mieltänsä. Hän rakasti kiihkeästi metsästystä. Kaakkois-Suomessa on muuten vähä metsästäjiä, enimmäkseen siitä syystä, että kaikki metsästys on ollut ankarasti kiellettynä lahjoitusmaiden herrain aikana. Joitakuita innokkaita linnustajia oli kuitenkin, ja niistä oli Reijonen yksi. Hän läksi nyt aikaisin aamulla ennen auringon nousua. Ensin hän kuitenkin meni huviksensa lintuaittaansa, vanhaan, jo kaatumaisillaan olevaan huo-

neesen, joka lähellä pihaa seisoi yksinään ikivanhan koivikon suojassa. Siellä hän valmistihe metsästyksen viehätykseen ja itsekseen iloitsi mieshukasta, jota hän oli saanut aikaan teyrien, metsäkanain, metsojen ja pyiden joukossa. Matti oli näet lintukauppias, hän ampui, pyyteli ansoilla, osti ja möi lintuja Pietarin herkkukauppiaille. Siellä riippui hänen aitassaan sadoittain teyrejä, teräkseltä kiiltävässä puvussa, kuusenhavuja avonaisessa nokassa. Purpuranpunainen pilkku silmäin päällä näytti kuolettavalta haavalta. Muhkea urosmetso riippui siinä, pitkät kaulahöyhenet viimeisen kerran pöyristettynä; ei se kurkku ollut koskaan enää saava aikaan niitä kellonääniä, jotka viehättävät rakastuneita naaraksia. Teyrimetso, syntynyt sekasuvusta, riippui kankeana ja kylmänä emonsa naarasmetson ja isonsa urosteyrin välillä. Metsäkana, valkoiset housut jalassa, ja töyhtöpää pyy, kaikki olivat uhranneet henkensä kylmällä kinoksella, että sitte Pietarin paraimmissa ravintoloissa kiihottaisivat jonkun herkkusuun ruokahalua. Kirkasvärisiä sirkkusia ja tilhejä riippui siinä, kaikki kankeiksi jäätyneinä ja valmiina vietäväksi johonkin muotikauppaan tai turkkurille. Mutta kiusojen ja ikävyyksien unhottamisen sijasta sai Matti yhden huolen lisäksi. Nyt oli näet talvipakkanen lopussa ja linnut täytyi tukuttain muuttaa rahaksi, ett' eivät pahenisi. Tyytymättömänä lukitsi hän aittansa ja läksi teyrivajaansa. Se oli vanhan, visapahkaisen koivuryhmän juuressa, jotka pilviä tavoittelevina ja yksinään seisoivat hoitamattomassa vesakossa. Neljän- tai viidenkymmenen askeleen päässä oli aukea paikka, jossa teyrit tavallisesti leikittelivät ja tanssivat. Oli

aikaisin aamulla. Tuuli vielä uinueli, kuin aurinko nousi metsän yli keveiden, untuvaisten, pitkäjuovaisten pilvien keskellä. Heti muuttui kaikki aikaisen kevään karvaiseksi. Ilmaisena, vienon punasinervän karvaisena seisoi koivikko ja haavikko, silmikot paisuvina. Vesakon tiheikköihin painuivat syreenin karvaiset varjot yhä alemmaksi, mikäli aamuvalo hajoitti opaalin väristä utua. Lumikinokset olivat huvenneina, vesojen ja kantojen lävistäminä, ohuina peitteinä soilla ja niityillä; ainoastaan siellä täällä välkkyi joitakuita jääkristalleja. Nyt kajahti palokärjen metallilta helisevä, surumielinen ääni aamusoittona läpi kirkkaan ilman. Nuori varisparikunta heräsi heti ja ryhtyi innokkaasti pesäänsä rakentamaan, miettivästi ja raskaasti lentäen läpi vesakon. Teyrikukot heräsivät koivujen korkeimmissa latvoissa, ojensivat kaulojansa ja räpyttivät tummia, terässinisiä, valkojuovasia siipiään. Sitte alkoi vanhin kukko leikin, päästäen hienon vihellysäänen, monimutkaisen ja erilaisessa tahdissa, sitte tuon puhalluksen, joka viehättää metsämiestä, sillä nyt hän tietää leikin todella alkavan. Tätä puhallusta muut kukot eivät voi vastustaa, he levittävät purstonsa viuhkan muotoon, pörhistävät kaulahöyhenensä ja alkavat kuhertaa. Silloin lentää vanha kukko päättävästi alas koivusta ja laskeutuu aukealle paikalle maahan. Yksitellen lentävät toiset kukot alas, nuorin viimeksi. Silloin alkaa leikki tanssineen ja lauluineen, kukko toisensa perästä lentää kokouspaikkaan, ne poljeksivat ohutta lunta niin, että se roiskuu ylös ilmaan, pyörivät, siivet vähän ylhäällä, hierovat nokkaa ja kaulaa maahan niin, että höyhenet pölisevät, kuhertavat ja viheltävät

rakkautensa aamulaulua. Kuin joku nuori kukko kiihtyy liiaksi, ottaa vanha sitä niskasta, laahaa pois ja palaa kujerrellen ja voitostaan ylpeänä, mitä hullunkurisimmasti tepastellen leikkipaikkaan, ja mitä kauemmin leikkiä kestää, sitä enemmän nämä muhkeat linnut kiihtyvät.

Matti ei voinut olla vertailematta näitä kiihtyneitä lintuja ja hihhuleja toisiinsa. Rukouksesta ja veisuusta päihtyneinä, tunteet kiihottuneina mielipuolisuuden rajalle asti, pitivät nekin tanssejansa. Katkerasti hymyillen nosti hän pyssynsä kaataakseen yhden teyrin, hänellä oli jo sormi liipasinta vasten, kuin eläin, koiran kokoinen, yht' äkkiä kuin nuoli viskautui pitkällä hyppäyksellä joltakin vanhan koivun oksalta alas, sieppasi kiinni kurkusta juuri sen teyrin, jonka Matti oli valinnut saalikseen, ja ennen, kuin hämmästynyt metsämies ehti tointua, levittivät teyrit, sekä kukot että kanat, siipensä ja läksivät humisten pakoon, vaan ilves hitaasti käveli pois saaliinensa. Tajuttomasti välähti Matti Reijosen mielessä yksi ajatus, hänen voimattansa tehdä siitä selkoa: noin pitäisi minunkin tehdä teyrikukolleni kotona, kerran vain puristaa kurkusta, niin olisi se leikki lopussa. Matti kauhistui itse tuota ajatusta ja koetti niin pian kuin mahdollista karkoittaa sitä mielestään. Hän katsoi ilvestä, tuossa se vielä seisoi pajupensaan alla syömässä aamiaistansa. Hän tuiskautti rohkealle ryövärille haulipanoksen, voimatta sillä juuri mitään vaikuttaa, sillä ilves yhdellä hyppäyksellä katosi vesakkoon. Tästä paikasta oli teyrin pyynti loppunut pitkäksi ajaksi, sillä missä ilves liikkuu, siinä teyrit eivät suinkaan ryhdy leikkiinsä, vaan etsivät rauhallisempia paikkoja.

Äkeissään tästä uudesta vastoinkäymisestä läksi Matti astuskelemaan kotiin päin. Puoli matkassa tapasi hän erään tuttunsa, joka oli menossa lähimmälle rautatien-asemalle. Reijonen läksi mukaan tekemään lintukauppaa. Mutta tämä päivä oli kerrassaan onnettomuuden päivä, hän sai kuulla ruplan kurssien alenneen yht' äkkiä uskomattomasti. Hän joutui huonoon seuraan, ja kuin hän viimein myöhään illalla läksi kotiinsa päin, oli hän jotenkin juovuksissa ja suutuksissa itseensä ja koko maailmaan.

XIII.

Samana päivänä, kuin Matti läksi edellisessä luvussa kerrotulle metsästysretkelle, oli Tobias Pullinen tuttavien kautta saanut pappilasta kirjeen, joka oli maannut pappilan kansliassa vähintään pari viikkoa. Tobias oli viime aikoina saanut paljonkin kirjeitä uskonveljiltä ja -sisarilta, jotka pyysivät neuvoa, asianajajaltansa, kirkkoherran virastolta, jopa tuomiokapituliltakin, mutta tämä kirje oli ihan toisenlainen, perin kummallisen näköinen. Se oli täynnä postimerkkejä, joissa kotkankuva levitti laihoja jäseniään. Siinä oli ruotsalaisia, suomalaisia ja venäläisiä sanoja kuoressa ja ylinnä nimi Tobolsk. Tobias käänteli ja katseli kirjettä moneen kertaan ennen aukasemista, ja avattuaan katsoi hän heti allekirjoitusta, joka oli Aleksander Ylistalo. Tobiaan käsi vapisi, kuin hän huomasi sen miehen nimen, joka oli niin voimakkaasti, niin kovakouraisesti koskenut hänen elämäänsä, sen miehen, jota hän oli ihmetellyt, vihannut ja nyt vasta käsittänyt. Kirje oli tällainen:

Tobolskista, vankein parannuslaitoksesta.

Terveyttä ja veljeyttä Tobias Pulliselle ynnä rauhaa, anteeksi antamista ja sovintoa vapahtajamme Jesuksen Kristuksen tähden. Jos sinä,

rakas veli Kristuksessa, tiedät itsestäsi jotain pahaa, niin älä tee kuten sinun kelvoton viheliäinen veljesi Adam Pihlhjerta, älä salaa sitä seurakunnalta, vaan tunnusta se elävän Jumalan ja kanssaveljiesi edessä, niin että et sorru synnistä, kuten pahantekijä opettajasi Aleksander Ylistalo

entinen
Adam Pihlhjerta.

Tämä tervehdys, kuvaannollisesti sanoen, haudan toiselta puolen vaikutti niin Tobiaasen, että hän tuskin voi hillitä liikkeitänsä.

Samassa astui Anni tupaan. Hänen käyntinsä ja liikkeensä olivat viehättävät ja vapaat. Hänen katseensa oli levollinen ja kiihkoton niin kuin sen, joka levähtää kovan mielenjännityksen tai suuren onnen jälkeen. Hän kantoi hyvin sulavasti naitujen vaimoin pukua, päässä pieni myssy pahvista, päällystettynä silkillä, ja myssystä riippui rimpsu, joka hänen astuessaan heilui edes takaisin kauniissa, valkoisessa niskassa. Paksu tukka oli sileäksi kammattu otsalta, kirkkaat, vaaleat silmät loistivat hiljaisesta onnesta.

Leena äiti, joka ajatuksissaan istui kankaansa edessä, katsahti oveen päin ja alkoi heti, kuin hänen hämärät silmänsä käsittivät, kuka tulija oli, kiivaasti polkea, kutoa tulipunaisia lankoja loimiin ja kalistella sukkulaa. Ei kukaan sanonut sanaakaan pitkään aikaan. Anni seisoi ja katsoi liikuttavan mieltyneesti Tobiaasen. Tobias katsomatta sinne päinkään tunsi sen katseen. Viimein hän virkkoi puoliääneen: Anni, sipasi kädellään otsaansa, Anni, ja näytti ihan siltä, kuin hänen olisi ollut vaikea saada sanoja suustansa tulemaan. Anni, kuiskasi hän vielä kolmannen kerran. Nyt

lakkasivat kaiteet paukkumasta. Tobias antoi Aleksanderin kirjeen Annille ja sanoi: minun täytyy tunnustaa syntini seurakunnalle, Adam pakottaa minua siihen.

Leena viskasi valkoista lankaa loimien väliin niin kiivaasti, että sukkula lensi seinään. Annin kasvoissa väri tuskin yhtään muuttui, kaikki muu oli hänestä nyt mitätöntä, niin hänen mielensä oli täynnä onnellista rakkautta. Hän tuskin katsoikaan kirjeesen, sanoi vain lempeällä, hiljaisella äänellä: sinä tietysti teet oikein, kuin seuraat hengen kehoitusta, muuten, virkkoi hän sitte puoli ääneen, minä puolestani teen sinun tahtosi mukaan.

Sukkula singahteli yhä kiivaammin ja Leena paukutti kaksi mustaa, paksua lankaa kiinni kirkasväriseen kankaasensa.

Missä on Matti? kysyi vanhus kuivakiskoisesti.

Metsällä, hän palaa vasta huomenna, sanoi Anni Tobiaasen katsoen.

Tumma puna nousi äkisti Tobiaan kasvoille, hän tempasi Adamin kirjeen ja sanoi takertuvalla äänellä: niin on tehtävä, kuin sanoin; toimita veljille ja sisarille sana, että me tänä iltana kokoudumme . . .

Minun luokseni, sanoi Anni, tietämättänsä tähystellen Leenaa, ja astui hitaasti ulos ovesta.

Leena yhä paukutteli kangastansa, kutoi punaisia, valkoisia ja mustia lankoja juoviksi, kunnes hänen silmänsä alkoivat välkkyä ja raskaita pisaroita putoili pitkin poskia. Äkisti kääntyi hän, katsoi poikaansa pitkään, nousi pois istuinlaudaltansa, meni Tobiaan luo ja sanoi vapisevalla äänellä:

Parempi olisi, jos kokoonnuttaisiin tänne meille.

Ehkä, äiti, mutta nyt se jo on liian myöhä.

Pitkä kevätpäivä sammui kullan hehkuna. Lamppu sytytettiin Reijosen tuvassa, ja hämärissä kokoutuivat veljet ja sisaret ahtaalta tuntuvaan huoneesen. Kuin kaikki olivat koossa, suljettiin ovi huolellisesti. Tavaton aika ja paikka, Reijosen tupa, hänen, joka oli päämiehenä vastustamassa pyhiä, teki kokouksen erittäin juhlalliseksi. Nuori saarnaaja ja hänen vanha äitinsä istuivat tuvan perällä uunin vastapäätä. Tobias puhui vapaasti, jopa innokkaastikin, mutta hänen käytöksessään oli jotakin, joka muuten on tavallista kaikilla, joiden mielessä vallitsee yksi ainoa ajatus, yksi tunne: hän näytti miettivältä, hajamieliseltä. Silloin tällöin katsahti hän Anniin, joka yhä vain selaili virsikirjaa. Äiti Leena seurasi tarkkaan poikansa sielun liikettä.

Kas niin, poikani, sanoi hän viimein.

Tobias kalpeni ja nousi. Vaikealta se tuntui, hänen kurkkunsa oli kuin kiinni puserrettu, hän nieli moneen kertaan ja viimein lyhyen vait'olon jälkeen alkoi puhua vähän vapisevalla äänellä:

Veljet ja sisaret. Minä tunnen syvällistä pakotusta tunnustamaan suurta syntiä, johon me, johon minä . . .

Hänen puhettaan keskeytti kova jyskytys oveen. Anni hypähti ylös kuin peljästynyt pyy, juoksi Tobiaan luo ja asettui hänen eteensä. Nyt kuului Matti Reijonen kiroten ja uhaten jyskyttävän ovea. Ovi auki, minä käsken. Etkö kuule, Anni, minä se olen, sinun isäntäsi, ja hän paukutteli koko voimallaan. Oletteko hullut vai kuurot. Jos ette avaa ovea, lyön minä sen pirstaleiksi ja tapan jok' ainoan teistä.

Matti Reijonen se on ja juovuksissa, se kuuluu puheesta, sanoivat muutamat naiset. Tobias seisoi kalpeana ja ääneti; avatkaa ovi! käski hän kovalla äänellä, mutta ei kukaan totellut häntä.

Vai niin, oletko sinä siellä, Tobias, no nyt minä kyllä ymmärrän, minkä tähden vaimoni pitää ovea kiinni. Sinä tekopyhä kettu, sinä käki varpusen pesässä, kirottu haaskaaja.

Olkoon ovi kiinni, sanoi Anni jyrkästi, hänellä on pyssy kanssansa, minä tunnen hänet; kuin hän puhuu tuolla tavalla, tapahtuu tässä onnettomuus.

Mutta Matti Reijosen vihastus oli kasvanut äärettömästi, hän raivosi hurjasti. Hänen omassa tuvassaan, mikä häpeä, mikä häväistys. Kuin ovea ei avattu kyllin sukkelaan, juoksi hän ulos, löi rikki ruudun ja kalpeana kuin palttina, suu puristettuna kokoon, niin että se oli vain kapeana viivana, seisoi hän siinä ikkunan takana, pyssy ojennettuna. Missä hän on, se hävytön ryöväri, ilves, joka on siepannut minun kanaseni, astu esiin, jos uskallat. Mutta vaikeroiden ja itkien hyppäsivät miehet ja naiset ylös ja juoksivat opettajansa ympärille. Pyssyn suu liikkui uhkaavasti, etsien, mihin laueta, mutta löytämättä. Ihmispiirin sisällä seisoi Tobias ja Anni oli hädissään tarttunut häneen syliin. Nyt katosi Matti yht' äkkiä, oli ihan hiljaista, ainoastaan nyyhkytyksiä ja huokauksia kuului tuvassa. Tobias veti syvään henkeä.

Minä olen syyllinen, sanoi hän, Matti Reijosella on oikeus vaatia minulta tilintekoa, minä pyydän seurakuntaa kuulemaan minun tunnustustani ja antamaan minulle anteeksi . . .

Silloin juuri kuului kolinaa katolta, kaikki

katsahtivat ylös, välikatosta oli lauta työnnetty syrjään ja raosta näkyi taas pyssyn piippu ja sen takaa kaksi hirmuista, veristynyttä silmää. Matti oli juossut tupansa vinnille, työntänyt syrjään ohuen sammalkerroksen ja kattolaudan.

Nyt minä olen ilves, kuului kiukkuinen ääni, eikä teyrikukko pääse kynsistäni. Pamaus vain ja Tobias Pullinen makasi kuolettavasti haavoitettuna äitinsä ja Annin jaloissa.

Hiljaa ja hätäyksissään katosivat enimmät tuon kamalan teon näkijät. Pari miestä riensi kuolemaisillaan olevan luo.

Kotiin, kotiin, kuiskasi hän sammuvalla äänellä, minä tahdon kuolla kotona.

Häntä lähdettiin kantamaan. Leena ja Anni astuivat jäljestä hirveästi liikutettuina, mutta ei yhtään kyyneltä tullut heidän silmistänsä. Aurinko oli jo aikaa sitte laskeutunut keveäin pilvenjuomujen taakse. Kuu liiteli taivaalla hienona sirpin muotoisena kaarena, levittämättä mitään valoa. Ainoastaan suurimmat tähdet levittivät väräjävää valoansa valoisaan kevätyöhön. Otava seisoi, pursto kohti keskitaivasta, ehtootähti loisti keltapunaisena ja pohjantähti levitti kylmää valoansa maan päälle, saman tapaista kuin revontulien liekit. Lumi ja jäät sulivat niin, että vesi ikään kuin raskaat kyyneleet tippui maahan. Kuin kantajat raskaan taakkansa kanssa saapuivat Pullisen pihaan, kuului kuoleva Paavalin sanoilla kuiskaavan: totisesti minä olen suurin syntisistä. He laskivat hänet varovasti alas rappusille. Hän oli kuollut. Onnellinen hymy leikitteli kalpeilla kasvoilla ja tuskainen juonne suun ympäriltä oli ensi kerran moneen vuoteen poissa. Matti Viskari tuli

vanhana ja kyyryisenä ulos tuvasta ja katsoi hyvin pitkään tutkivaisesti kuollutta. Katsokaa, sanoi hän, hänestä ei ole juossut pisaraakaan vertä; tiedättekö, mitä se merkitsee. Kaikki katsoivat vanhuksen suuhun. Se merkitsee, että hän oikein ansaitsi luotinsa.

Yö kului ja päivä tuli, ruumis pestiin ja vietiin aittaan; nimismies tuli ja teki protokollansa; lääkäri tuli, avasi ruumiin ja kirjoitti lausuntonsa: kuollut keuhkoihin menneestä luodista; Reijonen vangittiin ja vietiin pois; vanha Tobias palasi joltakin markkinamatkalta ja ollen pehmytmielinen tuli, nähtyänsä ruumiin, niin suruihinsa, että oli ihan menehtyä; vanha Leena haaveksien istui yöt päivät poikansa ruumiin vieressä, mutta Anni inhimillisesti puhuen, oli ihan kylmänä, niin kuin ei olisi olleinkaan kuulunut häneen, mitä tapahtui ja oli tapahtunut. Hautajaispäivä tuli, vieraita kokoutui läheltä ja kaukaa, kaikki tahtoivat ottaa jäähyväset vainajalta hänen maatessaan tuossa mustassa arkussa aitassa. Arkun vieressä istui Leena, leuka käden varassa. Aitan ovi oli auki. Kevätaurinko paistoi lämpimästi, taivas oli kirkkaansininen ja leivo puhalteli laulurintansa syvyydestä elämänilon säveliä. Anni meni viimeisen kerran aittaan. Suuri, tummansininen kärpänen, ensimmäinen, kuin kevätaurinko oli eloon herättänyt, surisi auringon paahteessa avoimen arkun vieressä. Se lenteli huimasti sinne tänne, kunnes viimein laskeutui ruumiin vahan karvaisille kasvoille, ikään kuin anastaen hänet omakseen. Häviämisen ensimmäinen enne. Suuri suru ja toivottomuus valtasivat Annin, kuin hän näki sen. Hän vaipui vanhan Leenan eteen ja itkien lausui

niin kovasti, että kaikki kuulivat: viekää pois hänet, viekää pois, minä se olen surmannut hänet. Antakaa anteeksi, äiti Leena, anteeksi, kaikki on minun syyni.

Leena nousi hitaasti. Lapsi parka, sinun syysi, ehkäpä niinkin, mutta mitä minä sitte sanon, vanha syntinen. Ja nämä molemmat naiset olivat tästä hetkestä lähtein ihan eroamattomat.

H. J. Kolilä

